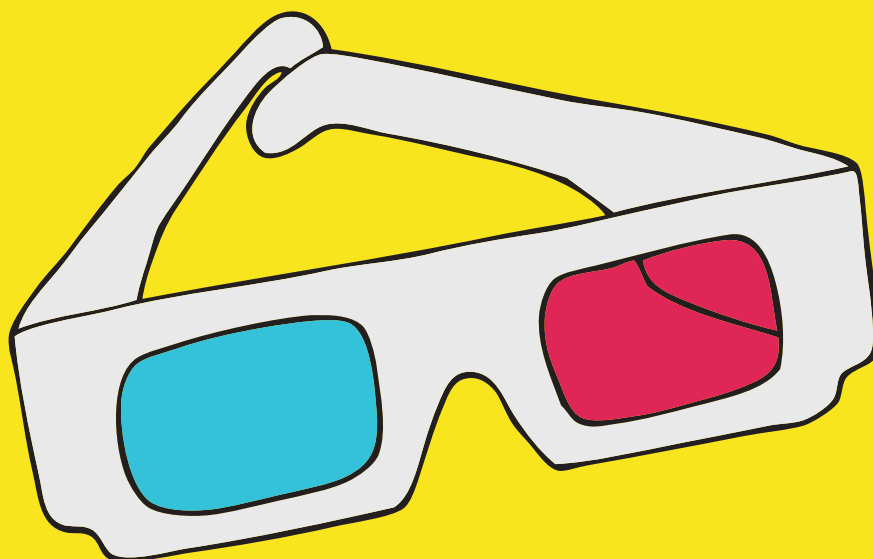

GONDOLKODJUNK

3D -BEN!

A KÖZÖSSÉGI VITA MÓDSZERTANA

Gondolkodjunk 3D-ben!

A közösségi vita módszertana

Demokratikus Ifjúságért Alapítvány 2014

szerkesztette:

Takács Viktória

a szövegeket írta:

Galambos Rita

(Az alapok – A közösségi vita elmélete; Menni vagy maradni?; Neked is lehet hozzá közöd!)

Vajnai Viktória

(A problémától a megoldásig – a közösségi vita építőkövei; Minden elköltött forinttal szavazol; Aki szegény, az a legszegényebb)

Mikó Gábor

(Csak az ökör iszik magában)

Kiss László Roland

(A problémától a megoldásig – a közösségi vita építőkövei; Nem lehet mindenkit szeretni?!)

Takács Viktória

(A problémától a megoldásig – a közösségi vita építőkövei; Vitázó közösségek – esettanulmányok)

illusztrációkkal megszépítette:

Láng Zsófi

a szövegeket csinosra tördelte:

Takács Gabriella

szép magyar nyelvre igazította:

Anticsné Szűcs Andrea

mindezt gondosan felügyelte:

Kiss László Roland

ISBN – 978-963-88966-2-9

A kiadvány kizárólag oktatási célokra használható, kereskedelmi forgalomba nem hozható.

©Demokratikus Ifjúságért Alapítvány

A kiadvány a *Youth Voice Program* keretében, az International Debate Education Association támogatásával (IDEA) és az Európai Unió Fiatalok Lendületben Programjának finanszírozásában valósult meg.

NEM **aszt** KELL

megtanítanunk a

GYERMEKEINKNEK,

HOGY **mit** gondoljanak,

HANEM HOGY HOGYAN

gondolkozzanak.

-MARGARET MEAD

TARTALOM

Az alapok. A közösségi vita elmélete	9
Miért éppen közösségi vita?	11
<i>Néhány szó a kézikönyv keletkezéséről, háttéréről</i>	
Mit, hogyan, mikor, miért?	19
<i>Módszertani áttekintés a közösségi vitafoglalkozásokról</i>	
A problémától a megoldásig. A közösségi vita építőkövei	35
Vágjunk bele!	38
<i>Ráhangelődés a közös munkára</i>	
Egy téma mélységei	48
<i>A témafeldolgozás különböző technikái</i>	
Beszéljük meg!	60
<i>Közösségi problémák feldolgozása vitahelyzetekkel</i>	
Mit viszel magaddal?	80
<i>A reflexió és a visszajelzés a foglalkozásokon</i>	
Együtt gondolkodunk. Kidolgozott foglalkozástervek	89
Csak az ökör iszik magában	92
<i>A szabályok és a közösség befolyásoló ereje</i>	
Nem lehet mindenkit szeretni!?	102
<i>Beszéljünk az iskolai zaklatásról</i>	
Neked is lehet hozzá közöd!	116
<i>Beszéljünk az iskolai közösségi szolgálatról másképp!</i>	
Menni vagy maradni?	126
<i>Dilemmák a jövőnkéről</i>	

Minden elköltött forinttal szavazol	138
<i>Mit mondanak rólunk a fogyasztási szokásaink?</i>	
Aki szegény, az a legszegényebb	148
<i>A szegénység témája problémamegoldó szemmel</i>	
Vitázó közösségek. Esettanulmányok	159
Egy csepp a tengerben	162
<i>Hátrányos helyzetű fiatalok vitakultúra-fejlesztése</i>	
Nyári tábor - egy kis csavarral	167
<i>Városirányítási szerepjáték disputával fűszerezve</i>	
„Nem unalmas ez a vitázás”	174
<i>Vitakultúra egy diákönkormányzat életében</i>	
Kreativitás, ami kizökkent	180
<i>Vitapiknik a túlélés művészetéről</i>	
Függelék	185
Jelmagyarázat a könyvben szereplő ikonokhoz	186
Ajánlott irodalom	187
A könyvben szereplő gyakorlatok betűrendes mutatója	189
A Youth Voice programról	191
A Demokratikus Ifjúságért Alapítványról	191
A könyv szerzői	192

Előszó helyett

A hétköznapi kihívásokkal, a céljaink elé gördülő akadályokkal, az egyéni gondokkal és a nagyléptékű társadalmi problémákkal szemben egyetlen védőbástyánk van: a gondolkodás. Nem az a dolgunk, hogy problémák nélkül éljünk, hiszen ez lehetetlen. A feladatunk az, hogy megtanuljunk problémamegoldóként gondolkodni.

Mi, akik ezt a könyvet írtuk, hiszünk abban, hogy bárki képes változáshozó problémamegoldóvá válni. Hiszünk abban is, ha eleinte nehezen is megy, sok gyakorlással beletanulhatunk. És végül, de nem utolsósorban: meggyőződésünk, hogy e tanulási folyamat egyik leghatékonyabb módja, ha vitákban veszünk részt. Ha e vitákban próbára tesszük gondolkodási képességeinket, megkérdőjelezzük az előítéleteinket, megoldásainkat vizsgálat tárgyává tesszük. Albert Einsteintől tudjuk, hogy nem lehet a problémákat ugyanazon gondolkodásmóddal megoldani, mint amellyel létrehoztuk őket. Fordítsunk hát egyet a gondolkodás kerekén!

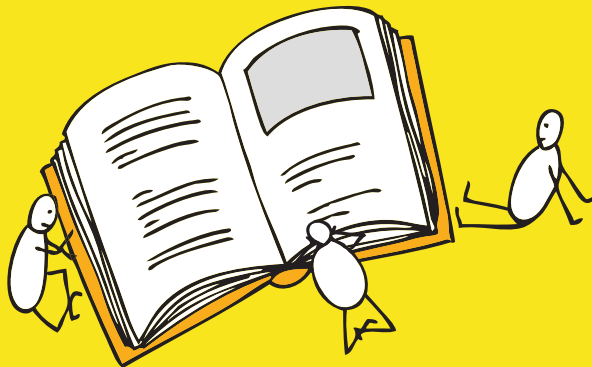
Lépjünk ki a megszokásaink, berögződéseink egydimenziós keretéből. Merjünk a dolgok mögé nézni. Legyünk elég kitartóak az összefüggések felkutatásához. Legyünk elég bátrak meghallgatni az ellentétes érveket. Engedjük el a gondolkodást ellehetetlenítő, készen kapott igazságokat. Váljunk felfedezőkké!

Gondolkodjunk! Három dimenzióban.

1. FEJEZET

AZ ALAPOK

A közösségi vita elmélete

NEMCSAK ahhoz
kell *bátorság*, **HOGY**

az **EMBER** kiálljon
és **BESZÉLTEN**,

HANEM ahhoz is,

HOGY LEÜLTÖN,

és *meghallgassa*

MÁSIKAT.

-WINSTON CHURCHILL

Néhány szó a kézikönyv keletkezéséről, hátteréről

MIÉRT ÉPPEN KÖZÖSSÉGI VITA?

A demokrácia a legrosszabb kormányzati rendszer,
leszámítva az összes többi, amit eddig kipróbáltak.

Winston Churchill

[A demokrácia] leginkább csak keret,
ami alkalmat teremt a benne élők számára,
hogy folyamatos vita folytán kiválasszák
azokat a lépéseket, amelyeket a legjobbnak gondolnak.
Szlankó Bálint: Mire jó a demokrácia?

A közösségi vita eszköz arra, hogy a közösséget érintő ügyeket, problémákat, dilemmákat feltérképezzük, megértsük, megbeszéljük, és akár arra is, hogy megoldási lehetőségeket vázoljunk fel. A közösségi vita nem csodafegyver, amit bármikor és bárhol be lehet vetni. Sokkal inkább egy lehetőség, amellyel ha megfelelően élünk, élvezetes a bekapcsolódó résztvevők számára, és jótékony hatással van a közösség egészére. A közösségi vita ötvöz egy sor megismerési és tanulási módszert, valamint sokféle vitatechnikát. Rendszert teremt, és keretet hoz létre a közösség által észlelt és fontosnak tartott ügyek megismerésére és megvitatására.¹

A közösségi vita középpontjában mindig egy dilemma vagy kérdés, társadalmi vagy közösségi probléma áll. Valójában nem más, mint a demokratikus döntéshozatal és részvétel előkészítő szakasza, amely során senki nem mondja meg az „igazságot”, mert elismeri, hogy semmi sem csak fehér vagy fekete. Az ilyen vitában a felek okos gyülekezete higgadtan, mások véleményének és a köz érdekeinek tiszteletben tartásával képvisel egy álláspontot, amelyet a többiek érvei hatására akár meg is változtathat. A lényeg minden esetben nem „csupán” az a cél, hogy közösségi konfliktusainkat megtanuljunk békés eszközökkel megoldani, hanem legalább ennyire fontos az ide vezető út is, az a tanulási folyamat, amelyet a vitában való részvétel tesz lehetővé.

¹ A közösségi vita egy lehetséges megközelítése (2013.07.20.). http://www.tani-tani.info/a_kozossegi_vitazasrol

Disputa, versenyvita, közösségi vita

Magyarországon a „disputa” szó hallatán sokaknak a versenyvita jut az eszébe. Nem véletlenül, hiszen a 90-es években induló hazai vitakultúra-fejlesztő mozgalom egyik központi motívumát az általános és középiskolai vitaversenyek jelentették. Ezek napjainkig őrzik népszerűségüket és ismertségüket. Joggal. A versenyek izgalma, a tanulási lehetőségek, az emlékezetes élmények sok száz fiatalot motiváltak arra, hogy próbára tegyék magukat az érvelés és vitázás művészetében. A vitaversenyek akár többnapos rendezvények is lehetnek, amelyek középpontjában egy vagy több vitatéma (disputa kifejezéssel: tételmondat) áll. A versenyszabályoktól és az alkalmazott vitaformátumtól függően általában 2-3 fős csapatok mérik össze tudásukat a verseny témájáról egy képzett zsűri, azaz a disputabírók előtt. A versenyeken alkalmazott vitaformátumok szabályai rendszerint nagyon komplexek és bonyolultak: korlátozott időkeretek, szigorúan rögzített megszólalási rendek, tartalmi és logikai megkötések jellemzik. A versenyviták mindig két nézőpontot képviselnek: a tételmondatdal egyetértő támogató oldalt és az ellene érvelő ellenző oldalt. Egy verseny során a csapatoknak mind a tételmondat mellett, mind pedig ellene is érvelniük kell.

A versenyvita tehát egy izgalmas vitatechnika, látványos esemény, és persze nem utolsósorban hatásos tanulási eszköz. Ugyanakkor nem törvényszerű, hogy a vitakultúra-fejlesztés a versenyvitában merüljön ki, sőt. Fontos lenne, hogy a fiatalok ne csak versengő helyzetben gyakorolják a nézőpontok ütköztetését – ezzel el is érkeztünk a non-kompetitív, azaz a nem versengő viták fogalmához. Ennek a megközelítésnek nem célja, hogy mérje a vitában résztvevők teljesítményét, mint a versenyviták esetén. Így a hangsúly átkerül magára a vita folyamatra. Ez nem jelenti azt, hogy a non-kompetitív vitának ne lennének szabályai – a keretek valóban kevésbé kötöttek, de a kulturált vita, az érvelés írott és íratlan szabályait ezekben a vitákban is elvárjuk.

A non-kompetitív megközelítés előnye, hogy sokkal nagyobb szabadságot ad az alkalmazhatóság terén. Ez a szabadság részben abból is adódik, hogy ezekben a vitaformákban nemcsak kétpólusú vitákra van lehetőség, hanem egyszerre többféle álláspont is megjeleníthető. S végül, de nem utolsósorban, az ilyen típusú viták olyan fiatalok számára is hozzáférhetőek és sikerélményt nyújtanak, akik egyébként nem versengő alkatok, de van véleményük, és szívesen hallatják a hangjukat. Mivel a közösségi vitákkal pont ez a célunk: bevonni a fiatalokat a közösségi problémák megvitatásába és megjeleníteni az ezekkel kapcsolatos sok szempontúságot – ezért az olvasó számára talán nem lesz meglepő, hogy a közösségi vita módszertana a non-kompetitív vitaformákra épül.

Ezek hosszú névsorába tartozik a többoldalú vita, a képviseleti vita, a kerekasztalvita, a world café, és még sorolhatnánk (ahogyan azt a könyv második fejezetében egyébként meg is tesszük). Ebben a könyvben ezeket szeretnénk megosztani a fiatalokkal foglalkozó szakmai közösséggel, mert eddigi tapasztalataink azt mutatják, hogy komoly érdeklődésre számíthatnak mind a pedagógusok, mind az ifjúságsegítők, mind pedig a fiatalok körében.

Közösségi vita és aktív állampolgárság

Régi kérdés, hogy az iskola polgárt vagy alattvalót nevel-e. De akárhogy is legyen, mi szeretnénk azt hinni, hogy egy demokratikus berendezkedésű európai uniós tagállamban az iskola dolga a személyiség fejlesztése, a tehetségek gondozása, a sikeres és boldog életre való felkészítés, valamint a közügyek iránti érdeklődés felkeltése, a demokratikus közéletben való részvételre való felkészítés. Azt pedig már John Dewey² óta tudjuk, hogy e komplex célokat, köztük a demokratikus részvételt csak tapasztalati tanulás és kísérletezés útján lehet elsajátítani. A demokratikus attitűdöt lehetetlen könyvekből elsajátítani, az egyetlen célravezető mód a gyakorlás. Gyakorlás alatt itt azt értjük, hogy a diák a legkülönbözőbb helyzetekben találkozik a demokratikus alapértékek működésével. Ennek legfontosabb feltétele, hogy a tanulási környezet (az iskola, a szűkebb és szélesebb társadalmi csoport) is demokratikusan működjön, így az egyének magukba szívják az alapokat és állampolgári viselkedésmintákat.

A magyar iskolákat sajnos – talán nem véletlenül – nem szokás a demokrácia fellegvárainak tekinteni, ezért nem is gondolhatjuk, hogy a diákok automatikusan a mindennapokban el tudnák sajátítani a demokrácia gyakorlásának csínját-bínját. Többek között ezért is fontos, hogy minél több olyan lehetőség, módszer legyen elérhető a pedagógusok és a fiatalokkal foglalkozók számára, amely gyakorlóterepet biztosít ehhez a folyamathoz.³

Az aktív állampolgárságra való felkészítés nem múltó hóbort, hanem össz-társadalmi érdek, ezért is van helye az iskolában.

² John Dewey (1859 - 1952) amerikai filozófus, pszichológus és pedagógiai reformer, akinek gondolatai meghatározóak voltak az Egyesült Államok 20. századi oktatási és szociális reformjaira. Az 1916-ban megjelent *Democracy and Education* (Demokrácia és oktatás) című könyve ma is alapműnek számít a témában.

³ E lehetőségeknek nem kell feltétlenül iskolán kívülieknek lenniük, sőt. Több iskolában is az élet szerves részét képezi a vitaklub, a vitaversenyeken való részvétel, az iskolai projektek megvalósítása, a vállalkozói készségfejlesztés, a tanórákon pedig jelen van a vitamódszer, a projektpedagógia és további, az életben való eligazodást és boldogulást segítő készségeket fejlesztő módszerek és jó gyakorlatok.

Ezzel kapcsolatban David Kerr, angol oktatáskutató így fogalmaz:

Többféle érvet használnék. Az egyik gazdasági: ha nem valósítják meg az iskolákban az aktív állampolgárságra nevelést, megfosztják a magyar fiatalokat attól, hogy igazán versenyképessé váljanak a világban. A másik a közösségi összetartáshoz és szolidaritáshoz kötődik. Egyre nagyobb és nagyobb különbségek lesznek a különböző társadalmi csoportok között, tehát egyre fontosabb, hogy újra megértsük, mit jelent egy jól működő társadalom, és mi a szerepe ebben az aktív állampolgároknak. Lehetőséget kell teremteni a fiatalok számára ennek megismerésére még akkor is, ha nem feltétlenül kerülnek kapcsolatba a társadalom más csoportjaival, tudniuk kell róluk és meg kell ismerniük őket. Hiszen az egyre fokozottabban szegregált oktatási rendszerben a fiataloknak nagyon eltérő oktatási élményeik vannak attól függően, hogy milyen társadalmi csoportból származnak. Ez nem jó egyetlen társadalom számára sem, és ez még inkább igaznak tűnik a közép- és kelet-európai társadalmakra.⁴

Meggyőződésünk, hogy a vitakultúra fejlesztése az aktív állampolgári nevelés egyik leghatékonyabb módja. A vita a demokratikus működés alappillére, a jelenségek és egymás megértésének, a konfliktusok békés rendezésének eszköze. A vitához szükséges készségek, így a kritikus gondolkodás, az összefüggések átlátása, a konszenzuseresés az élet számos területén elengedhetetlenek, s a felelősen gondolkodó, aktív állampolgár készségrepertoárjának fontos részét képezik. Egy 2007-es amerikai kutatás eredményei szerint azok a diákok, akik az iskolaévek alatt konfliktusos ügyekről tanulnak, és részt vesznek ezek megvitatásában, felnőve tájékozottabb és aktívabb állampolgárok lesznek. Nagyobb valószínűséggel fognak szavazni, támogatják az alapvető demokratikus értékeket, követik a közügyek alakulását, érdeklődnek a politikai folyamatok iránt, és hisznek abban, hogy képesek hatást gyakorolni e folyamatokra.⁵

A tantárgy- és tudáscentrikus iskolákban olykor nehéznek tűnik beilleszteni egy ilyen dimenziót, hiszen soha nincs semmire elég idő, állandóan növekszik a tananyag és az adminisztratív teher, sietni kell. Következésképpen a készségfejlesztésnek ez a formája a legkevésbé sincs a fókuszban. Pedig lenne helye, és nem csupán a tanórán kívüli lehetőségek között, hiszen a vitázás sok olyan problémára is megoldást nyújt, amelyekkel számos iskolai közösség küzd: az érdektelenség leküzdésére, a motiváció ébren tartására, egy sor szociális kompetencia fejlesztésére, az agresszió csökkentésére, a másokra való odafigyelés elsajátítására.

⁴ „Mi ez a zavaros dolog?” Interjú David Kerr-rel az aktív állampolgárságra nevelésről. <http://www.tani-tani.info/084kerr> (letöltés: 2014.03.30.)

⁵ Keith Barton, Alan McCully: *Teaching Controversial Issues... Where Controversial Issues Really Matter*, Teaching History, 2007.

Vitakultúra-fejlesztés, ahogyan mi látjuk

A Demokratikus Ifjúságért Alapítvány (DIA) az elmúlt években több szakmai szervezettel együttműködve nem kevés időt, energiát és egyéb erőforrásokat fordított a vitakultúra-fejlesztés hazai népszerűsítésére. Módszertani képzéseinken az elmúlt 5 évben 700 pedagógus vett részt, az általunk kezdeményezett vagy a közreműködésünkkel megvalósult vitaeseményekbe több mint 8000 fiatal (középiskolások és egyetemi hallgatók egyaránt) kapcsolódott be.⁶ Részt vettünk négy országos vitaverseny megrendezésében, több tucat iskolai vitanapot szerveztünk országszerte, közel 40 helyi kezdeményezésű vitaprojektet támogattunk. A kézikönyv, melyet most kezében tart az Olvasó, a harmadik a vitakultúra-fejlesztés módszertanának témájában megjelent kiadványaink sorában.⁷ És e könyv születésekor is több hazai iskolában valósítottunk meg intenzív vitakultúra-fejlesztő munkát, melynek részeként több száz diák készségfejlesztő vitaoglalkozásokon és eseményeken vehet részt, iskolai tantestületek számára pedig módszertani műhelymunkát biztosítunk.

Örömmel látjuk, hogy munkánk eredményeként, valamint a vitakultúra-fejlesztés iránt elkötelezett szervezeteknek köszönhetően (mint amilyen a Disputa Kör Egyesület, az Egyetemi Vitaegyesület, a Magyar Debate Szövetség vagy a Goethe Intézet) folyamatosan bővül a hazai vitamozgalom, iskolai és egyetemi vitaklubok alakultak, diákok százai vesznek részt vitabajnokságokon, vitaeseményeken, és maguk is kezdeményeznek önálló vitaprojektet. Mindez nem valósulhatott volna meg, ha nincsenek azok az elkötelezett pedagógusok, akik a „csendes” iskolai mindennapokban figyelmet fordítanak a vitatechnikák alkalmazására tanórákon vagy vitaszakkörök, vitaprojekt formájában. A visszajelzések azt bizonyítják, hogy megfelelő szakmai támogatással a módszerek működnek, a diákok érdeklődésére és motivációjára pedig igazán nem lehet panasz (ami, lássuk be, pozitív fejlemény, ha figyelembe vesszük, hogy egy iskolához kötődő tevékenységről van szó). A DIA által megvalósított *Szólj bele! – Vitától hangos iskolák* programban résztvevő ELTE Apáczai Csere János Gyakorlógimnázium igazgatója így nyilatkozott az iskolában zajló disputa eseményekről a Modern Iskolának:

Az iskolánk tanulói - minden korosztályt beleértve - élvezik, igénylik, egyfajta játéknak fogják fel a disputát, és örömmel tanulnak belőle. Mi arra éreztünk rá, hogy ez az iskolánkban kiemelkedő, fejlesztendő terület: a diszciplináris, elméleti-akadémiai jellegű

⁶ Szóval?! Országos Középiskolai Vitaverseny 2011-2013, www.szoval.eu

⁷ Köz-beszéd, Disputa kézikönyv, Budapest, 2009, Demokratikus Ifjúságért Alapítvány
3D: Dilemma, disputa, demokrácia Budapest, 2010. Demokratikus Ifjúságért Alapítvány

tanulásban élen járó diákjainkat sokszor éppen ezek a hiányzó kompetenciák foghatják vissza az előmenetelben, a későbbi fejlődésben. Ezek a képességek a retorikai készségek, a vita kultúrája, a demokratikus döntéshozatal gyakorlása, valamint egy probléma több nézőpontból történő vizsgálata. (...) A disputa-módszerre épülő szakkör mára az egyik legnépszerűbb, több korcsoport számára is el kellett indítani, akkora az érdeklődés. Sőt, mentorrendszert vezettünk be, ami azt jelenti, hogy az idősebb, gyakorlottabb diákok segítik a fiatalabbak felkészülését.⁸

Sok még a tennivaló, hogy Magyarországon általánosan ismertté és elfogadottá váljon a vitakultúra-fejlesztés módszertana, mint inspiráló, termékeny tanulási és tanítási módszer, hogy helyet kapjon az iskolák pedagógiai programjában, s így minden fiatal lehetőséget kapjon arra, hogy iskolaévei alatt kipróbálja magát a vitázás művészetében. Legyen az egy vitaversenyen való részvétel, egy iskolai vitaszakkör, foglalkozás vagy tanórába beépülő vitahelyzet – a közös elem ugyanaz: megtanulunk a problémákról három dimenzióban gondolkodni. Ehhez a tanulási folyamathoz kíván támpontokat adni ez a könyv.

Gondolkodjunk 3D-ben!

Ebben a kézikönyvben szeretnénk eszközöket nyújtani pedagógusok és ifjúságsegítők számára, ahhoz, hogy fiatalok csoportjaival összetett problémákat tudjanak feldolgozni, egy lokálisabb, csoportszintű ügytől egészen az összetett társadalmi problémáig. A szemünk előtt lebegő cél egy olyan praktikus felépítésű, a foglalkozásvezetők mindennapi gyakorlatába illeszkedő kiadvány összeállítása volt, amely a vitakultúra-fejlesztéssel csak most ismerkedők számára is követhető és értelmezhető, de a már nagy tapasztalattal rendelkezők számára is tartogat újdonságokat.

A könyvben bemutatott gyakorlatok kiválasztásakor és a foglalkozástervek összeállításakor az a tapasztalat vezetett minket, hogy a diákok gyakran nagyon nehezen látják át az egyes problémák mögötti összefüggéseket. Előbb ítélnének, mint a jelenségek mögé néznének; inkább minősítenek, mint megértenék egy konfliktus gyökerét, okait, érintettjeit. Ez nem csak a kulturált vitát és eszmecsere akadályozza, hanem a tisztánlátást és a hatékony megoldások megtalálását is. Ebben a könyvben viszont eszközöket adunk ahhoz, hogyan beszéljünk a problémákról megoldás-centrikusan, hogyan vezessük rá a fiatalokat arra, hogy valódi problémamegoldóként kezdjenek el gondolkodni. Azt tapasztaltuk, hogy a vitafoglalkozások sokszor nem állnak meg a problémák megbeszélésénél, mivel a viták során feldolgozott ügyekre a fiatalok megoldási terveket dolgoznak ki, olykor bele

⁸ A vitakultúra-tanítás segített a tanároknak is (2014.02.02.). <http://moderniskola.hu/cikk/vitakultura-tanitas-segitett-tanaroknak-het-iskolaja-lettek>

is vágnak a tervek megvalósításába. Így a vitafoglalkozásokból önálló projektek is szülehetnek, amelyek a középiskolások számára akár nagyszerű terepet jelenthetnek a kötelező iskolai közösségi szolgálat teljesítéséhez is.

A könyv alapját jelentő közösségi vita módszertanát a DIA által megvalósított *Youth Voice*⁹ nemzetközi vitakultúra-fejlesztő projekt során dolgoztuk ki és teszteltük.¹⁰ E projekt középpontjában a hátrányos helyzetű fiatalok vitakultúra-fejlesztése áll, ezért a módszer kidolgozásában fontos szerepet kapott, hogy az alkalmazott eszközök, a feldolgozásra kerülő témák e speciális célcsoport szempontjainak és igényeinek megfeleljenek. A legfontosabb eredmény, hogy nem szükséges előzetes vitatechnikai háttértudás vagy tapasztalat ahhoz, hogy az itt bemutatott gyakorlatok mind a foglalkozásvezető, mind a résztvevő fiatalok számára sikerélménnyel záruljanak.

A könyv felépítése

A kézikönyvet négy fejezet alkotja, e fejezetek egymástól függetlenül is értelmezhetőek. A könyv olvasásakor azonban mégis célszerű azt a logikai sorrendet követni, ahogyan a fejezetek egymást követik, főleg abban az esetben, ha még újoncok vagyunk a vitakultúra-fejlesztés módszertanában.

Az alapok

A könyv alapozó fejezete elméleti és módszertani áttekintést ad a közösségi vitáról. A *Miért éppen közösségi vita?* cikkben ismertettük a könyv célját, valamint a közösségi vita hátterét.

Az ezt követő *Módszertani áttekintés*ben pedig gyakorlatias megközelítésben bemutatjuk a módszer alapjait, tanácsokat adunk a megvalósításhoz.

A problémától a megoldásig. A közösségi vita építőkövei

E fejezet egy gyakorlatgyűjtemény, amelynek célja, hogy a változó nehézségű és célú gyakorlatokból szemezgetve önálló foglalkozásterveket tudjunk összeállítani. A gyakorlatokat négyféle kategória szerint rendeztük, e kategóriák a foglalkozások legfontosabb állomásait jelentik: a ráhangolódást, a témafeldolgozást, a vitát, valamint a reflexiót. Ezt az útvonalat követve akár saját foglalkozásokat állíthatunk össze, de maguk a gyakorlatok külön-külön is alkalmazhatók készségfejlesztő céllal számtalan tanulási szituációba, például tanórákon, DÖK-gyűléseken, táborokban, megbeszéléseken. A könyvben bemutatott valamennyi gyakorlatot kipróbálták már a DIA trénerai.

⁹ <http://din.idebate.org/> (letöltés: 2014.03.30.)

¹⁰ A közösségi vita egy lehetséges megközelítése (2013.07.20.). http://www.tani-tani.info/a_kozosseg_i_vitazasrol

Együtt gondolkodunk. Kidolgozott foglalkozástervek

A fejezetben összesen hat tematikus foglalkozástervet mutatunk be. Ezek a foglalkozástervek a második fejezetben már ismertetett foglalkozásszervezési logikát követik. Célunk az volt, hogy minél változatosabb eszközökkel minél többféle témát dolgozzunk fel, ezzel is bemutatva a közösségi vita módszertanában rejlő perspektívákat és lehetőségeket. A foglalkozástervekben feldolgozott témák között találunk könnyebb és fajsúlyosabb problémákat, közösségi ügyeket és szélesebb értelemben vett társadalmi témákat is. Természetesen e foglalkozástervek is rugalmasan alakíthatók, céljuk elsősorban az inspirálás, mintaadás, de akár pontosan követve is megvalósíthatók, ha elsőre nem szeretnénk kísérletezni. Valamennyi foglalkozásterv időtartama 180 perc, a foglalkozásokat egy egyszeri alkalommal vagy maximum két 90 perces részletre bontva ajánlott megvalósítani. Ezért érdemes előre tervezni, és a foglalkozásokat tömbösítve, például egy szakör, egy projekthét vagy egy tábor keretében kipróbálni (de semmiképp sem 45 perces tanórai bontásban).

Vitázó közösségek. Esettanulmányok

Amellett, hogy egy módszertani kézikönyvet írtunk, szerettünk volna bepillantást nyújtani abba, ahogyan a közösségi vita a gyakorlatban is megvalósul, ezzel is bátorítva mindenkit a kipróbálásra. Hiszen örömmel jelenthetjük, hogy egyre több olyan aktív közösség alakul Magyarországon, amelyben előszeretettel és hatékonyan alkalmazzák a közösségi vita módszerét. Ezekből válogattunk ízelítőt az Olvasónak, hiszen ezek a személyes történetek, projektleírások teszik érthetővé a közösségi vita eredményességét. A fejezetben négy közösséget és projektet mutatunk be annak illusztrálására, hogy mennyi lehetőség és kreatív potenciál rejlik a közösségi vita módszerében, és hogy a vitának milyen hatásai lehetnek a közösségek és az egyének életére. Valamennyi itt bemutatott projekt a 2012/13-as tanévben valósult meg a DIA *Szólj bele!* és *Youth Voice* elnevezésű programjai keretében.

Bízunk benne, hogy korábbi munkáinkhoz hasonlóan ez a könyv is sok szakember útitársa lesz a vitakultúra-fejlesztésben. Reméljük azt is, hogy a módszerrel csak most ismerkedők számára kézikönyvünk kedvet csinál a kipróbáláshoz, a rendszeres vitafoglalkozásokhoz...

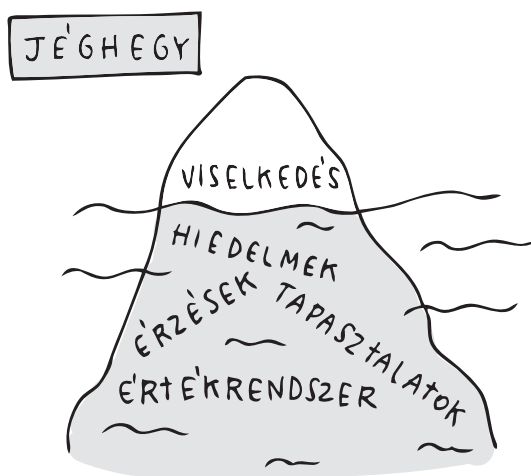
Tehát vitára fel! Mert vitázni jó.

MIT, HOGYAN, MIKOR, MIÉRT?

A közösségi vita módszertana nem ördögösség, viszont mielőtt belevágunk a gyakorlatban, érdemes tisztában lennünk néhány alapvető ténnyel, módszertani fogással. Ebből a szempontból ezeket a vita foglalkozásokat a konyhaművészethez tudnánk hasonlítani: akadnak, akik a legjobb recepteket is el tudják rontani, míg másoknak ösztönösen jól megy a sütés-főzés szakácskönyv nélkül is, mert csak inspirációt merítenek a receptekből, majd elengedik a fantáziájukat. Persze elengedhetetlenek a jó alapanyagok, eszközök, izgalmas fűszerek, és egy csipetnyi bátorság sem árt. Nincs ez másként a közösségi vitázással sem. Kezdjük tehát az alapozást mindjárt a legfontosabb összetevővel: a foglalkozásvezetővel.

Hitelesség, alapértékek

Minden pedagógus, fiatalokkal foglalkozó szakember tisztában van azzal, hogy amikor fiatalokkal dolgozik, ők minden megnyilvánulásából megérik, hogy mit gondol a világról, a fiatalokról, mennyire érzi jól magát a bőrében, hogyan viszonyul saját szerepéhez. Ez még akkor is így van, ha a foglalkozásvezető ennek nincs tudatában, anélkül, hogy szóban elmondaná,

Jéghegy-hasonlat: a látható viselkedés csak a jéghegy csúcsa, ami igazán érdekes, a felszín alatt van...

pusztán a gesztusaiból a fiatalok mindezt megérik, értik. A jelenséget gyakran a jéghegy-hasonlattal szokták magyarázni: amit valóban láthatunk az emberi interakciókban, az a viselkedés, ám ez mindössze „a jéghegy csúcsa”. A viselkedést meghatározó legfontosabb tényezők azonban a vízfelszín alatt rejtőznek: az érzések, hiedelmek, alapértékek, elvárások, tapasztalatok. Ezalól a foglalkozásvezetők sem jelentenek kivételt: értékrendünk, korábbi tapasztalataink és meggyőződéseink mind befolyásolják azt a viselkedést, amellyel a fiatalok felé fordulunk. A foglalkozásvezető pusztán azzal is hat a fiatalokra, ahogyan belép a terembe, kiejti az első mondatokat, megszólítja őket, visszajelzést ad a munkájukra. Nem mindegy, hogy milyen ez a hatás. Ha a személyiség indirekt és direkt jelzései, a kitűzött célok, az elvárások és a módszerek összhangban vannak, akkor kis csodákat lehet teremteni a foglalkozásokon. Mi ezt hívjuk hitelességnek (amikor a kimondott és a viselkedésben tudattalanul közvetített alapértékek, elvárások összhangban vannak). A kamaszok egyik fantasztikus képessége, hogy a hitelességet és a hiteltelenséget is gyorsan megérik.

Mindebből következik néhány fontos alapelv, amit a közösségi vitában, de bármely más készségfejlesztő foglalkozáson is érdemes szem előtt tartani. Ezek olyan kézenfekvő alapelvek, értékek, amelyek a legtöbb pedagógus hitvallásának alapját képezik, de nem lehet elégszer hangsúlyozni őket. Ezek közé tartozik a másik ember tisztelete és a másság, a másként gondolkodás elfogadása, a minősítés és személyeskedés elkerülése. Rendkívül fontos a konstruktív kritika, a megerősítő hozzáállás. Elengedhetetlen a pozitív gondolkodás és az előremutató megoldások megtalálásának igénye. Ez gyakran feledésbe merül, pedig egy közösség működésében lényeges alapszabály a csoporttitok megtartása.

S végül, de nem utolsósorban a csoportműködés egyik alapértéke kell legyen az erőszakmentesség. Közhelynek tűnhet az erőszakmentesség hangsúlyozása, hiszen senki sem feltételezi, hogy egy jó szándékú foglalkozásvezető bármely helyzetben erőszakhoz folyamodna, s erről szó sincs. Itt inkább a sokszor észrevétlen verbális erőszakra kell gondolnunk, vagy azokra a helyzetekre, amikor a foglalkozás résztvevője számára nem biztosított a kívülmaradás joga, a passzolás lehetősége. Pedig fontos, ha egy gyakorlat vagy helyzet nem komfortos vagy elfogadható valaki számára, akkor várjuk meg türelmesen, amíg az illető magától bekapcsolódik. Soha nem tudhatjuk, hogy mi az oka a kívülmaradásnak. Mindenesre a verbális erőszak, az erőltetés csak ellenállást szül. Foglalkozásvezetőként a mi dolgunk az erőltetés helyett a csendes bevonás.

Egy középiskolai vita-foglalkozáson, amelyen a szegénység és a prostitúció kapcsolatáról volt szó, a tizenhét éves Fanni nem volt hajlandó a záró körben megszólalni. A foglalkozás elsődleges és deklarált célja az elitgimnazisták szociális érzékenységének fejlesztése, toleranciájuk erősítése volt. Fanni kérte, hadd maradjon csöndben; ezt Zsuzsa, a foglalkozásvezető megengedte, de nem vette jó néven. Fanni láthatóan nagyon mérges volt azért, amit a foglalkozáson megélt, egyáltalán nem értett egyet azzal, hogy osztályának szerepjátékokon keresztül kellett azonosulniuk olyan fiatalok nehézségeivel, akikről alig tudtak valamit, információjuk szinte semmi nem volt. Tehát jobbnak látta nem megszólalni a csoport előtt, mert tudta, hogy nem lenne képes indulatmentesen megfogalmazni, amit érez. A foglalkozás után azonban elmondta négy-szemközt Zsuzsának, hogy nagyon zavarta mindaz, ami történt, mert szerinte Zsuzsa erőltette a toleráns megnyilvánulásokat, miközben mindenki tele volt feszültséggel és kétellyel, aminek viszont nem adhattak hangot. Fanni nagyon másképp csinálta volna az egészet, és ezt is megosztotta a foglalkozásvezetővel. Zsuzsa megdöbbenve hallgatta a visszajelzéseket, és nem bánta, hogy ezek a szavak nem az egész csoport előtt hangzottak el. Volt min elgondolkodnia.

szülői beszámoló egy iskolai foglalkozásról

Maga itt a tánctanár? – a foglalkozásvezető szerepe és feladatai

Sok szó esik manapság a tanári szerepről. A gyakorlatban a pedagógus sajnos még mindig megmondó ember, aki „leadja az anyagot”, és ellenőrzi, hogy diákjai megtanulták-e. A tanári szerepkör középpontjában még mindig az ismeretátadás áll, pedig már régóta tudjuk, hogy az az ismeret válik igazi tudássá, amit nem hallás, hanem gyakorlás, kipróbálás útján tanul az ember. Így van ez a járással, a biciklizéssel, zenéléssel, a gyerekneveléssel, de a nyelvtanulással, matematikával is. Akárcsak a gondolkodás és a vita megtanulásával. Természetesen van olyan ismeret, tény, dátum, megoldóképlet, amit egyszerűen meg kell tanulni, de az sem mindegy, hogy a tanulás milyen környezetben, milyen céllal és milyen módszerekkel történik. Nem szabad tehát megfeledekeznünk arról sem, hogy mindenki másképp tanul, ezért nem érdemes azt várnunk, hogy az osztály vagy a csoport minden tagja ugyanabban a tempóban sajátítsa el az adott ismereteket és készségeket.

Mi következik mindebből a közösségi vita-foglalkozásokra nézve? Az biztosan nem, hogy a foglalkozásvezetőnek cirkuszi mutatványosként kellene zsonglorködni és változatos mutatványokkal előállnia a fiatalok elé. Épp ellenkezőleg. Az ő feladata elsősorban az, hogy:

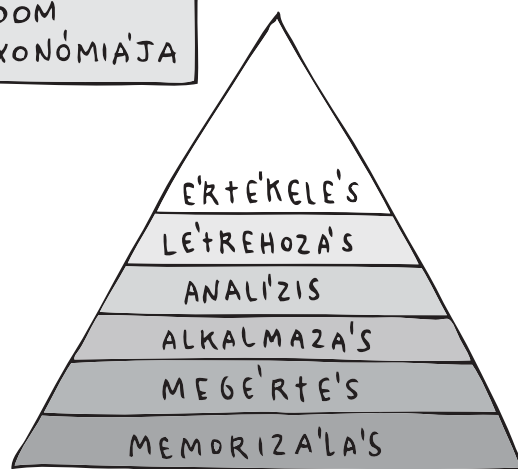
- kijelölje a célokat
- felmérje a lehetőségeket (a résztvevők előzetes tudása, az adott körülmények, a rendelkezésre álló idő, eszközök stb.)

- irányítsa a folyamatokat
- biztosítsa a tanuláshoz szükséges feltételeket
- helyzetbe hozza a résztvevőket
- kezelje a felmerülő problémákat, konfliktusokat
- folyamatos visszajelzést adjon a résztvevők munkájáról és a teljesítményéről
- semmiképp se feledkezzen el a humor és a jókedv jótékony erejéről.

Mindez rengeteg és nagyon összetett feladatot jelent, de ha képesek vagyunk a célokra figyelni, birtokában vagyunk a foglalkozásvezetéshez szükséges szakmai tudásnak és tapasztalatnak, akkor nagy eséllyel számíthatunk sikerekre.

A vitafoglalkozások vezetője tehát valóban olyan, mint a tánctanár, aki bemutat, segít, irányít, de alapvetően az egyéni vagy csoportos tanulást segíti. Nem mondja meg, hogy mit kell gondolni, hanem facilitálja a gondolkodást, nem követel meg bizonyos viselkedéseket, hanem pozitívan megerősít és motivál. Munkája középpontjában a gondolkodási készségek tudatos fejlesztése áll. Ebben nincs könnyű dolga, hiszen az iskola kevés mintát biztosít e feladathoz: felértékeli az ismeretátadást, a kritikus gondolkodás fejlesztését viszont elhanyagolja. Pedig a puszta információbefogadás és emlékezés a gondolkodási képességek legelemibb szintje, gondolkodási képességeink ennél sokkal többre hivatottak. Leonard Bloom 1956-ban megalkotott, és azóta is a pedagógiai gondolkodás egyik alapkövének tekintett híres taxonómiája szerint a tanulási folyamat elsődleges célja a magasabb szintű gondolkodás elsajátítása. Bloom meghatározása szerint az egymásra épülő gondolkodási szintek a következők:

BLOOM TAXONÓMIA'JA

A vitafoglalkozás célja, hogy minél magasabbra jussunk Bloom piramisán...

- **memorizálás:** emlékezés, felismerés, felidézés (évszámok, szavak, definíciók megtanulása)
- **megértés:** saját szavakkal történő leírás (egy történet saját szavakkal történő elmondása, matematikai megoldóképlet)
- **alkalmazás:** problémamegoldás (matematikai szöveges feladatok, kémia egyenletek megoldása, nyelvtani törvényszerűségek alkalmazása)
- **analízis (értelmezés):** elemzés, a lényeges elemek, struktúrák feltárása, motívumok értelmezése (verselemzés, esszéírás)
- **létrehozás (szintézis):** egyéni és eredeti produktumok létrehozása (kiselőadás, projektbeszámoló)
- **értékelés:** véleményalkotás saját értékrend alapján (könyv vagy filmkritika megírása egyéni szempontok alapján)

Készségfejlesztő vitafoglalkozások vezetőjeként tehát fontos feladatunk, hogy a foglalkozás résztvevői minél magasabb szintű gondolkodási műveletekben vegyenek részt, hogy a fiatalokat minél több olyan helyzetbe hozzuk, amikor egyszerű információbefogadók helyett problémamegoldóként, kritikus gondolkodóként valóban megtornáztatják az agysejtjeiket. Készüljünk fel arra is, hogy ezek a közös „edzések” nekünk, foglalkozásvezetőknek is tartogatnak majd meglepetéseket és tanulnivalókat.

A képzéseinken és a programjainkon résztvevő és a vitamódszereket gyakran alkalmazó pedagógusok sok esetben arról számolnak be, hogy miközben ezek a foglalkozások hallatlanul sok munkát és befektetést jelentenek a számukra, ők maguk is rengeteget kapnak tőle. Például azt, hogy ők maguk is kénytelenek újat tanulni, képezni magukat. Számos olyan készségük fejlődik, amit nem csak az iskolában tudnak kamatoztatni, hanem az élet bármely területén. Javul a kapcsolatuk a tanítványaikkal, és sok esetben a kollégákkal és a szülőkkel is, mert jobb és megfelelőbb technikákkal tudnak részt venni vitákban, egyeztetésekben. Sokan megjegyezték, hogy a vitázás új energiákat ad, és segít a szakmai kiégés és rutinszerű működés elkerülésében. „Receptre kellene felírni” – fogalmazott az egyik vitaoktató tanár az egyik képzésen.

Hogyan nyúljunk érzékeny témákhoz?

A vitafoglalkozásokon elkerülhetetlen, hogy konfliktusos, szenzitív témákat dolgozzunk fel. Egyetlen olyan foglalkozás sem lesz sikeres, amelynek középpontjában egy érdektelen téma áll. Az érdekes témáknak viszont van tétje, sokakat akár érzékenyen is érinthetnek.

Gyakran halljuk kollégáktól, hogy nincsenek felkészülve arra, hogy mély és súlyos témákat dolgozzanak fel a tanítványaikkal, ezért inkább kerülik ezeket. Csakhogy a szőnyeg alá söprés mint stratégia sok esetben visszaüt, hiszen a kibeszéletlen, feldolgozatlan esetek, ügyek, csak növelik a feszült-

séget, és súlyos esetben értelmezhetetlen agresszióhoz vezetnek. Pedig az agresszív viselkedésnek – irányuljon az tanárra, kortárs csoportra vagy bárki másra a közösségen kívül – mindig van megnevezhető oka, amit csak meg kell találni és meg kell beszélni. Ez nemcsak a személyes ügyekre igaz, hanem a közösségekre, osztálytársadalmi szintű feldolgozatlan traumákra is értelmezhető. Tehát mindannyiunk elemi érdeke, hogy a fiatalok kezébe helyezzük azokat az eszközöket, amelyek szükségesek az érzékeny témák feldolgozásához, megbeszéléséhez és feloldásához.

Milyen témákat tekintünk rázós, érzékeny témáknak? Sok társadalmi probléma tartozik ide, mint a szegénység, a hajléktalanság, a másság és kisebbséghez való tartozás, az emberi jogok kérdése. Vannak érzékeny történelmi korszakok, események, amelyek szintén rengeteg érzést váltanak ki, amilyen a holokauszt, a trianoni békeszerződés, Magyarország világháborús szerepvállalása, az '56-os forradalom megítélése vagy a rendszerváltás. Ezekről szintén nehéz indulatmentesen beszélni, hiszen előítéletek, információhiány és egyéni sérelmek övezik őket, így nehéz őket megfelelően kezelni.

Hogyan készítsük fel diákjainkat ilyen nehéz beszélgetésekre, amikor mi magunk is húzódozunk ezektől a témáktól? Néhány ötlet és tipp a rázós témákhoz:

Külső szakértő meghívása. Ha nem érezzük magunkat kompetensnek vagy megfelelően felkészültnek egy területen, akkor hívjunk külső szakértőt, előadót. Az idősebbek talán még emlékeznek azokra a vicclapba illő osztályfőnöki vagy biológiaórákra, amikor egy fehér köpenyes ápolónő vagy orvos tartott felvilágosító órát a szexualitás mibenlétéről. Azóta e fehér köpenyes oktatókat elsöpörte a szexuális forradalom, de a téma ma sem tartozik a pedagógusok kedvencei közé, tízből kilencen azt mondanák, hogy egy felvilágosító foglalkozás helyzetét nem szívesen vállalnák fel. És hasonló ellenérzések más témákkal szemben is előfordulhatnak, ilyen például a választásokon való részvétel, az Európai Unió működése, a helyi döntéshozatallal kapcsolatos számos dilemma. Ezen segíthet, ha meghívunk egy szakértőt, egy olyan személyt, aki közvetlenül, a diákok nyelvén tud beszélni a témáról.

Egy budapesti középiskolában egy osztály közösségi szolgálati felkészítő órán vett részt, amikor felmerült, hogy a szolgálat részeként esetleg menjenek egy gyermekotthonba segíteni. Két diák felháborodva jelentette ki, hogy ők bizony gyermekotthonba nem mennek, mert egyikük édesanyja ilyen intézményben dolgozik, és ott csupa cigánygyerek él, akik biztosan kilopják majd a zsebükből a mobiltelefonjukat. A foglalkozás vezetőjét felkészületlenül érte ez a negatív reakció, és bár próbálta csitítani a kedélyeket, nem járt sok sikerrel. Az osztályfőnökkel egyeztetve arra jutottak, hogy

külső segítséget hívnak, az UCCU Alapítvány önkénteseit, olyan roma származású fiatalokat, akik rendhagyó osztályfőnöki órák keretében arról beszélgetnek középiskolásokkal, hogy milyen ma romaként élni. A két ellenálló diák közölte, hogy be nem teszik a lábukat az osztályba, ha ott cigányok is lesznek. Végül mégis jelen voltak az órán, részt vettek a feladatokban, igaz, a foglalkozás elején inkább destruktívan. Az osztály nagyobb része viszont örült a lehetőségnek, hogy találkozhat roma fiatalokkal, akiknek olyan kérdéseket is fel lehet tenni, amit másoktól nem mertek megkérdezni. A két lázadó diák ezek után sem volt hajlandó gyermekotthonban segíteni, ők inkább az állatmenhelyet választották a közösségi szolgálat helyszínéül.

részlet egy közösségi szolgálati projekt beszámolójából

Filmnézés. Sok téma esetén megkönnyíti a feldolgozást, ha van egy jó film, amelyet közösen megnézhetünk. Egy játékfilm, dokumentumfilm gyakran sokkal közelebb tud hozni egy problémát a fiatalokhoz, mint ha csak egy frontális előadásból hallanának a témáról, vagy olvasnának róla. Az *Életrevalók* című film megnézése után könnyebb lesz a fogyatékoság témájáról beszélni, az *Ütközések* mellbevágóan beszél az előítéletességről, a *Kebab kapcsolat* a kultúrák együttéléséről, a *Hullám* a kirekesztésről... – és még sorolhatnánk a társadalmi témákat érzékenyen és fiatalok számára is befogadható módon feldolgozó filmeket. A filmnézés hátránya, hogy gyakran nincs elegendő idő a közös filmezésre és a látottak feldolgozására, ezért csak akkor válasszuk ezt a megoldást, ha az egész folyamatot együtt tudjuk megélni a diákjainkkal.

TED-videók. Sok pedagógus rendszeresen néz közösen TED-videókat diákjaival. Ezek az 5-15 perces inspiráló, magával ragadó előadások a legkülönbözőbb témákban, a világ minden tájáról érkező előadókkal akár egy 45 perces tanóra menetébe is beleférnek. A TED-konferenciáknak világszerte több millió rajongója van, hiszen ezek az előadások megreformálták azt, ahogyan a tudásmegosztásról ma gondolkodunk. A TED-ED oktatóvideók pedig kifejezetten tanulási céllal készültek a legváltozatosabb témákban: a matematikai problémáktól a hétköznapi pszichológián át a művészetekig. Léteznek magyar nyelvű TEDx konferenciák, mint a TEDxDanubia vagy a TEDxYouth@Budapest, ahol nagyszerű eredményeket elérő fiatalok és szakértők előadásaiból lehet csemegézni.

A „barátom barátja” módszer. Egy egyszerű, ám nagyon hatékony eszköz a személyeskedés, a személyes érintettség elkerülésére. Ha szeretnénk, hogy a fiatalok őszintén vegyenek részt egy nehéz beszélgetésben vagy vitában, akkor érdemes távolról indítani, és ügyelni arra, hogy olyanokról legyen szó, akikhez nem kötődnek: egy távoli, ismeretlen személyről, akit egyikünk sem tud beazonosítani a beszélgetésben.

A minősítés és az értékítéletek kerülése. Ha alapszabályként kikötjük, hogy senki sem ítélkezhet mások felett, akkor a foglalkozás résztvevői fokozatosan hozzászoknak majd, hogy nyitottan, elfogadóan, megértően viseltesse nek a másként gondolkodó, másként élő társaik és emberek iránt. Ehhez nekünk is következetesen tartanunk kell magunkat.

Kutatómunka, interjúk. Filmekkel, interjúkkal nemcsak mi készülhetünk a foglalkozásokra, hanem maguk a résztvevők is. A sajtóban megjelent interjúknál és cikkeknél sokkal izgalmasabb, amikor a fiatalok maguk beszélgetnek különböző háttérű, érdekes emberekkel: a nagyszüleikkel arról, milyen volt az '50-es években élni, külföldiekkel arról, milyen egy másik kultúrába beilleszkedni, vállalkozókkal arról, hogyan kell üzleti sikereket elérni, különböző kisebbségek tagjaival arról, hogyan élik meg másságukat. Ezek a személyes történetek gyakran nagyon nagy hatással vannak a fiatalokra, megérintik őket.

A tervezés fontossága

Egy sikeres vita foglalkozás elképzelhetetlen megfelelő tervezés nélkül, különösen akkor, ha nem egy-egy elszigetelt alkalommal valósítjuk meg, hanem egy egész folyamatot építünk fel.

Egy foglalkozás megtervezésekor mindig tegyük fel ezeket a kérdéseket:

- Mi a foglalkozás vagy a folyamat célja?
- Milyen előzetes vitatapasztalatokkal rendelkeznek a résztvevők?
- Milyen tevékenységek és gyakorlatok szolgálják legjobban a céljaimat?
- Milyen módszerekkel szeretnék dolgozni?
- Milyen feltételek adóttak a megvalósításhoz?
- Milyen feltételek nem adóttak?
- Milyen nehézségek várhatóak?

Amikor belevágunk egy közösségi vita foglalkozás tervezésébe, fontos szem előtt tartanunk a foglalkozás ívét. Minden foglalkozásnak vannak kötelező elemei, és egy többé-kevésbé kötött sorrendisége az alábbiak szerint:

- **ráhangelődés:** rövid gyakorlat(ok), ami(k) segít(enek) a résztvevőknek abban, hogy ne csak fizikailag, hanem a figyelmükkel is megérkezzenek a foglalkozásra, bekapcsolódjanak a foglalkozás témájába.
- **témafeldolgozás:** mozgósítjuk és strukturáljuk a résztvevők előzetes tudását a foglalkozás témájáról, majd különböző kooperatív gyakorlatokkal segítjük őket abban, hogy új információkat, ismereteket szerezzenek, és azokat bizonyos szempontok szerint rendszerbe helyezték.

- **vitahelyzetek:** mivel a közösségi vita foglalkozások elsődleges célja a vitázás gyakorlása, ez a foglalkozás legfontosabb állomása, amikor is a foglalkozás során feldolgozott információkat, ismereteket mozgósítjuk egy vitában vagy érvelési szituációban.
- **reflexió és lezárás:** a foglalkozás elmaradhatatlan része, amikor a résztvevők és a foglalkozásvezető összefoglalják a tapasztalataikat, visszajelzést adnak egymásnak.

E foglalkozástervezési elemek sokat segíthetnek a foglalkozás végiggondolásában, bár nincsenek kőbe vésve, mégis alkalmazásukkal elkerülhetünk sok fejtörést és némi „tanulópénzt” is. Ezért a kézikönyv második fejezetében a gyakorlatokat szintén e megközelítés szerint kategorizáltuk a könyv több követhetőség és felhasználhatóság érdekében.

Klasszikus hibák a foglalkozások megtervezésében, avagy: mire figyeljünk?¹¹

Az alábbiakban összegyűjtöttünk néhány klasszikus tervezési hibát, amelyek – saját tapasztalataink szerint is – némi odafigyeléssel, előrelátással könnyen elkerülhetőek.

- ① **Célok helyett színes gyöngyök.** Sokan elkövetik azt a hibát, hogy a foglalkozások megtervezésekor nem célok mentén gondolkodnak, hanem mint egy kosár színes gyöngyöt, minden logika vagy különösebb tervezés nélkül egymás után felfűzik a gyakorlatokat. Így bekerülhetnek olyan feladatok is a foglalkozás menetébe, amelyek nem illeszkednek a gyakorlatok ívébe. Soha ne építsünk be egy-egy gyakorlatot a foglalkozásba csak azért, mert a résztvevők nagyon szívesen szeretnék, vagy mert jó ötletnek látszott kipróbálni, esetleg mert jobb nem jutott eszünkbe. Ehelyett minden foglalkozás megtervezésekor gondoljuk végig, hogy mit szeretnénk elérni a foglalkozással, és eszerint válasszunk olyan két-három gyakorlatot, amelyek kifejezetten a foglalkozás céljait szolgálják. Ezt követően már csak a foglalkozás bevezetéséhez kell megtalálnunk a megfelelő ráhangoló feladatot, illetve a gyakorlatsor végére keresnünk kell egy lezáró játékot vagy feldolgozó reflexiót.
- ② **Aránytévesztés: amikor a megfogalmazott cél és a mellé rendelt gyakorlat nem illeszkedik egymáshoz.** Ez történik, amikor ráhangoló gyakorlatként egy bonyolult, félórás feladatot választunk. A kitűzött cél – a ráhangolódás – sokkal kisebb cél, mint amire a választott gyakorlatot kidolgozták. Egy másik szélsőség, amikor egy összetett készség fejlesztésére (például nyilvános megszólalás) egy kisebb hatásfokú gyakorlatot

¹¹ E szövegrész alapjául munkatársunk hasonló című cikke szolgált (2013.12.02.). <http://www.i-dia.org/2013/12/szertar-klasszikus-hibak.html>

választunk (például egy kedves mondóka ismételtetését). Nyilvánvaló, hogy a kitűzött cél eléréséhez ennél sokkal többre lesz szükség.

Ezt a hibát úgy kerülhetjük el, hogy minden gyakorlat esetében végiggondoljuk, a választott feladat valóban összhangban van-e a kitűzött célokkal.

- ③ **Időzavar.** A foglalkozásokon olykor idegőrlően lassan telik az idő, a résztvevők már minden feladattal végeztek, és még mindig van 15 percünk a befejezésig. Olykor épp ellenkezőleg, az idő csak úgy rohan, és mi ott állunk egy gyakorlat kellős közepén értetlenkedve, hogy mikor telhetett el másfél óra. A legfontosabb az időzavar leküzdésére, hogy soha ne görcsölgünk a tervezett időkeretek pontos betartására. Fogadjuk el, hogy a foglalkozáson nem fog minden percre pontosan történni. A foglalkozás-tervek elkészítésekor különösen nehéz előre látni azt, hogy a csoportnak egy-egy feladatra mennyi időre lesz szüksége: lehet, hogy egy hosszúra tervezett kiscsoportos beszélgetés 5 perc alatt kifulladás, de az is megesik, hogy egy rövidnek szánt kérdéskör annyira megfogja a diákokat, hogy nem lenne szabad megszakítanunk a diskurzust, pedig már 10 perce egy másik feladatnál kellene járnunk.

Elkerülhetjük az időzavart, ha...

- van a tarsolyunkban egy-két bármikor bevethető gyakorlat arra az esetre, ha a résztvevők túl gyorsan végeznek a feladatokkal
 - a foglalkozások megtervezésekor végiggondoljuk, hogy csúszás esetén mely gyakorlatot hagyhatjuk ki
 - a tervezés során nemcsak a nettó idővel számolunk (amit a fiatalok szűken értelmezve a feladat megoldásával töltenek), hanem a csoportalakításra, a kiscsoportok összeterelésére, a feladat elmagyarázására fordított idővel is.
- ④ **Érdektelen téma.** Ami minket érdekel, nem biztos, hogy érdekli a fiatalokat is, és viszont. Érdemes olyan témát választanunk a foglalkozásokhoz, vitákhoz, amelyek közel állnak a résztvevőkhöz. Ehhez ne féljünk segítséget kérni:
- megkérdezhetünk egy fiataalt a családban, rokonságban, ismerősök körében, milyen kérdésekkel foglalkozna szívesen
 - közvélemény-kutatást végezhetünk a foglalkozásra járók között arról, hogy mi érdekli őket
 - járjunk nyitott szemmel, figyeljük meg, mi történik a foglalkozás résztvevőivel; egy közösség mindig szolgáltat vitatémát.

- ⑤ **Az elfeledett csoport.** Ha a foglalkozásunkon tizenöt fiatal vesz részt, akkor nekünk tizenöt fiatalot kell foglalkoztatnunk. Nem kettőt, nem négyet. Köztudomású, hogy a feladat nélküli gyerek unja magát, nem figyel, és a legrosszabb esetben azon kaphatjuk magunkat, hogy állandóan fegyelmezzünk. Fontos, hogy a foglalkozás egész ideje alatt (szinte) mindenkinek legyen feladata. Ez persze nem azt jelenti, hogy mindenkinek ugyanazt kell csinálnia, épp ellenkezőleg. Például ha a feladat az, hogy a nyilvános megszólalás gyakorlásához négy résztvevő felkészül egy-egy négyperces szónoklatra, a jó megoldás a csoport többi tagjának foglalkoztatására, ha a felkészülés csoportmunkában történik, illetve míg a szónokok szerepelnek, a közönség tagjai megadott szempontok szerint értékelnek.
- ⑥ **A megalapozatlan elvárás.** Könnyen beleeshetünk abba a hibába, hogy lelkes foglalkozásvezetőként esetleg olyan ismeretet, készséget várunk el a résztvevőktől, amelyekkel még nem rendelkeznek. Ez történik, ha a résztvevőknek úgy kell érveket gyűjteniük egy témához, hogy az érvek mibenlétéről eddig még egy szó sem esett. Hasonló eset, amikor egy olyan gyakorlatot készülünk megvalósítani a csoporttal, amely komoly együttműködést vár el a résztvevőktől, de ezt anélkül tesszük, hogy az együttműködő csoportdinamika kialakításával vagy a csapatépítéssel korábban foglalkoztunk volna. Ha azt tapasztaljuk, hogy egy gyakorlat kudarcélménnyel végződött mind a résztvevők, mind a saját magunk számára, akkor joggal gyaníthatjuk, hogy a probléma hátterében a megalapozatlan elvárásaink álltak. Elkerülhetjük e csalódásokat, ha egy-egy könnyebb feladattal indítjuk a foglalkozásokat, és felmérjük, hogy a résztvevők hol tartanak a készségek elsajátításában. Ha az adott csoportnak rendszeresen tartunk foglalkozásokat, érdemes feljegyeznünk, hogy mely témával, mely készség-csoporttal foglalkoztunk a korábbiakban, így mindig tudni fogjuk, mire építezhetünk a következő alkalmakon.

Már megint körben ülünk? - a tételrendezés jelentősége

Közhelynek számít, de az elmélyült, koncentrált munkához rendezettség és átláthatóság szükséges. Akárcsak egy szépen elrendezett íróasztal a munkahe-lyünkön, egy jól berendezett terem is nagyban hozzájárul a produktivitáshoz.

A közösségi vitafooglalkozások egyik jellemzője az intimebb légkör, amely elengedhetetlen ahhoz, hogy a fiatalok őszintén merjenek megszólalni egymás előtt. De ha résztvevőink szétszóródva foglalnak helyet egy teremben, padok mögé „rejtőzve”, sokkal könnyebben kivonják magukat a beszélgetésekből. Ezért fontos, hogy a nagycsoportos feladatokhoz, megbeszélésekhez

mindig körben ülünk le, hogy a résztvevők jól lássák egymást, mindenki mindenkivel tudjon szemkontaktust tartani, és a körből senki sem lógjon ki. A zavaró bútorokat egyszerűen helyezzük el rendezetten a terem egy félreeső végében.

Egy képzésen egy aránylag nagyméretű színházteremben találtuk magunkat. A terem tágas, ám kissé lepusztult volt, a végében még egy színpad is tátongott. Besütött a nap, világos volt. Körberendeztük a székeket, és igyekeztünk közel maradni a falfelülethez, ahová a jegyzetelésre szánt csomagolópapírokat helyeztük. De az első másfél óra eltelte után éreztem, hogy ez így nem mehet tovább. Az volt az érzésem, hogy nem tudom fókuszálni a 12 fős csoport figyelmét és energiáit. Minden gyakorlat többszörös erőfeszítést igényelt, halálosan elfáradtam. Rájöttem a probléma okára: túl nagy volt a tér ahhoz, amit csináltunk. Megkérdeztem az intézmény munkatársait, kaphatnánk-e egy kisebb termet, de ez sajnos megoldhatatlan volt. Végül az az ötletünk támadt, hogy két paravánnal leszűkítjük, és ezzel behatároljuk a hatalmas teret, így jobban egyben maradnak az energiák. Bezártuk az ablakokat is, újra körbeültünk, és egy csapásra minden megváltozott.

tréneri beszámoló egy tanárképzésről

Az ideális térelrendezés segíti a közös munkát, nyugalmat áraszt, minden résztvevő számára komfortos; lehetőséget nyújt az egyéni, a csoportos és a frontális munkához, megfelelő mozgásteret ad a résztvevőknek és a foglalkozásvezetőnek is. Szerencsés, ha a teremben biztosítottak a foglalkozáshoz szükséges eszközök: van tábla vagy papír a jegyzeteléshez, projektor és számítógép a vetítéshez, vannak mozgatható bútorok (asztalok, székek). Az ideális teremben tisztaság van, nem szűrődik át zavaró zaj a szomszéd helyiségekből, és nekünk sem kell sutognunk. Természetesen gyakran kell kompromisszumokat kötnünk, de ha az alapvető feltételek nem adottak, akkor félő, hogy a destruktív környezet a foglalkozás sikerét is lehetetlenné teszi.

Mire elég 45 perc? Az időgazdálkodásról

Ha készségfejlesztő vita-foglalkozásokról van szó, sajnos nem gondolkodhatunk 45 perces alkalmakban, hiszen egy ilyen szűkös időkeret nem alkalmas arra, hogy egy összetett téma feldolgozásába belevágjunk, vagy egy komolyabb tanulási folyamatot megtervezzünk. A kézikönyvben bemutatott foglalkozástervek időtartama 180 perc, s e foglalkozások is maximum két részletben valósíthatók meg. Vagyis ezeket a foglalkozásterveket nem tanórai rendszerben, hanem egy szakkör, tábor, projekt keretében érdemes kipróbálnunk.

A hatékony időgazdálkodás feltételei:

- realiztikus tervezés
- pontos kezdés és befejezés
- megfelelő arányú spontaneitás
- tudatos irányítás
- jó időérzék.

Itt mindenképp szólnunk kell a késésekről és csúszásokról is. Sok tanár és foglalkozásvezető számára jelent problémát, ha a résztvevők késve érkeznek a foglalkozásra. Érdemes ezt a problémát a csoporttal is feldolgoznunk, és ajánlott a csoportszabályok és alapértékek közé beilleszteni a pontosságot, illetve az időkeretek betartását. Fontos azonban, hogy e megállapodásokat magunkra nézve is kötelező érvényűnek tekintsük: ne csak a fiataloktól várjuk el a pontosságot, hanem mi magunk is mutassunk jó példát ezen a téren. Ne engedjük meg magunknak a csúszásokat a foglalkozásokon, törekedjünk arra, hogy ne lépjük túl az időkereteket. Előfordulhat, hogy a foglalkozás ideje lejárt, ám nem lenne szerencsés rövidre zárni egy nagyon izgalmas és fontos beszélgetést a csoporttal. De ilyenkor is a résztvevők beleegyezésével folytassuk a munkát, és ne húzzuk tovább önkényesen tovább a foglalkozást.

Egy alkalommal nagyon belemelegedtünk egy beszélgetésbe a fogyatékoság témájáról. Már éppen elkezdtek a reflexiós kört, amikor megszólalt a csengő. A társaság egy része nem is hallotta meg, annyira foglalkoztatta őket a téma, néhányan viszont a már sokat látott mozdulattal, ugrásra készen ragadták meg a táskájukat. Mielőtt megszólalhattam volna, valaki felkiáltott: Így nem mehetünk el! Megkérdeztem a csoportot: akkor lezárhatjuk a beszélgetést? Erre mindenki a helyén maradt, és folytattuk. Pont öt percre volt még szükségünk ahhoz, hogy mindenki elmondhassa záró gondolatait. Ez nagyon fontosnak bizonyult, hiszen a következő héten már biztosan nem tudtuk volna felidézni ezeket a meglátásokat.

egy foglalkozásvezető beszámolója

Egy perspektíva: a közösségi vita mint az iskolai közösségi szolgálat előszobája

A 2016-ban érettségiző diákok számára kötelező 50 óra közösségi szolgálat teljesítése, és annak megfelelő igazolása. Ennek gyors és előkészítetlen bevezetése igen sok fejtörést okoz a diákoknak és a pedagógusoknak egyaránt. Részben azért, mert nincs megfelelő számú felkészült fogadószervezet, ahol a diákok teljesíteni tudnák az 50 óra szolgálatot, másrészt az amúgy is túlterhelt tanárok nem tudnak érdemben és megfelelő pedagógiai felkészültséggel foglalkozni a feladattal. A legtöbb esetben a felkészítés és a feldolgozás elmarad, ami nélkül nem tud megvalósulni az igazán reflexív tapasztalati tanulás.

A közösségi vita módszere segítség lehet a közösségi szolgálat megvalósításában, hiszen teret és lehetőséget biztosít például arra, hogy a fiatalok közelebről is megismerkedjenek a szolgálat témájával: az idősgondozással, ha idősek otthonában fognak segíteni, a hajléktalansággal, ha hajléktalanokkal fognak foglalkozni, vagy a felelős állattartással, ha egy állatmenhelyre készülnek. Ha felkészületlenül érkeznek a tevékenység helyszínére, sok kellemtelenség és feszültség adódhat abból, hogy nem tudják megfelelően értelmezni, ami velük történik, és elutasítóak lehetnek a tapasztaltakkal szemben. De egy beszélgetéssel vagy közösségi vitával megalapozhatjuk a közösségi szolgálatot.

Egy vidéki város középiskolásai úgy döntöttek, hogy rendbe hozzák az évtizedek óta méltatlanul elfeledett zsidó temetőt. Arról azonban szinte semmit sem tudtak, hogy miért nem látogatja senki, a sírokat miért veri fel a gaz. Osztályfőnökük úgy döntött, hogy meghív az osztályba egy idős embert, aki még gyerekként veszítette el a legjobb barátját 1944-ben a deportálások idején. Ő többek közt elmondta, hogy a város több ezres zsidó közösségéből senki sem élte túl a holokausztot. Az idős emberrel való találkozás után folytatódott a beszélgetés a csoportban, sőt kialakult egy vita arról, hogy van-e értelme olyan sírhelyeket ápolni, amelyekhez már senki nem jár emlékezni. A vita témája a közösségi emlékezet lett.

Vitaprojekt, nyilvánosság

Gyakran szembesülünk azzal a ténnyel, hogy miközben rengeteget dolgozunk, sikereket érünk el, a külvilág a legritkább esetben vesz erről tudomást. És lássuk be: sokan fájlaljuk ezt aényt. Előfordul, hogy még az iskolában sem kap nyilvánosságot egy regionális vagy országos megmérettetésen elért eredmény vagy egy sikeres, helyben megvalósított projekt.

Pedig e „láthatatlanság” ellen mi magunk is sokat tehetünk. A közösségi vita számos lehetőséget kínál a nyilvánosság megszólítására, az ügyek népszerűsítésére, és megoldást jelenthet arra a problémára, hogy a sokszor érdektelennek tartott fiatalokról is árnyaltabb kép alakuljon ki a helyi közösségben. Merjünk tehát projektben gondolkodni: a vita alapvetően egy nyilvános műfaj, főleg, ha egy sokakat érintő problémafelvetésről szól. A nyilvános vitafórumok, kerekasztal-beszélgetések, bemutatók, vetélkedők joggal tarthatnak számot a helyi közösség érdeklődésére. Vonjuk hát be e közösség tagjait a vitákba, motiváljuk őket a részvételre, tájékoztassunk! Íme néhány ötlet a szélesebb nyilvánosság és külvilág megszólítására:

- Hívjunk külsős vendégeket a vitafoglalkozásokon zajló vitákra, hogy vegyenek részt szakértőként, megfigyelőként, beszélgetőpartnerként. Ezekből a találkozásokból rengeteg pozitív élmény, jövőbeli ötlet, kapcsolat születhet.

- A foglalkozásokon dolgozzunk fel olyan problémákat, amelyek a közösség mindennapi életét érintik, készítsünk a fiatalokkal ezekről közösen megoldási tervet, s ezeket jutassuk el a közösség döntéshozó szerepben lévő tagjaihoz (például a szülőkhöz, az iskolavezetéshez, a települési önkormányzathoz stb.). Szívesen vesszük majd a csoport kreatív ötleteit, és örömmel látják majd, hogy a fiatalok aktívan részt vesznek a közösséget érintő ügyek megoldásában.
- Szervezzünk nyilvános vitákat, s ezekről adjunk hírt az általunk elérhető csatornákon (például egy személyes blogban, az iskola honlapján), tájékoztassuk a sajtó munkatársait. De bátran hirdessük az általunk végzett vitakultúra-fejlesztő kezdeményezéseket, foglalkozások eredményességét is – ma már sok szülő ezeket a szempontokat is számításba veszi gyermeke középiskolájának kiválasztásakor.
- Szervezzünk olyan figyelemfelkeltő kampányokat az iskolában, amelyek a vita foglalkozásokon felmerült témákra hívják fel a figyelmet.
- Írjunk ki kreatív alkotói pályázatokat a vitázás témájában, hogy mozgósítsuk a fiatalokat a népszerűsítésben.
- Vegyük fel a kapcsolatot a sajtó helyi munkatársaival, és rendszeresen tájékoztassuk őket munkánkról, az elért eredményekről.
- Vonjuk be a vitázó fiatalokat a kommunikációba: ők a modern kommunikációs eszközök, ill. a közösségi oldalak felhasználóiként nagyon gyorsan látványos eredményeket tudnak elérni a láthatóság terén.

Összefoglalva elmondhatjuk, hogy a közösségi vita foglalkozások megvalósításához megfelelő szemlélet, szerepvállalás, szakmai és módszertani felkészültség, némi elszántság, pozitív gondolkodás, kezdeményezőkézség, nyitottság, kockázatvállalás, és nem utolsósorban: nagy adag jókedv és humor szükségeltetik. Ezek együttes megléte esetén gyakorlatilag bármely csoportban sikeres lehet a vállalkozásunk a vitakultúra-fejlesztés terén, és számíthatunk rá, hogy, ha egyszer belekezdünk, nagyon nehéz lesz abbahagyni. Mert nemcsak a résztvevők lelik kedvüket benne, és követelni fogják a folytatást, hanem foglalkozásvezetőként mi magunk is igényelni fogjuk ezeket az élményeket. Ha találkozunk is nehézségekkel, akkor se csüggedjünk, hiszen az akadályok és a kudarcok újabb fejlődési lehetőséget biztosítanak mind a magunk, mind a fiatalok számára, ezek a tanulási folyamat fontos részei.

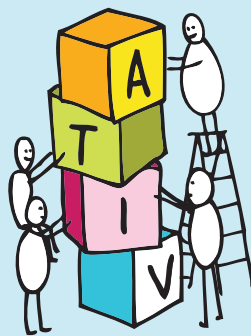
Mi hiszünk abban, hogy így is lehet, sőt így érdemes.

Jegyzetek

2. FEJEZET

A PROBLEMA'TÓL A MEGOLDÁ'SIG

A közösségi vita építőkövei

AKI ¹ egyetlen SZEMPONTBÓL
NÉZI a VILÁGOT
akármilyen ESZESNEK
mutatkozik EBBEN,
OSTOBA'N
FOG ÍTÉLKEZNI.

- FÜST MILÁN

Ebben a fejezetben a közösségi vita gyakorlata kerül a középpontba. Annak érdekében, hogy egy igazán praktikus és könnyen használható útmutatót adhassunk az Olvasó kezébe, a közösségi vitát nem különálló módszerként ismertetjük, hanem úgy, ahogyan a gyakorlatban is megjelenik a foglalkozásokba ágyazva. Ennek megfelelően a következő oldalakon a foglalkozások legfontosabb építőelemeit vesszük sorra, bemutatjuk ezek módszertani hátterét, és ismertetünk néhány kipróbált gyakorlatot, amelyek könnyen beilleszthetők egy-egy foglalkozástervbe. Mivel a közösségi vita – szemben például a versenyvitával – nem igényel nagy vitatechnikai felkészültséget a vitázók részéről, ezért itt csak az érveléstechnika alapjait ismertetjük, de nem mélyedünk el az érvek művészetének igazi mélységeiben. Reméljük, ezzel nem okozunk csalódást az olvasóknak.¹

E fejezetben a vitafoglalkozások felépítését négy lépcsőfokra bontottuk: ráhangolódásra, témafeldolgozásra, vitahelyzetekre és reflexióra. Hangsúlyoznunk kell, hogy e kategóriák természetesen esetlegesek, elsősorban a megértést és a könnyebb alkalmazhatóságot szolgálják. De az itt bemutatott megközelítésmód semmiképp sem képvisel egy ortodox foglalkozás-szervezési alapelvet, hiszen számtalan megközelítés, iskola, irányelv és kategória létezik, amelyek létjogosultságát nem szeretnénk megkérdőjelezni. Az általunk bemutatott foglalkozás-tervezési megközelítés előnye, hogy néhány arany szabály betartásával nagy alkotói szabadságot biztosít a foglalkozásvezető számára, s ez remekül illik ahhoz a változatossághoz, amely egyébként a közösségi vitát is jellemzi. A fejezetben bemutatott valamennyi gyakorlat olyan korábban már kipróbált feladat, mely nem az íróasztal mellett, hanem a fiatalokkal való közös munka során született meg.

¹ Ha mégis, akkor e könyv kiegészítéseként érdemes elolvasni az érveléstechnikát sokkal részletesebben kifejtő *Dilemma, Disputa, Demokrácia* kézikönyv idevágó fejezetét.

VÁGJUNK BELE!

Rengeteg szituáció van az életben, amelybe a legjobb gondolkodás nélkül, *in medias res* belevágunk. Nos, a készségfejlesztő foglalkozások nem ilyenek. Persze nem tervezhetjük meg egy foglalkozás minden percét, még a gondos előkészületek ellenére is előfordulhat, hogy a legnagyobb foglalkozástervek kivitelezése is bizonyos okokból másként alakul: mert a résztvevők lassabban vagy gyorsabban dolgozzák fel a feladatot, mert a gyakorlat a valóságban másként sül el, mint vártuk, mert a foglalkozás közben történik valami váratlan. Ennek ellenére mindig egy átgondolt tervvel kell érkezünk a foglalkozásra, s e terv részét kell képezze az is, hogy pontos elképzelésünk van arról, hogyan vágunk bele – hogyan indítjuk a közös munkát a csoporttal.

Talán nem is gondolnánk, de a foglalkozás első félóráján is sok múlhat, ezért érdemes úgy felépítenünk a foglalkozás egészét, hogy a ráhangolódás a terv integráns része legyen, illeszkedjen a foglalkozás ívébe. Még ha igazán izgalmas és tartalmas nagy formátumú gyakorlatokkal készülünk is a foglalkozásra, időt kell szánnunk arra, hogy a résztvevőink ne csak testben, hanem lélekben, teljes figyelmükkel is megérkezzenek a csoportba. Ez fokozottan igaz akkor, ha olyan csoporttal dolgozunk, amelyben megjelenhetnek új tagok és eltűnhetnek régiek, hiszen ilyenkor az is a feladatunk, hogy a résztvevők ne csak a foglalkozásra, hanem egymásra is ráhangolódjanak.

Miért, hogyan, mit?

Alapvetően két fontos feladatot szeretnénk elérni a ráhangolódó gyakorlatokkal egy átlagos vitafooglalkozáson: elnyerni a résztvevők figyelmét, és mozgósítani a témával kapcsolatos előzetes ismereteiket. De miért fontos arról beszélnünk, amit már tudunk? A válasz háttérében egy egyszerű tanulási stratégiai összefüggés áll: az új ismeretek elsajátításának egyik leghatékonyabb technikája, ha az új információkat a már meglévő ismeretekhez kötjük. Az agyunk ugyanis elsősorban asszociációkban gondolkodik: egyik fogalomról jut eszünkbe egy másik, majd arról egy harmadik. Ezt a

természetes működési elvet használjuk ki a foglalkozások elején a témára történő ráhangolódáskor.

Fontos ugyanakkor, hogy a résztvevők ne csupán a témára, hanem magára a foglalkozásra is ráhangolódjanak. Mindannyian nagyon eltérő hangulatban, szellemi és fizikai állapotban érkeznek a csoportba: van, aki épp boldog, mert egy jó hír felvidította, és van, aki elcsigázott, mert egész nap fárasztó tanórákon vett részt. Foglalkozásvezetőként figyelniük kell arra, hogy a résztvevők ki tudjanak lépni ebből a hangulatból, és képesek legyenek koncentrálni a feladatokra és egymásra. A ráhangolódó gyakorlatok azt a célt is szolgálják, hogy a résztvevők átvegyék azt a „rezgésszámot”, ami a feladatok teljesítéséhez szükséges.

A ráhangolódás nemcsak a résztvevők szempontjából fontos, hanem a foglalkozásvezető is hasznos információkkal gazdagodhat, főleg, ami a résztvevők előzetes ismereteit illeti a témáról. Ezzel kapcsolatban ugyanis csak feltételezésekkel élhetünk, s jó, ha mindjárt a foglalkozás elején képet kapunk arról, hogy a résztvevők hogyan gondolkodnak a foglalkozás központi kérdéséről: Értik-e a témát? Érdekesnek tartják-e a problémafelvetést, tudnak-e hozzá kapcsolódni? Egy véleményen vannak-e a témáról, vagy vannak köztük nézetkülönbségek? Ha választ kapunk e kérdésekre, az sokat számít a foglalkozás további részében, hiszen még az is előfordulhat, hogy ezek alapján újra kell terveznünk a tematika ívét.

Hogy melyik feladat lehet alkalmas ráhangolódásra, az leginkább a saját döntésünkön múlik. A „ráhangolódó feladatok” alapvetően egy mesterséges kategória, sokféle érvelési, vita-, és témafeldolgozó gyakorlatot alakíthatunk át és alkalmazhatunk ráhangolódó feladatként.

Javaslatok, tanácsok a ráhangolódáshoz

Mindig nyitott végű feladatokat válasszunk! Vagyis a feladat adjon szabad teret a résztvevőknek a gondolkodásra és a véleménycserére, és semmiképp se várjunk el valamilyen konkrét megoldást vagy következtetést a csoporttól.

Tegyük rutinná! Ha már ismerjük a résztvevőket, nyugodtan igazítsuk hozzájuk a ráhangolódást, és vessük be a kedvenc játékaikat. Akár saját rituálét is kialakíthatunk a foglalkozás elejére, amivel még otthonosabbá tehetjük számukra a csoportot.

Figyeljünk! A ráhangolódás kiváló lehetőség arra, hogy olyan helyzetbe hozzuk a résztvevőket, amelyben megfigyelhetjük, hogyan dolgoznak, milyen a hangulatuk, a résztvevők hogyan viszonyulnak egymáshoz, ki milyen típusú helyzetben aktív. Ezek a megfigyelések nagyon hasznosak

lehetnek a későbbiekben, amikor például kiscsoportokat alakítunk, páros feladatokat adunk.

Vegyük figyelembe a csoport energiaszintjét! Ezért érdemes a foglalkozás elejére készenlétben tartanunk egy-egy témafüggetlen bemelegítő játékot, amelyeket bevethetünk aszerint, hogy mire van most szüksége a csoportnak: több energiára egy aktív igénybevételt jelentő feladathoz, vagy inkább koncentrált figyelemre és kisebb pulzusszámra egy elmélyültebb gyakorlat-sorhoz? Itt is igaz az az aranyszabály, hogy mindig gondoljuk végig a célokat, és csak aztán válasszuk ki az oda vezető utat.

Figyeljünk rá, hogy ne állítsuk a csoportot túl nagy kihívás elé mindjárt az elején! Ez főleg akkor igaz, ha még csak kevéssé ismerjük a résztvevőket, és azt sem tudjuk, hol tartanak a vitázás és az együttműködés elsajátítása terén. Ezért mindenképp olyan bevezető gyakorlatokkal kezdjünk, amelyek nem igényelnek előzetes tudást, vagy legalábbis lehetőséget adnak nagyon heterogén háttérrel rendelkező résztvevők számára is az aktív részvételre.

HÁROM UJJ

10 perc

ráhangelődés a témára

nem szükséges

- ① Készítsük elő a feladatot azzal, hogy kigondolunk három kérdést, amely kapcsolódik a foglalkozás témájához. Például, ha a témánk a munkavállalás, használhatjuk az alábbi három kérdést:

Dolgoztál már korábban?

Mi lenne számodra az álomfoglalkozás?

Szerinted diplomával vagy anélkül könnyebb munkát találni?

- ② Kérjük meg a résztvevőket, hogy álljanak fel, és kezdjenek el sétálni a teremben.
- ③ Séta közben válasszanak maguknak egy beszélgetőpartnert. A beszélgetést a párok kezdjék úgy, hogy összeérintik a jobb kezük hüvelykujját, majd tegyék fel egymásnak az első kérdést. Ezután érintsék össze mutatóujjaikat is, és válaszolják meg mindketten a második kérdést. Végül vegyék be a játékba a középső ujjakat is, és beszéljék meg a harmadik kérdést.
- ④ Ha a párok végeztek a három kérdéssel, kezdjenek sétálni újra, és találjanak egy új párt.
- ⑤ Folytassuk a gyakorlatot, amíg minden résztvevő 4-5 beszélgetésben részt vett.

A beszélgetések alatt az ujjak összeérintve maradnak.

FOTÓVÁLOGATÁS

15 perc

ráhangolódás a témára,
előzetes ismeretek
feltérképezése

magazinokból kivágott
vagy nyomtatott képek,
grafikák

Könnyen találunk ilyeneket magazinokban vagy interneten, ha a témánk például a férfi és női szerepek, vagy a reklámok, esetleg a szerelem/kapcsolatok.

- ① Ülünk le körben. Helyezzünk el a kör közepén egy kupac fotót, illusztrációt, amelyek valamilyen módon köthetők a foglalkozás témájához.
- ② Kérjük meg a résztvevőket, hogy nézzék meg a képeket, és válasszanak közülük egyet, amely szerintük kapcsolódik a témához.
- ③ Várjuk meg, amíg minden résztvevő beszerez egy választott képet. Ezt követően ülünk vissza a körbe, és kérdezzük meg, ki miért éppen azt a fotót választotta, a kép hogyan kapcsolódik számára a foglalkozás témájához?

KÖZÖSTÖRTÉNETMESÉLÉS

5 perc

ráhangelődés a témára és egymásra

nem szükséges

-
- ① Készítsük elő a gyakorlatot azzal, hogy kigondolunk egy kezdőmondatot, amelyből a közös történetmesélés indul majd. A mondat vagy a történet szereplője valamilyen módon kapcsolódjon a foglalkozás témájához.
 - ② Ülünk le körben. Mondjuk el a résztvevőknek, hogy most egy történetet fogunk elmesélni. Mi, mint foglalkozásvezetők indítjuk a mesélést, és úgy kell mesélnünk, hogy a csoport utolsó tagjánál a történetnek be kell fejeződnie – tehát kell, hogy legyen eleje, közepe, vége.
 - ③ Mesélés közben mindenki egyetlen (esetleg összetett) mondatot mondhat.
 - ④ Indítsuk el a történetet a kezdőmondattal.

ASSZOCIÁCIÓK

15 perc

ráhangelődés a
foglalkozás témájára,
kreatív gondolkodás
beindítása

csomagolópapír, filctoll

- ① Ülünk körben, és kérjük meg a résztvevőket, hogy egymás után mondjanak egy-egy szót, ami a foglalkozás témájáról eszükbe jut. A szabad asszociációt nem kell megmagyarázniuk. Az elhangzott szavakat írjuk fel.
- ② Kérjük meg a résztvevőket, hogy válasszanak egy szót a listáról (nem fontos, hogy a sajátjuk legyen). A választott szót karikázzák be a papíron. Olyan szót – ha lehetséges – ne válasszanak, amit már valaki megjelölt.
- ③ Kérjük meg a résztvevőket, hogy mondják el, a választott szó hogyan kapcsolódik számukra a témához.

VÉLEMÉNYVONAL

30 perc

előzetes ismeretek
feltérképezése,
ráhangolódás a témára és
a vitázásra

két A4-es lap

- ① Készítsük elő a gyakorlatot: a foglalkozás témájával kapcsolatban fogalmazzunk meg két ellentétes állítást, s ezeket írjuk fel egy-egy A4-es lapra. Alternatívaként használhatjuk az „egyetértek” ill. „nem értek egyet” állításokat.
- ② Kérjük meg a résztvevőket, hogy saját álláspontjukat végiggondolva helyezkedjenek el a teremben aszerint, hogy melyik állításhoz érzik magukat közelebb. Azt szeretnénk, hogy egy tornasorhoz hasonló vonalban sorakozzanak fel a két ellentétes vélemény között, kifejezve a különböző lehetséges véleményárnyalatokat.
- ③ Kérdezzünk meg néhány résztvevőt, miért éppen az adott helyet választotta a sorban!
- ④ Hozzunk létre négyfős csoportokat úgy, hogy a sor két ellentétes végéről mindig hívjunk 2-2 résztvevőt, akik így egy kicsoport tagjai lesznek.
- ⑤ Adjunk 10 percet a csoportoknak, hogy megbeszéljék kinek mi az álláspontja a kérdésben, és milyen érvekkel tudja azt alátámasztani. A résztvevők nyugodtan hozhatnak személyes élményeket, érveket, gondolatokat. Próbálják egymást meggyőzni álláspontjukról.
- ⑥ A gyakorlat végén kérjük meg a csoportokat, hogy néhány mondatban foglalják össze, miről szólt köztük a beszélgetés, és kérdezzük meg, sikerült-e közelíteni az álláspontokat!

Ha valaki közben megváltoztatná a véleményét, engedjük, hogy helyet változtasson.

AZÉRT, MERT...

5 perc

ráhangolódás a témára és az érvelés gyakorlására

nem szükséges

- ① Álljunk fel, és alkossunk egy kört. Mondjuk el a csoportnak, hogy egy állítást mondunk majd, s az a feladatuk, hogy ezt megindokolják oly módon, hogy a mondatot azzal kezdik:

„Azért, mert...”.

- ② Mondjunk egy jól megvitatható állítást, amely kapcsolódik a foglalkozásunk témájához. Például ha a generációk közti különbségek a témánk, ez az állítás lehet:

Jobb ma fiatalnak lenni, mint felnőttnek.

Ha kaptunk erre egy indoklást az egyik résztvevőtől, akkor mondjuk ki újra a mondatot: *Jobb ma fiatalnak lenni, mint felnőttnek.*

A játék történhet önkéntes alapon, de játszhatjuk úgy is, hogy annak kell indoklást mondania, akire ránézünk.

- ③ Folytassuk, amíg a csoport ki nem fogy az ötletekből. Nyugodtan feszegetjük a határokat, hogy minél kreatívabb megoldások szülessenek, nem probléma, ha egyre több gondolkodási időre van szüksége a résztvevőknek az újabb indoklásokhoz. Figyeljünk rá, hogy ugyanaz az indoklás kétszer nem hangozhat el.

- ④ Ha úgy érezzük, hogy a téma kifulladt, vezessük be a következő állítást, melyre indoklásokat várunk:

Jobb ma felnőttnek lenni, mint fiatalnak.

- ⑤ Folytassuk a gyakorlatot az előzőekben leírt módon.

NEM ÉRTEK EGYET...

10 perc

ráhangelődés a témára és az érvelés gyakorlására

nem szükséges

-
- ① A feladat hasonló az *Azért, mert...* gyakorlatban leírtakhoz, ám ezúttal az ellenvélemény megfogalmazását gyakoroljuk.
 - ② Álljunk fel, és alkossunk egy kört. Mondjuk el a csoportnak, hogy egy állítást mondunk majd, s az a feladatuk, hogy erre reagáljanak úgy, hogy egy ellenérvet mondanak ezzel a formulával: „*Nem értek egyet, mert...*”
 - ③ Mondjunk egy jól megvitatható állítást, amely kapcsolódik a foglalkozásunk témájához. Például ha a témánk a jövőtervezés, használhatjuk ezt az állítást:
Sorsunkat az határozza meg, hogy hová születünk.
 - ④ Ha kaptunk erre egy indoklást az egyik résztvevőtől, akkor mondjuk ki újra a mondatot: *Sorsunkat az határozza meg, hogy hová születünk.*
 - ⑤ Folytassuk, amíg a résztvevők ki nem fogynak az ötletekből és ellenérvekből. Ha marad rá időnk, bevezethetünk egy új állítást, és az előzőekben leírt módon folytatjuk a gyakorlatot.

EGY TÉMA MÉLYSÉGEI

A témafeldolgozás a vitafoglalkozás egyik legfontosabb állomása, ugyanis egy élvezhető és érdemi vitához – sok más mellett – szilárd háttértudás is szükséges. Az érvek akkor állják meg a helyüket, ha a vitázó alá is tudja őket támasztani, ha rendelkezésére állnak tények, adatok, összefüggések, amelyekkel bizonyíthatja álláspontját.

A témafeldolgozás célja tehát az, hogy a vitázók szert tegyenek a vitatémához kapcsolódó ismeretekre oly módon, hogy a témát több oldalról megvizsgálják. Vagyis nem egyoldalú szövegelemzésről van szó, hanem többféle megközelítésből és forrásból merítünk ihletet az érvekhez.

A témában való elmélyülésnek négy fontosabb állomása van:

- ① *az előzetes tudás felelevenítése*
- ② *az előzetes tudás rendszerezése*
- ③ *új ismeretek szerzése*
- ④ *új ismeretek rendszerezése*

Ezeket a célokat változatos feladatokkal aktivizálhatjuk, ami azonban fontos, hogy – amint arról már a ráhangolódást segítő gyakorlatoknál is szó volt – az előzetes ismeretek feltérképezését semmiképp se hagyjuk ki a foglalkozás menetéből.

Nem kell hozzá szakértőnek lennünk...

Őszintén kijelenthetjük: a témafeldolgozás módszertana nem boszorkányos tudomány. Hiszen tulajdonképpen egy átlagos tanórán is ez történik. Az igazán érdekes kihívás, hogy hogyan tesszük egy új téma megismerését, az új tudás megszerzését élvezetessé a résztvevők számára. S különösen igaz ez a vitafoglalkozásokra, ahol nem készen vett válaszokkal és abszolút igazságokkal szeretnénk felvértezni a résztvevőket, hanem éppen ellenkezőleg: a szempontok és vélemények sokszínűségét, a témák összetettségét, az álláspontok árnyaltságát szeretnénk megmutatni. Ebben az iskolai tapasztalatok sokszor nincsenek a segítségünkre. A mai középiskolások többnyire tan-

könyvekből tanulnak, amelyek ugyan segítik őket a lényegkiemelésben, de többnyire egyoldalúan, leegyszerűsítve mutatják be a jelenségeket. Szerencsére a készségfejlesztő foglalkozásokon kreatívan alkalmazhatunk olyan interaktív és kooperatív gyakorlatokat, amelyekkel érdekessé varázsolhatjuk a fiatalok számára egy téma feldolgozását, s amelyekkel motiválttá tehetjük őket új ismeretek feltérképezésére. Ezek a feladatok és módszerek – melyekből néhányat e fejezetben is bemutatunk – akár a tanórák menetébe is beilleszthetők.

A témafeldolgozásra szánt gyakorlatok kiválasztásakor érdemes figyelembe vennünk néhány szempontot:

A téma nehézsége és a résztvevők tudásszintje: Nagyban megkönnyíti a foglalkozás megtervezését, ha tudjuk, hogy a résztvevők jártasak-e vagy sem a feldolgozni kívánt témában. Ha az előbbi eset áll fenn, akkor a témafeldolgozást szentelhetjük inkább annak a célnak, hogy a résztvevők a már meglévő ismereteiket elevenítsék fel és strukturálják. Viszont ha egy olyan témát vezetünk be, amelyről a csoportnak csak kevés előzetes tudása van, akkor a hangsúly inkább az új ismeretek átadására helyeződik át. Ez esetben készülhetünk háttéranyagokkal, történetekkel, amelyeket a foglalkozás során interaktív módszerekkel feldolgozhatunk közösen.

A téma érzékenysége és érdekessége: Nem árt tisztában lennünk azzal, hogy a választott téma számíthat-e a résztvevők érdeklődésére. Egy érdektelen téma miatt akár az egész foglalkozás zátonyra futhat. De elkövethetjük azt a hibát is, hogy – akár akarattunkon kívül – egy túlságosan szenzitívnek bizonyuló témával készülünk, és ebben az esetben az érzelmi reakciók nehezítik azt, hogy a témát objektív keretek között feldolgozhassuk. Mindezt elkerülhetjük, ha a résztvevőket előre meginterjúvoljuk arról, milyen témával foglalkoznának szívesen. Akár ötletbörzét is szervezhetünk a fiatalokat érdeklő témákról, így több foglalkozásra is elegendő muníciót gyűjthetünk a leendő témafelvetésekhez.

A résztvevők készségei: A témafeldolgozás számos fontos készség fejlesztésére alkalmas, ezek közé tartozik az információfeldolgozás, lényegkiemelés, rendszerezés, kritikus elemzés. A témaválasztáskor és a háttéranyagok gyűjtésekor vegyük figyelembe azt is, hogy a résztvevők hol tartanak e készségek elsajátításában.

A rendelkezésre álló információk, háttéranyagok: Foglalkozásvezetőként megkönnyíti a dolgunkat, ha a feldolgozni kívánt témához rendelkezésre állnak aktuális, hiteles és a fiatalok számára is értelmezhető források. Ilyeneket azonban gyakran nehezebb beszerezni, mint gondolnánk, ezért érdemes

egy kis előzetes kutatást végeznünk, hogy feltérképezzük ezeket az „erőforrásokat”.

A rendelkezésre álló idő: A témafeldolgozás időigényes feladat, a téma nehezségétől és a csoport előzetes ismereteitől függően 30, de akár 60 percet is igényelhet a foglalkozásra szánt időből. E szempontokat vegyük figyelembe a tervezéskor.

Tippek és tanácsok témafeldolgozóknak

Teremtsünk olyan légkört, amelyben szabadon szárnyalnak a gondolatok, és nincs minősítés, „csak” érvelés.

Mindenkinek adjunk esélyt arra, hogy adjon valamit a közösbe, hogy az ő gondolatai, információi is helyet kapjanak a folyamatban!

Hangsúlyozzuk, hogy nincs egyetlen abszolút igazság, ne mondjuk meg a fiataloknak, hogy mit kellene gondolniuk az adott kérdésről, még akkor sem, ha ők maguk ezt igényelnék!

Bátorítsuk a résztvevőket arra, hogy mindig próbáljanak meg a jelenségek mögé látni, vegyék észre az egyes témák és problémák összetettségét, az okok és következmények kapcsolatát!

Adjunk segítséget ahhoz, hogy könnyen eligazodjanak az információrengetegben, és csak a megbízható, hiteles adatokkal, információkkal dolgozzanak!

GONDOLATTÉRKÉP

20 perc

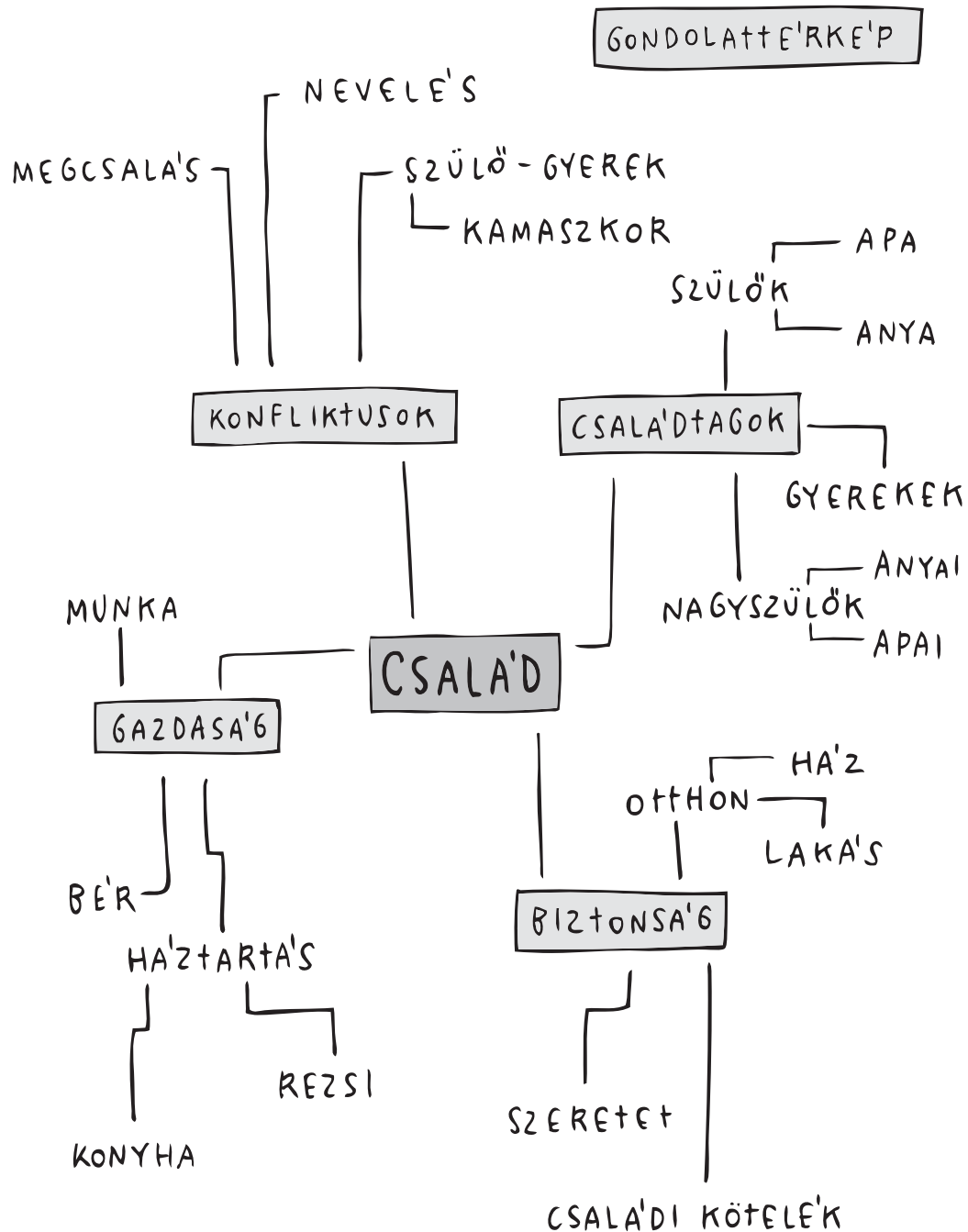
a résztvevők meglévő ismereteinek aktivizálása egy adott témában, új ismeretek integrálása

csomagolópapír, filctoll

- ① Ha a csoport még nem készített gondolattérképet, akkor azal kezdjük a gyakorlatot, hogy közösen elkészítünk egyet. Ehhez egy csomagolópapír közepére írjunk fel egy könnyen megfogható fogalmat, pl. *család*. Mondjuk el a résztvevőknek, hogy a gondolattérkép lényege, hogy leírjuk azokat a fogalmakat, amelyek eszünkbe jutnak erről a központi fogalomról, s jelöljük, ezek hogyan kapcsolódnak a központi témához.
- ② Hozzunk létre 4-5 fős csoportokat, minden csoportot lásunk el papírral és filctollakkal.
- ③ Kérjük meg a csapatokat, hogy alkossanak saját gondolattérképet, a foglalkozás témájához kapcsolódóan. Minderre biztosítsunk a csoportok számára 10 percet.
- ④ Ha a csapatok befejezték a munkát, érdemes az elkészült produktumokat közkinccsé tenni: kihelyezhetjük őket egyfajta kiállításként, vagy megkérhetjük a csapatokat, hogy mutassák be gondolattérképüket.
- ⑤ Amennyiben nemcsak aktivizálni, hanem bővíteni is szeretnénk a résztvevők tudását, úgy ezen a ponton kioszthatjuk a feldolgozandó szöveget, megnézhetjük egy kisfilmet a foglalkozás témájában. S ezt követően kérjük meg a csoportokat, hogy az új információkkal egészítsék ki a gondolattérképüket.

Gondolattérképeket online is készíttethetünk a fiatalokkal, kiváló otthoni feladat lehet. Ehhez remek honlapok állnak a rendelkezésünkre, mint a mind42.com, mindomo.com, vagy a mindmeister.com.

A gondolattérkép egy remek módszer az ismeretek rendszerezésére; amilyen egyszerű, olyan egyszerű eszközzel van szó. Segítségével átláthatóan ábrázolhatunk fogalmakat és összefüggéseket - ha elsajátítottuk a használatát, nem tudjuk majd abbahagyni a gondolattérképek rajzolását!

JÖVŐKERÉK

45-60
perc

egy változás pozitív és
negatív, közvetlen és köz-
vetett körülményeinek
megtalálása, mérlegelése

csomagolópapír, filctoll

- ① Alakítsunk két csoportot, és mindkét csoportot lássuk el egy-egy nagyméretű csomagolópapírral, ill. színes filctollakkal.
- ② A csomagolópapír közepére írjunk fel egy *ha...*, *akkor* típusú állítást például: *Ha nem lennének autók, akkor...*, *Ha nem lenne kötelező iskolába járni, akkor...* stb.
- ③ Kérjük meg az egyik csoportot, hogy gondolják végig, milyen hasznos következményekkel járna, ha valóban nem lennének autók, és válasszák ki a szerintük legfontosabb négy ilyen következményt. Kérjük meg a másik csoportot, hogy gondolja végig, milyen negatív következményekkel járna, ha nem lennének autók, és válasszák ki a szerintük legfontosabb négyet.
- ④ A csoportok írják fel a kiválasztott következményeket gondolattérképszerűen saját csomagolópapírjukra a középső állításból kiindulva.
- ⑤ Ezután a következmények következményeit dolgozzuk fel: a csoportok gondolják végig, hogy az előbb általuk kiválasztott következmények milyen további eredményekkel járnának (hasznos eredményekkel az egyik csoportban, negatív eredményekkel a másik csoportban). Válasszák ki ezek közül a szerintük legfontosabb kettőt és írják fel a papírra. Így a kiinduló feltételezésünket elemezve, nyolc következménynél járunk mindkét csoportban.
- ⑥ Folytassuk a gyakorlatot azzal, hogy a csoportok újabb következményeket keresnek a már meglévők mellé.
- ⑦ Kérjük meg a csoportokat, hogy mutassák be az általuk készített jövőkereket. A prezentációt követően a másik csoport értékelje az elhangzottakat: Valóban van-e kapcsolat a kiinduló feltételezés és a következtetések között? Hogyan egészítenék ki a jövőkereket?

Hagyjunk teret a résztvevők szabad ötletelésének, de ezt igyekezzünk mederben tartani: ne hagyjuk, hogy a szélsőségek, irreális következtetések irányába gondolkozzanak. Ha mégis irreális következtetésekhez jutnának, akkor mindenképp értékeljük ezeket az oksági kapcsolatokat.

PROBLÉMAFA

20 perc

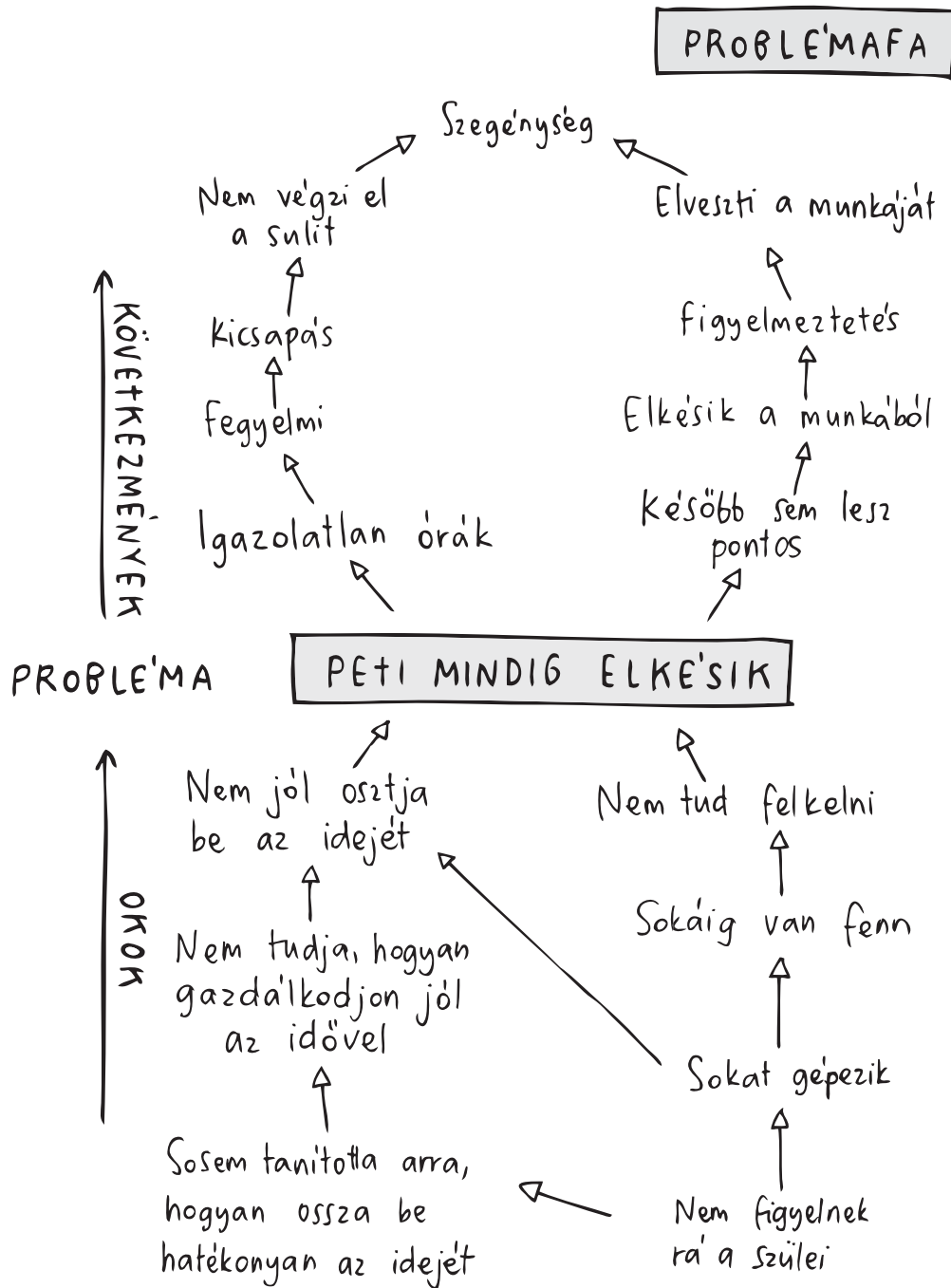
egy probléma okainak
és következményeinek
feltárása

csomagolópapír, filctoll

Fontos, hogy ebben a gyakorlatban a foglalkozás témáját valamilyen konkrét problémaként fogalmazzuk meg. Például ha a témánk a fiatalkori munkanélküliség, akkor a problémafa témája: *Sok fiatal nem talál munkát.*

- ① Ismertessük a gyakorlatot a résztvevőkkel, mondjuk el, hogy azt fogjuk megtanulni, hogyan vizsgáljunk meg egy összetett problémát.
- ② Ha a csoport még nem készített problémafát, akkor készítünk el egyet közösen valamely egyszerű témáról. Egy csomagolópapír közepére írjunk fel egy könnyen megfogható problémát, pl. *Peti mindig elkésik.*
- ③ Tisztázzuk a csoporttal, hogy a papír alsó felére kerülnek majd a probléma okai, felső részére pedig a következményei. Tegyük fel a csoportnak a kérdést: *Miért késik el Peti?* A válaszokat jegyzeteljük a papíron gondolattérképszerűen. Gondolhatunk többszintű okokra is: mik lehetnek az okok okai?
- ④ Ha a lehetséges okok témáját kimerítettük, térjünk át a következményekre: *Mi a következménye annak, hogy Peti mindig elkésik?* A válaszokat jegyzeteljük a következmények számára fenntartott helyre a papíron. Gondoljuk végig a következmények lehetséges következményeit is.
- ⑤ Ha kifogytunk a javaslatokból, zárjuk le a közös ötletelést.
- ⑥ Ezt követően kezdjük meg a kiscsoportos munkát: alkossunk 4-5 fős kiscsoportokat, biztosítsunk számukra csomagolópapírt és filctollakat. Kérjük meg a csoportokat, hogy írják fel a papír közepére a foglalkozás témáját jelentő problémát, és kezdjék meg az okok, majd a következmények feltárását.
- ⑦ A csoportok munkája közben folyamatosan sétáljunk, hallgassunk bele a beszélgetésekbe. Ha a csoport elakadt, segítő kérdésekkel támogassuk.
- ⑧ Kérjük meg a csoportokat, hogy mutassák be az elkészült produktumokat.

A problémafa a gondolattérképek közeli rokona: egy jelenség okait és következményeit ábrázolja letisztult módon. Egy jól kidolgozott problémafán a legkomplexebb társadalmi problémák is átláthatókká válnak.

NYERTESEK ÉS VESZTESEK

60-90
perc

egy vitatéma
érintettjeinek
feltérképezése

csomagolópapír, filctoll

Például:

*A facebookot be kellene tiltani. Az állatkísérleteket meg kellene szüntetni.
Az iskolában a diákoknak egyenruhát kellene viselniük. Az iskolában korlátozni kellene a mobiltelefonok használatát stb.*

- ① Alkossunk (2-6 fős) csoportokat. Válasszunk ki egy kellőképpen vitatható témát, ami biztosan sokakat vagy különböző társadalmi csoportot érint, esetleg egy megoldásra váró problémát, ami feltehetően sok embert érdekel. A vita témájából alkossunk egy „kellene” típusú tételmondatot.
- ② Kérjük meg a csoportokat, hogy sorolják fel, melyek a tételmondat által érintett emberek/csoportok, és állapítsák meg azt is, hogy pozitívan vagy negatívan érinti-e őket (ezt jelöljék jegyzeteikben egy plusz vagy mínusz jellel).
- ③ Ezután kérjük meg a résztvevőket, hogy gondolják végig a tételmondat pozitív és negatív hatásait a megnevezett érintettekre. A hatásokat írják le az egyes csoportok neve mellé annak megfelelően, hogy az adott csoportot pozitívan (nyereség) vagy negatívan (veszteség) érinti. Így jegyzetük alapján a csoportok meg tudják határozni az adott kérdés nyerteseit és veszteseit.
- ④ A csoportok mutassák be az eredményeiket egy rövid prezentáció keretében.

SZEREPJÁTÉK

30-40
perc

egy konfliktus
feldolgozása az életből
vett jelenetek alapján

jelenetek leírásai, esetleg
szerepkártyák

- ① Ha a foglalkozás témájának alapját képező konfliktus vagy nézetkülönbség jól megjeleníthető egy jelenetben, érdemes élnünk a szerepjáték eszközével.
- ② A szerepjátékhoz készítsünk elő konkrét jelenetleírásokat. Figyeljünk arra, hogy hagyjunk szabad mozgásteret a résztvevők számára a játékhoz (vagyis ne kössük ki feltétlenül előre minden szereplő álláspontját, a jelenet végkimenetelét hagyjuk nyitva).
- ③ Osszuk a résztvevőket 4-6 fős kiscsoportokra, és minden csoportnak adjunk egy-egy leírást az eljátszani kívánt szituációról. Lehetőleg többszereplős jeleneteket válasszunk, hogy minél több csapattag részt vehessen a játékban.
- ④ Kérjük meg a csoportokat, hogy dolgozzák ki a jelenetet: határozzák meg a szereplőket, a karaktereket, gondolják végig a szereplők álláspontját, mondanivalóját.
- ⑤ Szükség esetén biztosítsunk lehetőséget a csapatok számára, hogy egy külön helyszínen (pl.: a terem előtti folyosón) elpróbálják a jelenetet.
- ⑥ Nézzük meg a jeleneteket, majd beszéljük meg közösen a látottakat: mennyire voltak valószerűek a szituációk, valóban így reagálunk-e ilyen helyzetekben, ki mit tett volna másként?

Ha a jelenetekhez az életből merítünk ihletet, arra figyeljünk, hogy a szereplők ne legyenek beazonosíthatóak a csoport számára.

SZÖVEGFELDOLGOZÁS CSOPORTBAN (SZAKÉRTŐI MOZAIK)

60 perc

nehéz, ismeretlen írott
szöveg feldolgozása
együttműködésben a
csoport tagjaival

papír, toll, előre
kiválasztott cikk és
megírt ellenőrző kérdések
fénymásolatai

Ha kevesebb, mint nyolc résztvevővel dolgozunk, osszuk kevesebb, de hosszabb részre a szöveget.

- ① Készítsünk elő egy nehéz, de a résztvevőket feltehetően érdeklő cikket, és osszuk négy, nagyjából azonos hosszúságú és/vagy nehézségű részre. Az egyes részleteket jelöljük például A, B, C, D betűjellel. Készítsünk egy, a szöveg megértését ellenőrző, röviden megválaszolható kérdésekből álló listát. Nyomtassuk ki a szövegrészeket és a kérdéseket.
- ② Alkossunk négyfős kiscsoportokat.
- ③ Ismertessük a résztvevőkkel a feladatot: egy cikket fogunk együtt elolvasni és feldolgozni. Néhány szóban meséljünk a cikk témájáról.
- ④ A kiscsoportok tagjai döntsék el, ki lesz a csoport A, B, C és D jelű tagja.
- ⑤ Kérjük meg a csoportok A jelű tagjait, hogy üljenek egy asztalhoz, B jelű tagjait, hogy üljenek egy másik asztalhoz stb. Osszuk ki a szövegeket (minden résztvevő kapjon teljes szöveget).
- ⑥ Minden csoportnak az a feladata, hogy olvassa el az saját betűjellel ellátott bekezdéseket. A szöveget közösen kell feldolgozniuk, amelynek része, hogy kérdezzék egymást, közösen értelmezzék az olvasottakat. Munkájukról készítsenek jegyzetet. Miközben a csoportok dolgoznak, járjunk körbe köztük és figyeljünk, van-e kérdésük, jó irányba haladnak-e.
- ⑦ Hívjuk fel a résztvevők figyelmét arra, hogy valóban kérdezzenek meg egymástól mindent, amit nem értenek, mert hamarosan kérdésekre kell válaszolniuk jegyzeteik alapján.

- ⑧ Miután minden csoport elkészült, kérjük meg a résztvevőket, hogy üljenek vissza az eredeti csoportjukba, és beszéljék meg az olvasottakat: osszák meg egymással a tanultakat. Készítsenek jegyzetet beszélgetés közben (idegen szavak stb.).
- ⑨ Járjunk körbe, míg a csoportok dolgoznak és segítsünk, de csak akkor, ha nem tudnak egymásnak segíteni.
- ⑩ Ha minden csoport elkészült, osszuk ki az ellenőrző kérdéseket, amelyekre a résztvevőknek egyénileg kell válaszolniuk jegyzeteik felhasználásával. Ha mindenki elkészült, ellenőrizzük a válaszokat. Amennyiben félreértést tapasztalunk, tisztázzuk.

BESZÉLJÜK MEG!

A közösségi vita célja nemcsak a fiatalok elgondolkodtatása bizonyos közösségi ügyek és problémák okairól, hátteréről, hanem hogy keretet adjon e problémák és lehetséges megoldásaik demokratikus, nyílt és kulturált megbeszéléséhez, megvitatásához is. Ebben a fejezetben különböző vitaformákat mutatunk be, az egészen egyszerű véleményütköztetésektől az összetettebb, szabályozottabb vitákig¹. Ezeknek a vitaformáknak nem célja a vitázók teljesítményének összehasonlítása, sokkal inkább az elgondolkodtatás, a sokféleség, az eltérő szempontok megjelenítése. Több vitaforma is lehetőséget teremt a konszenzusos megoldás keresésére, noha fontos hangsúlyoznunk azt is, hogy sosem elvárás a megegyezés.

A gyakorlatokat elsősorban vitakultúra-fejlesztő foglalkozásokhoz állítottuk össze, de ezen túlmenően is szabadon alkalmazhatók például diákönkormányzati üléseken, iskolai vitanapokon, nyilvános fórumokon, rendezvényeken. E válogatásban akkor is találhatunk megfelelő gyakorlatot, ha olyan fiatalokkal foglalkozunk, akik már rutinosak a vitázás terén, és akkor is, ha még csak most vezetjük be foglalkozásaink résztvevőit a vitázás művészetébe. Itt is megjegyezzük, hogy a gyakorlatok kiválasztása előtt fontos tisztáznunk a foglalkozás és a vita szerepét, ill. célját, mindig vegyük figyelembe a fiatalok készségeit, tapasztalatait, majd csak ezt követően válasszuk ki azt a vitaformát, amivel dolgozni fogunk.

¹ Mivel a könyv középpontjában a közösségi vita módszertana áll, itt most nem tárgyaljuk azokat a vitaformákat, amelyek elsősorban a vitaversenyekre jellemzőek. Bár utóbbiak is nagyszerűen alkalmazhatók egy-egy téma feldolgozására, a többoldalúság bemutatására, felhasználási lehetőségeik korlátozottabbak. Nagyobb technikai tudást igényelnek a vitázók részéről, s amíg ezt el nem sajátítják, a szabályozottabb vitaforma megnehezíti a téma feldolgozását, a szabadabb gondolkodást, önkifejezést. Ha szeretnél elmélyülni a versenyviták világában, figyelmedbe ajánljuk a *Dilemma*, *Disputa*, *Demokrácia* vitakultúra-fejlesztő módszertani kézikönyvet, ahol ezekkel a vitatípusokkal is megismerkedhetsz.

A vita természetrajza

A közösségi vita egyik előnye, hogy nem követel meg a résztvevőktől komoly vitaelméleti, formállogikai ismereteket és tapasztalatokat. De ahhoz, hogy érdemben tudjunk vitázni, és a diskurzus ne váljon parttalanná, szükség van bizonyos előzetes ismeretekre, főleg ami az érvek és ellenérvek természetét illeti.

Az érvet tekintsük a vita atomjának. Egy jó vita érvek logikusan összekapcsolt sorozatából épül fel, ahhoz hasonlóan, ahogyan a molekulák is összekapcsolt atomok átlátható rendszerét alkotják. Bár szinte mindenki tisztában van azzal, hogy a demokratikus, kulturált vita racionális érvekre épül, mégis kevesen tudják pontosan meghatározni az érvek valódi lényegét.

Amikor fiatalokat arról kérdezzük, mitől érv egy érv, válaszaikban gyakori a funkcionális megközelítés: „Érv az, amivel meggyőzőm a másikat...” „Amivel elérem, hogy azt gondolja, amit én...”. Fontos azonban rávilágítanunk, hogy olyan eszközökkel is képesek lehetünk minderre, amelyek tipikusan nem tartoznak az érv fogalmába, ilyen a zsarolás, a demagógia, könyörgés, fenyegetés, lefizetés... Ezekről az érv nem hatásában, hanem tartalmában különbözik.

Ahhoz, hogy egy kijelentést érvnek tekintsünk, három kérdésre kell választ adnia:

- ① *Mi az, amit állítok?*
- ② *Mi bizonyítja ezt az állítástomat?*
- ③ *Hogyan bizonyítja ez az állítástomat?*

Az érvnek minden esetben egy állítással kell kezdődnie:

A vegetáriánusok egészségesebbek, mert több zöldséget és gyümölcsöt esznek...
Szerintem vidéken jobb élni, mert ott az emberek egészségesebbek...
Az iskolai büfében nem lenne szabad kólát árulni, mert az egészségtelen...

Az állításunkat ezt követően egy bizonyítékkal kell alátámasztanunk. A bizonyítást különböző eszközökkel érhetjük el:

- ① Egy példával: *Szerintem vidéken jobb élni, mert az emberek egészségesebbek. Például faluhelyen tisztább a levegő, és több lehetőség van kirándulni.*
- ② Egy párhuzammal: *Az iskolai büfében nem lenne szabad kólát árulni, mert az egészségtelen. A diákok kávéját sem kaphatnak az egészségük védelme miatt.*
- ③ Tudományos ténnyel, statisztikai adattal: *A vegetáriánusok egészségesebbek, mert több zöldséget és gyümölcsöt esznek. A zöldségek, növények több rostot, vitamint és fontos ásványi anyagot tartalmaznak.*

Végezetül jó, ha az érvünk azt is megmutatja, hogy a bizonyíték hogyan támasztja alá a kiinduló állítást. Például így:

Szerintem vidéken jobb élni, mert ott egészségesebbek az emberek. Például faluhelyen tisztább a levegő és több lehetőség van a kirándulásra. Aki pedig tisztább levegőt szív és többet mozog, az egészségesebben él. Tehát azok, akik vidéken élnek egészségesebbek, ezért jobb vidéken élni.

Az érv tehát három elemből áll:

$$\boxed{\text{ÉRV}} = \text{A'LLI'TA'S} + \text{BIZONYI'TÉ'K} + \text{MAGYARA'ZAT}$$

Az érvnek ez a modellje Toulmin nevéhez fűződik.

Amikor egy érvvel nem értünk egyet, és ennek hangot is szeretnénk adni, akkor az érvet cáfolnunk kell. A hétköznapi vitáinkban eleve rendelkezünk különféle cáfolási stratégiákkal, de ezek csak ritkán valós, logikus cáfolatok. Gyakori a levegőbe beszélés („Szerintem ez nem így van.”), a minősítés („Ez hülyeség...”) és a személyeskedés („Ezt most csak azért gondolod, mert te is...”).

A cáfolatot az különbözteti meg ezektől, hogy nemcsak hangot adunk egyet nem értesünknek, hanem logikusan és higgadtan kifejtjük, hogy miért vagyunk más állásponton. A cáfolatnak tehát a következő kérdésekre kell választ adnia:

- ① *Mely állítással nem értek egyet.*
- ② *Ezzel szemben mit állítok én?*
- ③ *Mi bizonyítja az állításomat?*
- ④ *Hogyan bizonyítja ez az állításomat?*

Például:

Az állítottad, hogy jobb vidéken élni, mert ott egészségesebbek az emberek. Ezzel szemben azt gondolom, a városban élők egészségesebbek. KSH adatokból tudjuk, hogy a városban az emberek aktívabb életet élnek: többen sportolnak rendszeresen, egészségesebb ételeket esznek. Jobb tehát városban élni, hiszen ott az emberek többen törődnek az egészségükkel.

Milyen elemekből áll tehát egy cáfolat?

$$\boxed{\text{CA'FOLAT}} = \begin{matrix} \text{ELLENTE'ÉS} \\ \text{A'LLI'TA'S} \end{matrix} + \text{BIZONYI'TÉ'K} + \text{MAGYARA'ZAT}$$

A fiatalok többségének komoly kihívást jelent, hogy véleményét ebben a strukturált formában fejtsse ki. Ebben segíthet, ha megtanulják az alábbi mondatsémát, amellyel könnyen ellenőrizhetik érveik és cáfolataik struktúráját:

Érv: *Azt állítom, hogy ... (állítás) ..., azért, mert ... (bizonyíték) ..., tehát ... (magyarázat).*

Cáfolat: *Te azt állítottad, hogy ... (cáfolandó állítás) ..., ezzel szemben én azt gondolom, hogy ... (saját állítás) ..., azért, mert ... (bizonyíték) ..., tehát ... (magyarázat).*

Mindez persze nem jelenti azt, hogy mindig ezt a formulát kell használniuk a vitázóknak, mindössze egy „számárvezetőről” van szó a kezdeti próbálkozásokhoz.

A vita általános szabályai

A vitaformák nagyon sokfélék lehetnek. Azonban vannak a demokratikus vitázásnak olyan általános érvényű szabályai, amelyek minden vitára egyaránt érvényesek. Ezeket a szabályokat érdemes az első vitafooglalkozás alkalmával tisztázni a csoporttal, majd ezeket egy tabló vagy plakát formájában kifüggeszteni, hogy folyamatosan láthatóak legyenek.

A legfontosabb szabályok a demokratikus közösségi vitában:

- ① **A vitában mindenkinek egyenlő joga van elmondani a véleményét.** Csak olyan vitaforma fogadható el, amely minden résztvevő számára azonos módon megadja a részvétel lehetőségét.
- ② **Minden véleményt tiszteletben tartunk.** Ez nem jelenti azt, hogy nem vitathatjuk mások álláspontját. Azonban minden vitában figyelni kell arra, hogy a miénktől eltérő vélemény is érvényes és legitim lehet.
- ③ **A vitában mindenkinek igaza van, és senkinek sem.** A minket körülvevő közösségi problémák, dilemmák bonyolultak, összetettek, sokoldalúak, akár egy térbeli test. Különböző oldalról, szempontból nagyon másnak látszanak. Éppen ezért, amikor vitázunk, akkor nem az történik, hogy valakik képviselik az igazságot, a vele szemben állók pedig a hamisságot vagy tévedéseket, hanem ugyanazt a kérdést több oldalról vizsgáljuk meg.
- ④ **Sosem személyeskedünk.** A vitában minden esetben az érveket cáfoljuk meg, nem a vitapartnerünket.
- ⑤ **Jóhiszeműséget feltételezünk egymásról.** Ez azt jelenti, hogy ne démonizáljuk a vitapartnerünket, ne gondoljuk, hogy az eltérő álláspont automatikusan rossz vagy gonosz szándékot jelent.

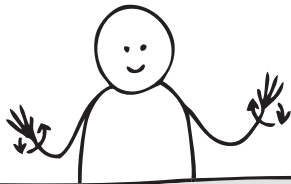
- ⑥ **Egyszerre csak egy ember beszélhet.** Hacsak a vita szabályai másképp nem rendelkeznek.
- ⑦ **Tiszteletben tartjuk, ha valaki épp nem tud részt venni a vitában.** Olykor előfordul, hogy egy vitatéma mélyen megérint egy résztvevőt, aki ezért képtelen megőrizni a nyugalmát, érzelmi síkra tereli a diskurzust, kiabál vagy sír. Fontos tudatosítanunk magunkban (és a csoportban), hogy ilyen bárkivel megeshet.
- ⑧ **A véleménynyilvánítás szabadsága nem jelenti, hogy sértegethetünk is.** Meg kell tanulnunk úgy kifejezni a gondolatainkat, hogy azzal nem bántunk meg másokat.
- ⑨ **Nem ítéljük el vagy minősítjük mások gondolatait.** Ez természetesen vonatkozik a foglalkozásvezetőre is. Még ha egy évről azt is gondoljuk, hogy hülyeség, inkább mondjuk ezt: „Ezzel nem értek egyet”; „Ezt másképp gondolom”.
- ⑩ **Passzolás joga.** Vitára senki sem kényszeríthető, a vita legyen mindig önkéntes. Ettől függetlenül széles skáláját használhatjuk a motiválásnak: pluszpontok, dicséret, felkérés, de a végső döntést a résztvevő hozza meg.

Hogyan vezessük be a vita szabályait a csoportban? Dönthetünk úgy, hogy egyszerűen közöljük a résztvevőkkel vagy lediktáljuk őket. Azonban az az általános tapasztalat, hogy így sajnos nem érzik magukénak, s emiatt betartani sem fogják. Megoldás lehet, ha az első foglalkozások valamelyikén szánunk a szabályok témájára 20 percet, és közösen állítjuk össze a csoport saját szabályrendszerét. Amennyiben a csoport olyan szabályt javasolna, amely nem kivitelezhető vagy esetleg ellentétes a vitázás általános szabályaival, kérdésekkel, példákkal rávilágíthatunk arra, hogy a javasolt szabály nem egészen helytálló. Például egyik alkalommal egy csoport a következő szabályt vetette fel: *„A viták alatt is legyen jó a kedvünk.”* A foglalkozás vezetője visszakérdezett: *„Mi van akkor, ha valaki egyest kap aznap és ezért szomorú? Vagy a vita témája komoly, esetleg szomorú, mint amilyen például az abortusz? Ilyenkor is vidámnak kell lennünk?”* Vagyis anélkül, hogy a foglalkozásvezető hosszú szónoklatokba kezdett volna, két egyszerű kérdéssel rávilágított a szabály kivitelezhetetlenségére. Ez a megoldás szinte minden esetben működik.

Tippek, tanácsok, ötletek viták vezetéséhez

- ① **Bátran használjunk kézjeleket!** A viták alkalmával általában komoly nehézséget jelent, hogy az ember nem mondhatja el ott és akkor a véleményét, amikor szeretné, ehhez meg kell várnia, amíg hozzá kerül a szólás joga. Azonban van néhány kézjel, ami alkalmas arra, hogy megoldást adjon azok számára, akiknek a megszólalás késleltetése komoly gondot jelent.

KÉZJELEK

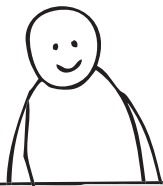
EGYET ÉRTEK/TETSZIK

Tenyerünket csuklóból ki-be forgatjuk gyors mozdulatokkal.

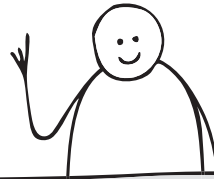
NEM ÉRTEK EGYET

A karunkkal magunk előtt egy "x"-et formázunk.

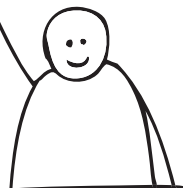
SZERETNEK KÉRDEZNI

Az egyik kezünket kinyújtjuk magunk elé, nyitott tenyérrel felfelé.

SZERETNEK HOZZA'SZÓLNI

Kezünket kinyújtott mutatóujjal felemeljük.

CSENDJEL

Jobb kezünket egyenes karral felfelé kinyújtjuk.

Elsőre szokatlanul hatnak majd e kézjelek a foglalkozáson, de ha elég bátran és következetesen alkalmazzuk őket a fiatalokkal, hamar rájövünk majd, hogy nemcsak praktikusak, hanem nagyon szórakoztatóak is.

Érdeemes a kézjeleket hosszútávon bevezetni a csoport működésébe, mert több szempontból is hasznosak. Egyrészt megoldást jelentenek az impulzív fiatalok számára, akik szeretik a véleményüket akkor kifejezni, amikor az megfogalmazódik. Segítség lehet a halk és visszahúzódiók számára is, mert anélkül fejezheti ki véleményüket, hogy a csoport nyilvánossága előtt fel kellene szólalniuk. Hasznos a foglalkozásvezető számára, mert nagyon gyors visszajelzést kaphatunk a csoport álláspontjáról, illetve mivel a kézjelekkel kiküszöbölhetők a közbeszólások, ill. az, hogy többen beszéljenek egyszerre, többé nem kell túlharsognunk a csoportot, felszabadulhatnak a hangszálaink. Végül de nem utolsósorban: ezek a kézjelek rendkívül szórakoztatóak.

- ② **Mit tegyünk, ha valaki túl sokat „szerepel” a vitában?** A legegyszerűbb, ha kedvesen felhívjuk a figyelmét arra, hogy mások még kevés lehetőséget kaptak a megszólalásra. Például: *„Látom Kati, hogy jelentkezel, de többen még nem szólaltak meg. Kíváncsi vagyok az ő véleményükre is.”*

Egy másik megoldás, ha korlátozzuk a hozzászólások számát például színes papírkorongok használatával: minden résztvevő kap három korongot, ami azt jelenti, háromszor szólhat hozzá a vitához.

- ③ **Mit tegyünk, ha valaki egyáltalán nem szólal meg?** Erőltetni természetesen semmit sem lehet. De mindig lehetőségünk van arra, hogy megszólítsuk a csendesebb diákokat is. Például: *„Bálint, téged még nem hallhattunk. Neked mi a véleményed?”* A visszahúzódiók szeretnek kibújni a válasz alól azzal, hogy rövid, egyszavas válaszokat adnak. Ilyenkor kérdésekkel segítsük őket.

Ha több visszahúzódió résztvevő is van a csoportban, érdemes sok kics csoportos feladatot választanunk, amelyben rendszerint jól működnek. Ilyenkor figyeljük meg őket, és ha a kics csoportban valóban aktívak, akkor ne erőltessük a nagycsoport előtti szereplést. Ha végül mégis beszélnek a csoport előtt, ezt kezeljük természetesként, és ne hozzuk rivaldafénybe őket. (Például ne mondjuk: *„Na látod Bálint, milyen jó, hogy megszólaltál! Remélem mostantól többször előfordul majd!”*) Inkább a foglalkozás végén négy szemközt dicsérjük meg a félénkeket.

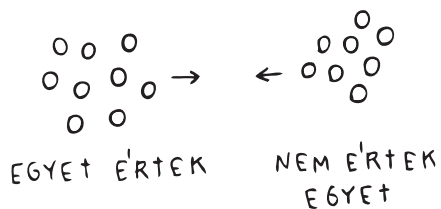
- ④ **Mit tegyünk, ha valakinél „elszakad a cérna”?** Ritkán, de mégis olykor meg-esik, hogy a fiatalok túlságosan belevesznek a vitába, akár annyira is, hogy elveszítik higgadtságukat, kiabálni, személyeskedni vagy sírni kezdenek. Ilyenkor fogadjuk el, hogy a résztvevőnk éppen nem tud részt venni a vitában. A legfontosabb, hogy adjunk lehetőséget számára, hogy megnyugodjon: engedjük meg, hogy kimehessen a teremből (hideg

vízzel megmosni az arcát, futni két kört az udvaron, sétálni, zenét hallgatni). Az ilyen empátikus és megértő odafordulásért a fiatalok rendszerint hálásak, és nem élnek vissza a felkínált bizalommal.

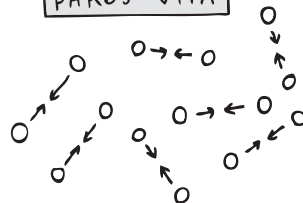
- ⑤ **Mit tegyünk, ha valaki sérteget másokat?** Súlyos esetben érdemes lehet megállítani a vitát, és felhívni a figyelmet a mindenki által elfogadott szabályokra. Emlékeztessük a csoportot arra, hogy mindenkinek joga van kifejezni a véleményét, de csak olyan formában, hogy az mások számára ne legyen bántó. Nem szerencsés, ha mi is megfogalmazzuk újra a már elhangzott sértő véleményt, helyette próbáljuk meg a vitát normális mederbe terelni. Például így: *„Ha jól értem, akkor ezzel azt akartad mondani, hogy ...?”*
- ⑥ **Mit tegyünk, ha nem működik a vita?** A legkézenfekvőbb válasz a *Galaxis útikalauz stopposoknak* című regény tanácsa: *Ne ess pánikba!* Megesik, hogy a téma, a csoport aktuális lelkiállapota és energiaszintje vagy maga a vitaforma nem alkalmas a választott feladathoz. Ilyen esetben nincs értelme a vitát erőltetnünk, helyette állítsuk le a folyamatot, és dolgozzuk fel közösen a történeteket. Egy félresikerült vita legalább annyi tanulási lehetőséget rejt magában, mint egy tökéletesen kivitelezett gyakorlat. Ahhoz, hogy tanulni tudjunk belőle, fel kell dolgoznunk a kudarcélményt a résztvevőkkel. Például kérdezzük meg őket, hogy hogyan érezték magukat a vitában, mi jelentett nehézséget számukra, mi az, ami működött és mi az, ami nem. A foglalkozást követően pedig gondoljuk végig, miért nem vált be a gyakorlat, és legközelebb mit tenénk másként. A tanulságokat pedig ne felejtsük el lejegyezni! ☺

VITAFORMA'K

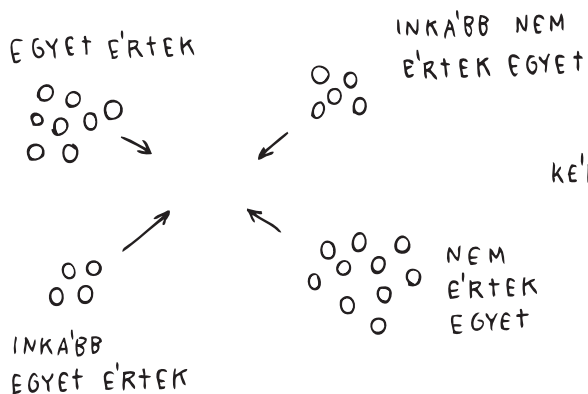
KÉTSARKOS VITA

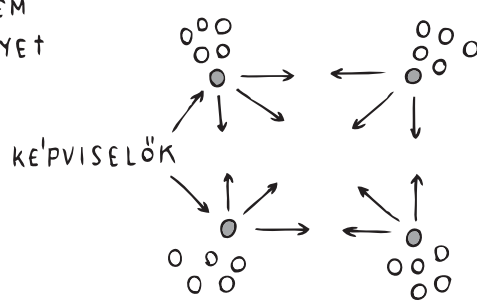
PÁROS VITA

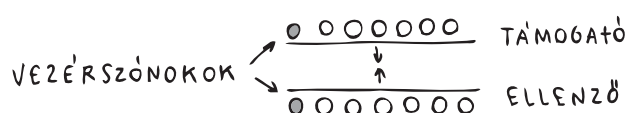
NÉGYSARKOS VITA

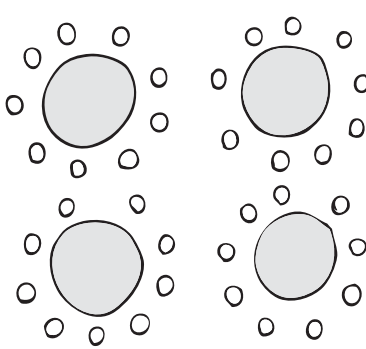
KÉPVISELETI KOOPERATÍV VITA

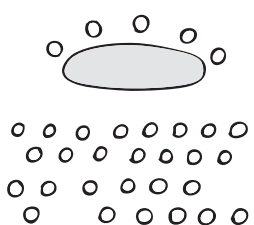
FILODEMIKUS VITA

WORLD CAFE

KEREKASZTAL VITA

Ki hitte volna, milyen sokféle módja van a vitázásnak! Kedvenc vitaformáink sematikus rajzai segítenek felfedezni az egyes vitatípusok közti lényegi különbségeket. A vitaformák pontos szabályai megtalálhatók a gyakorlatleírások között.

PÁROS VITA

10 perc

nem szükséges

Kiváló gyakorlóvita, amely egyben alkalmas a ráhangolódásra is. Mindenki számára biztosítja a részvétel lehetőségét.

Nem alkalmas komolyabb viták lebonyolítására, a résztvevők csak néhány társuk álláspontját ismerhetik meg.

- ① Ebben a formában a résztvevők párokban és egymással párhuzamosan vitáznak.
- ② A vita három fordulóból áll, a fordulók előtt a résztvevőknek mindig új partnert kell keresniük a vitához.
- ③ Az egyes fordulók témája mindig ugyanaz az állítás (tételmondat).
- ④ Az első körben a párosok tagjai eldönthetik, hogy melyikük támogatja és melyikük ellenzi a tételmondatot.
- ⑤ A vita megkezdése előtt a résztvevők kaphatnak rövid felkészülési időt (néhány percet), hogy átgondolják érveiket.
- ⑥ A vitát a támogató fél nyitja, akinek egy perc áll rendelkezésére, hogy elmondja érveit a téma mellett. Az ellenző fél eközben csendben figyel, jegyzetel. Egy perc elteltével cserélnek: az ellenző résztvevő fejtheti ki érveit egy percben.
- ⑦ Az első fordulót követően a tételmondatot támogató résztvevők új vitapartnerrel kell, hogy keressenek. Majd az új párok az előzőekhez hasonló módon vitáznak.
- ⑧ A harmadik fordulóban ismét új párokat hozunk létre. Ezen a ponton nehezíthetjük a vitát: növelhetjük az időkereteket, vagy oldalcserét vezethetünk be (aki eddig a tételmondat mellett érvelt, az ezentúl ellene vitázik).

Számítsunk rá, hogy ez a gyakorlat hangzavarral jár. Ezért érdemes bevezetnünk a csoportban a csendjelet (lásd a 65. oldalon).

Néhány lehetséges vitatéma a gyakorlathoz: *Jobb városban élni, mint falun. A szépségversenyeket be kellene tiltani. A házi feladatot be kellene tiltani. Az iskolákban meg kellene követelni az egyenruha viselését.*

FILODEMIKUS VITA

35-40 perc

papír, toll

Viszonylag nagy létszámú csoportok esetén is lehetőséget ad a vitában való részvételre mindenki számára.

Nem alkalmas a véleménykülönbségek árnyalt megjelenítésére.

Arra érdemes figyelnünk, hogy a két vitázó csapat létszáma nagyjából megegyezzen.

- ① A vita elején a vita vezetője ismerteti a vita témáját, tételmondatát. Létrehozunk két csapatot, a tételmondatot támogató ill. ellenző oldalt (akár az egyéni vélemény vagy véletlenszerű sorsolás alapján).
- ② A vitát mindkét csapat részéről a vezérszónok nyitja, és ő zárja le 2-2 perces beszédekkel. A két vezérszónoki beszéd között a csapatoknak egyenlő számú felszólalási lehetősége van 1-1 perc időtartamban.
- ③ A csapatok a vitát megelőzően 10 perc felkészülési időt kapnak, ekkor megbeszélik az álláspont mellett szóló érveket, ill. kiválasztják a vezérszónokot, és meghatározzák a többi résztvevő felszólalási sorrendjét.
- ④ A vitát a támogató oldal vezérszónoka nyitja, őt követi az ellenző csapat vezérszónoka.
- ⑤ A vezérszónokokat követően a csapatok felszólalói felváltva érvelhetnek, cáfolhatnak. Ezek a felszólalások nem lehetnek hosszabbak 1 percnél.
- ⑥ Miután mindkét csapat élt az összes felszólalási lehetőséggel, újra a vezérszónoké a szerep: kétperces lezáró beszédekben összefoglalják a vitát. Az összefoglalást szintén a támogató csapat kezdi.
- ⑦ Az összefoglalásban új érvek már nem hangozhatnak el.

Néhány lehetséges vitatéma a gyakorlathoz:
Egy rossz törvénynek nem kell engedelmeskednünk. Az erőszakos videojátékokat be kellene tiltani. Diplomával könnyebb boldogulni az életben, mint nélküle.

KÉTSARKOS VITA

20-25 perc

két A4-es lap,
szivacsabda

Rövid és gyors vitára ad lehetőséget. Kezdő csoportok számára is ajánlott.

Egy konfliktusos témának csak két oldalát jeleníti meg, sok résztvevő számára nehéz lehet a két ellentétes pólus közti választás.

- ① A vita résztvevői két ellentétes álláspont közül választhatnak a vita által feldolgozott témában. Ezek: *egyérték/támogatom*, illetve *nem érték egyet/ellenzem*. (Az álláspontokat írjuk fel egy-egy lapra, és helyezük ki a terem két sarkában).
- ② A résztvevők csak e két álláspont közül választhatnak, nem állhatnak a két ellentétes pólus közé. Ha az érvek hatására megváltoztatják a véleményüket, átállhatnak az ellentétes állásponthez.
- ③ A vita megkezdése előtt adjunk lehetőséget a két oldal képviselőinek, hogy összeírják érveiket, és csak ezután indítsuk el a vitát, melyet a támogató oldal nyithat meg. A vita utolsó felszólalásának az ellenző oldaltól kell érkeznie.
- ④ Egyszerre csak egy résztvevő beszélhet, a figyelmet megkönnyíthetjük, ha egy labda jelképezi a felszólalás jogát, amit a résztvevők tovább adhatnak.
- ⑤ Az egyes felszólalásokban a résztvevők cáfolhatják a korábban elhangzottakat, és új érveket is hozhatnak.
- ⑥ A vita teljes ideje alatt használhatóak a kézjelek (lásd a 65. oldalon).
- ⑦ A csapatok tagjai közbevetett kérdéseket is feltehetnek az éppen beszélő résztvevőnek, aki viszont dönthet úgy, hogy visszautasítja a kérdést.
- ⑧ A foglalkozásvezető nem szállhat be a vitába, de ha a résztvevők elakadtak vagy kifogytak az érvekből, akkor érdemes néhány mondatban összefoglalni az elhangzottakat.

Néhány lehetséges vitatéma a gyakorlathoz:
Az iskolákban be kellene tiltani a mobiltelefonokat. Kötelezővé kellene tenni a választásokon való részvételt. Jobb tanárnak lenni, mint diáknak. A televízió több kárt okoz, mint hasznot.

NÉGYSARKOS VITA

15-20 perc

négy A4-es lap,
szivacs labda

Egyszerű szabályrendszer, tapasztalatlan csoportok számára is ajánlott.

Nem alkalmas egy téma mélyebb feldolgozására. A vitában a félénkebb résztvevők könnyen háttérbe húzódnak.

A négy álláspont jelölhet más kategóriákat is. Például feltehetünk egy kérdést: *Milyen iskolába járnál szívesen? S a négy válaszlehetőség lehet: alternatív iskola, gimnázium, szakiskola, két tannyelvű iskola.*

Néhány lehetséges vitatéma a gyakorlathoz: *Sorsunkat az határozza meg, hogy hová születünk. Az iskola elsődleges feladata, hogy felkészítsen a munka világára. A modern kommunikációs eszközök tönkreteszik az emberi kapcsolatokat.*

- ① Ebben a vitában a résztvevők négy előre megadott álláspont közül választhatnak, az álláspontok jelentik a vita négy sarkát. Ezek: *egyértétek, inkább egyértétek, inkább nem értek egyet, nem értek egyet.*
- ② Az álláspontokat írjuk fel egy-egy lapra, és helyezzük el a terem négy sarkában.
- ③ A résztvevőknek választaniuk kell egy álláspontot, a vita közben azonban megváltoztathatják véleményüket, és átállhatnak egy másik csoporthoz.
- ④ Vita közben egyszerre csak egy résztvevő beszélhet. Ezt a szabályt könnyebb betartani, ha alkalmazzuk a mikrofontechnikát: mindig csak az beszélhet, akinél a „mikrofont” jelképező tárgy (pl. egy labda) van.
- ⑤ A foglalkozásvezető nem foglalhat állást, nem vehet részt a vitában. De ha a beszélgetés elakad, összefoglalhatja az eddig elhangzottakat, vagy kérdésekkel kimozdíthatja a vitát a holtpontról.
- ⑥ A felszólalás önkéntes alapon történjen, de egyúttal bátorítsuk is a csendesebb résztvevőket, hogy osszák meg véleményüket.

CSOPORTOS VITA

45 perc

papír, toll

Lazább vitaforma, amely tapasztalt és kezdő vitázók számára is megadja a sikerélmény lehetőségét. Többféle szempont megjelenítésére alkalmas.

A csendesebb fiatalok elbújhatnak a vitában.

- ① A csoportos vita akkor javasolt, amikor a csoportnak különféle megoldási terveket vagy javaslatokat kell megvitatnia.
- ② A vitában 4-5 fős csapatok vesznek részt. A csapatok felkészülési időt kapnak arra, hogy kidolgozzák saját álláspontjukat és érvrendszerüket az előre megadott témában, vagy valamely probléma kapcsán.
- ③ A vitát három fordulóban játsszuk: a csapatoknak minden fordulóban 3 perc áll rendelkezésükre, hogy kifejtsék álláspontjukat. Amikor a csapat megszólalási lehetőséget kap, a résztvevők szabadon eldönthetik, ki képviseli a csoport álláspontját, a felszólalási idő keretei között akár többen is hozzászólhatnak.
- ④ A vita időtartama alatt a résztvevők kézjelekkel (bemutatószukat lásd a 65. oldalon) fejezhetik ki véleményüket az elhangzottakról. Közbevetett kérdést bárki feltehet az éppen felszólaló csapatnak, amely dönthet úgy, hogy visszautasítja a kérdést.
- ⑤ Az első fordulóban a csapatok bemutatják saját álláspontjukat, melyet érvekkel is alátámasztanak. Ezt követően a csapatok konzultációs lehetőséget kapnak, hogy megbeszéljék reakcióikat a többiek véleményére.
- ⑥ A második fordulóban a csapatoknak kritikát kell megfogalmazniuk a többiek álláspontjáról 3-3 percben.
- ⑦ A második fordulót követően a csapatok újra felkészülési időt kapnak. A harmadik fordulóban a csapatoknak a kapott kritikákra kell reagálniuk 3-3 percben.
- ⑧ Ha a résztvevők nagyon belemelegedtek a vitába, beiktathatunk egy negyedik fordulót. Ez lehet egy lezáró kör, amelyben a csapatok összefoglalják álláspontjukat.

Érdekes segítő kérdéseket megfogalmaznunk, amelyekre a csapat javaslatának válaszolnia kell, pl.
*Mik a probléma okai?
Kinek kellene megoldania a problémát? Hogyan kellene megoldani a problémát és milyen erőforrásokból?*

A kérdésfeltevés nem számít bele a csapat megszólalási idejébe.

„GONDOLKODÓ KALAP” VITA

35 perc

papír, toll

Ezt a vitát Edward de Bono „Hat gondolkodó kalap” c. műve ihlette.

Rugalmas, alakítható szabályokkal, kezdők számára is sikerélményt jelent, mert vezeti a gondolkodást.

-

Ilyen problémafelvetés lehet: a *fiatalkori munkanélküliség, az iskolai rongálás, a drogfogyasztás, a tinédzserkori terhesség stb.*

- ① Ez a vitaforma egy eszköz arra, hogy segítsük a fiatalokat a kritikus és a konstruktív gondolkodás elsajátításában.
- ② Olyan témát válasszunk a gyakorlathoz, amelyben a résztvevőknek valamely problémára kell önálló megoldási terveket kidolgozniuk. A vitában e megoldási javaslatokat tesszük vita tárgyává.
- ③ A vitában 4-5 fős csoportok vesznek részt.
- ④ A vita különböző fordulókból áll, minden fordulóban a csapatoknak eltérő feladatot kell teljesíteniük.
 - *Első forduló:* saját álláspont kialakítása.
 - *Második forduló:* dicsérő kör – a csapatok azt emelik ki, hogy a többiek megoldási tervében mit tartanak jónak, mivel értenek egyet.
 - *Harmadik forduló:* kritikus kör – a csapatok kritikákat fogalmaznak meg a többiek megoldási tervével kapcsolatban.
 - *Negyedik forduló:* kreatív kör – a csapatoknak át kell gondolniuk saját megoldási tervüket a kritikák fényében, és beépíteniük az elhangzott javaslatokat (ha a csapat úgy érzi, hogy megoldási terve eredeti formájában is megfelel a kritikáknak, akkor ezt kell megindokolnia).
 - *Ötödik forduló:* konstruktív kör – a résztvevők javaslatot tesznek a többi csapat számára, hogy mivel egészítsék ki megoldási tervüket.
- ⑤ Az egyes fordulók között a csapatoknak 3-5 perc felkészülési idő áll rendelkezésére. Az egyes fordulók közben a csapatok egyenként fejthetik ki álláspontjukat, melyre 3-3 percük van.

Az egyes fordulókat szabadon variálhatjuk és ismételhetjük a vita folyamán.

KÉPVISELETI KOOPERATÍV VITA

45 perc

papír, toll

Többoldalú vita, amely árnyaltabb véleménykülönbségek megjelenítésére és akár konszenzuskeresésre is alkalmas.

Nehéz feladat a résztvevők számára az árnyalt nézőpontok együttes követése és végiggondolása.

- ① Ez a forma akkor ajánlott, amikor a vita célja egy közös megállapodás elérése.
- ② A vita két fordulóra bontható: kiscsoportos fordulóra és nagycsoportos fordulóra. A kiscsoportos körben a résztvevők kis létszámú (4-5 fős) csapatokban dolgoznak: 10-15 perc alatt felkészülnek a nagycsoportos vitára. Eközben feladatuk, hogy egy saját álláspontot alakítsanak ki a vita témájával kapcsolatban (pl. kidolgozzanak egy megoldási tervet az iskolai rongálások problémájával kapcsolatban).
- ③ A felkészülést követően a csapatok egy-egy képviselőt delegálnak a vitába (a „ringbe”). A képviselők egymással szemben helyezkednek el egy belső körben, míg a csapat többi tagja közvetlenül saját képviselője mögött foglal helyett. A képviselők bármikor cserélhetőek, kérhetnek segítséget a csapattól, illetve a csapat bármikor súghat nekik.
- ④ A vitában csak a képviselők vehetnek részt: a csapat többi tagja nem kiabálhat be, nem kapcsolódhat be a vitába. Ha a csapat valamely tagja szeretne hozzászólni a vitához, fel kell váltania az aktuális képviselőt.
- ⑤ A vita ideje alatt mind a képviselők, mind a háttérben ülő csapattagok feltehetnek kérdéseket az éppen beszélő vitázónak, aki dönthet, hogy elfogadja vagy visszautasítja a kérdést.
- ⑥ A képviselők megszólalási ideje korlátozott: egyszerre legfeljebb két percet beszélhetnek.
- ⑦ A vita levezetésének javasolt módja:
 - Az első körben kérjük meg a vitázókat, hogy ismertessék csapatuk álláspontját. Ekkor a képviselők még nem reagálhatnak egymás gondolataira. →

A csapatok munkája közben figyeljük a résztvevőket, segítő kérdésekkel támogassuk őket.

Ennél a vitaformánál mindig nyílt végű vitatémát válasszunk, vagyis olyat, amely kettőnél több álláspontot is megenged.

- Ezt követően biztosítsunk a csapatok számára egy perc konzultációs időt, hogy megbeszéljék a többi csapat álláspontjára adandó reakciókat.
 - Ajánljuk fel a képviselők cseréjét, majd folytassuk a vitát a második körrel.
 - A második körben a képviselők cáfolhatnak, javaslatokat tehetnek, rávilágíthatnak a többi csapat érvrendszerének hiányosságaira.
 - Ha a vita elakadt, érdemes újabb konzultációs kört beiktatni, vagy felajánlani a képviselők cseréjét.
 - A foglalkozásvezető időnként összefoglalhatja az elhangzottakat, ezzel segítve a résztvevők tájékozódását a vitában.
- ⑧ Húsz perc elteltével – vagy ha a csapatok konszenzusra jutottak – zárjuk le a vitát.

TÖBBOLDALÚ VITA

30-40 perc

A4-es lapok, papírkorongok,
tollak

Alkalmas olyan kérdések megvitatására, amelyekben nem tudunk két letisztult, ellentétes álláspontot elkülöníteni.

Könnyen elcsúszhatnak az egyes álláspontok és reakciók. A visszahúzódó résztvevők „elbújhatnak” a vitában.

- ① Ebben a vitában a résztvevők 3-4 jól vitatható álláspont közül választhatnak a vita témájához kapcsolódóan, melyeket a foglalkozásvezető előre megad. Például, ha témánk a drogok legalizálása, a következő állításokat alkalmazhatjuk:

1. állítás: *Minden típusú drogot be kell tiltani, használatát és terjesztését büntetni kell.*

2. állítás: *Engedélyezzék a könnyű drogok használatát és kereskedelmét, de a kemény drogokra ez ne vonatkozzon.*

3. állítás: *Sem a könnyű, sem a kemény drogok használóit ne büntessék, csak az előállítókat és terjesztőket.*

Az állításokat helyezzük el a terem távol eső pontjain.

- ② Az ugyanazon állítást választó résztvevők egy csoportot alkotnak. Feladatuk, hogy összegyűjtsék és képviseljék az álláspontot alátámasztó érveket.
- ③ A vita menetét papírkorongok határozzák meg: minden csoport azonos mennyiségű papírkoronggal rendelkezik. A vita során egy korong egy megszólalást jelent, vagyis a résztvevők egy korongért egy érvet, egy cáfolatot vagy egy kérdést mondhatnak el.
- ④ A csoportok szabadon gazdálkodhatnak a korongokkal. Az egyes megszólalások között a csoportok egyeztethetnek. A megszólalás sorrendjét jelentkezés alapján jól láthatóan vezessük. Figyeljünk arra, hogy lehetőleg mindenki megszólaljon.
- ⑤ A vitát a legkisebb létszámú csoport kezdheti, és akkor van vége, amikor a korongok elfogytak.
- ⑥ A vita végén beszéljük meg az elhangzottakat: mindenki emeljen ki egy érvet, amely befolyásolta a véleményét vagy elgondolkodtatta a témáról.

Ha valaki hezitálna, tereljük olyan csoport felé, ahol kevesebben vannak. De nem lényeges, hogy a résztvevők azonos létszámú csoportokba rendeződjenek. Arra figyeljünk, hogy senki ne legyen egyedül.

Ebben a vitaformában rendkívül fontos, hogy a csoportok pontosan definiálják, hogyan értelmezik az általuk képviselt állítást.

KEREKASZTAL VITA

40 perc

papír, toll, szerepkártyák

Ez a szerepjátékszerű vita azok számára is élvezetessé teszi a vitázást, akik nehezen boldogulnak a szigorú vitaszabályokkal.

Több előkészületet igényel. Előfordul, hogy a vita résztvevői nem konfrontálódnak, hanem beszélgetnek.

- ① A kerekasztal vita egy szerepjáték, amelyben a résztvevők mások bőrébe bújva jelenítik meg egy vitatéma különféle oldalait.
- ② A foglalkozás vezetőjének előre el kell készítenie a különféle szerepeket leíró ún. szerepkártyákat. A vitához olyan témát válasszunk, amelynek több érintettje is van, akik eltérő nézőpontok szerint gondolkodnak a témáról. Olyan karaktereket válasszunk, akik között várhatóan lesz véleménykülönbség, illetve akiknek álláspontja megfogható a résztvevők számára, mert könnyen bele tudják élni magukat.
- ③ A kerekasztal vita állandó szereplője a moderátor: a szerepet betöltheti a foglalkozás vezetője, de kiosztható önálló karakterként is. Utóbbi esetben biztosítsunk kellő támogatást (pl. háttéranyagokat) a moderátor felkészüléséhez.
- ④ Miután kiválasztottuk a vita résztvevőit (önkéntes alapon vagy sorsolás útján), megkezdhetik a felkészülést a vitára. A szereplők felkészülését a csoport többi tagja segítheti. A felkészülés során a résztvevők feladata, hogy kidolgozzák a karakter álláspontját, viszonyát a témához, és érveket gyűjtsenek ezen álláspont mellett.
- ⑤ A felkészülési idő lejártát követően a szereplők elfoglalják helyüket egy asztal mellett, míg a csoport többi tagja ezentúl közönségként van jelen.
- ⑥ A vitát a moderátor nyitja meg, s a vita teljes időtartama alatt kérdésekkel mozdítja előre a beszélgetést.
- ⑦ A vitába a közönség tagjai is bekapcsolódhatnak kérdésekkel vagy érvekkel, javaslatokkal.
- ⑧ A vitát a moderátor rövid összefoglalása vagy egy rövid lezáró kérdéskör zárja.

WORLD CAFÉ

60 perc

asztalok, csomagolópapír,
filctollak, háttérzene

A legkötetlenebb vitaforma, amely egészen nagy csoportok bevonására is alkalmas.

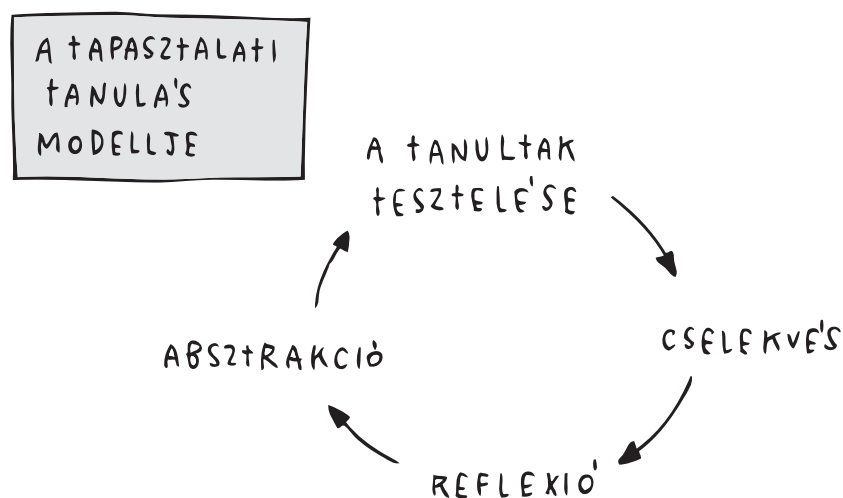
A résztvevők nem vitahelyzetként, inkább beszélgetésként élik meg (igaz, utóbbi is megtanulandó).

- ① A World Café, mint ahogyan a neve is mutatja, egy strukturált kávéházi beszélgetés. Abban az értelemben tekinthető vitának, hogy ezekben a beszélgetésekben az eltérő vélemények és megközelítési módok ütköztetésének éppúgy helye van, mint bármely más vitában.
- ② A vitához rendezzük be a termet asztalokkal és székekkel, akár egy kávéházban: minden asztal mellé kerüljön 5-6 szék. Minden asztalra helyezzünk csomagolópapírt, ezeket ragaszszuk le, biztosítsunk filctollakat a jegyzeteléshez. Ha megoldható, készítsünk elő valamilyen kellemes háttérzenét.
- ③ Minden asztalra készítsünk egy A4-es lapon feltüntetett kérdést, gondolatot, provokatív állítást. A lapokat helyezzük el írással lefelé.
- ④ Miután a résztvevők helyet foglaltak az asztalnál, megkezdődhet a vita az asztalon szereplő témáról. Beszélgetés közben folyamatosan jegyzetelhetnek, firkálhatnak a papírra.
- ⑤ 15 perc elteltével minden résztvevő új helyet keres magának egy másik asztalnál. Fontos, hogy ne az asztaltársaságok cseréljenek asztalt forgószínpadszerűen. A résztvevők összesen 4 alkalommal váltanak asztalt, és ezzel egyúttal beszélgető kört.
- ⑥ Ez a módszer lehetőséget ad külsős vendégek integrálására. Ebben a vendégek egy-egy asztal „házigazdái”, akik nem változtatnak helyet a World Café közben, hanem minden körben új beszélgetőpartner érkezik hozzájuk.
- ⑦ A beszélgetések legvégén érdemes közösen megtekinteni az elkészült jegyzeteket a csomagolópapírokon.

A beszélgetések hangulatának jót tesz, ha igyekszünk valóban kávéházi hangulatot teremteni: tehetünk dekorációt az asztalokra (pl. mécseseket, gyertyát, virágot). Biztosíthatunk harapnivalót: ropit, mogyorót, kekszet.

MIT VISZEL MAGADDAL?

Minden tanulás alapja a tapasztalat, legyen szó biciklizésről, evezésről vagy vitázásról. A tapasztalati tanulás David A. Kolb nevéhez kapcsolódó modellje szerint a hasznos vagy hatékony tanulás alapja a tapasztalat, amelyet megfigyelünk, amelyre reflektálunk, s amely absztrakció és általánosítás útján beépül az új ismeretek rendjébe. Minden tanulási folyamatba valamilyen előzetes tudással érkezünk, amit az újonnan szerzett tapasztalat bizonyos mértékben megváltoztat. A bennünk lezajló változás megértése rendkívül hasznos, a megértés eszköze pedig a reflexió és a következtetések levonása.

Az interaktív, készségfejlesztő vita-foglalkozásokon is ez történik: különböző helyzetekben tesszük próbára magunkat, tapasztalatokat, élményeket gyűjtünk. Ám rendkívül fontos, hogy ezekre reflektáljunk, hogy az élmények idővel a tudásunk részét képezzék mint új ismeretek a világról vagy akár saját magunkról. A vita-foglalkozás során is szert tehetünk ilyen ismeretekre. Lehet, hogy korábban azt gondoltuk, hogy érvként használhatjuk a saját tapasztalatra való hivatkozást. „*Diplomával egyáltalán nem könnyebb az élet,*

mert az én nagybátyámnak is van három diplomája, mégsem kap munkát” – ismerős mondat a fiatalok szájából. De vitázás közben megtanulják, hogy ez legfeljebb példa lehet, maga az érv ennél összetettebb.

Adjunk visszajelzést

Foglalkozásvezetőként a gyakorlatok közben is adhatunk verbális visszajelzéseket, bátoríthatunk résztvevőket, dicsérhetjük, pozitívan megerősíthetjük a csoportot.

Sokakban felmerül a kérdés, ha nem osztályozhatunk, márpedig a tanórán kívüli foglalkozásokon erre nincs mód – szerencsére –, akkor hogyan tudjuk értékelni a résztvevők munkáját? Kreatív eszközökkel, és más szempontok mentén, mint egy átlagos tanórán, de a foglalkozásokon is lehetőségünk van az értékelésre és visszajelzésre. Az értékelés így sokkal árnyaltabb lehetőségeknek ad teret, mint egy egyszerű osztályzat. Csak arra kell ügyelnünk, hogy mindig konstruktívan adjunk visszajelzést: konkrétumokat emeljük ki az egyszerű általánosítások helyett (ne érjük be egy *„ügyesek voltak!”* felkiáltással), emeljük ki a pozitívumokat, és a kritikánk megfogalmazásában arra helyezzük a hangsúlyt, hogy a csoporttagok mi mindenben fejlődhetnek még. Használjunk szendvicstechnikát: a visszajelzést egy pozitív megerősítéssel kezdjük, aztán mondhatunk egy konstruktív kritikát, majd egy újabb dicsérével zárjuk a visszajelzést.

Adjuk meg a visszajelzést lehetőségét a résztvevőknek is, teremtsünk lehetőséget, és bátorítsuk őket arra, hogy egymás teljesítményét értékeljék. Ha mi magunk foglalkozásvezetőként jó példával járunk elől, a fiatalok nagyon gyorsan elsajátítják és alkalmazzák a konstruktív visszajelzés technikáit.

Az értékelés és visszajelzés szempontja lehet:

- *Mennyire voltak aktívok a résztvevők?*
- *Mennyire tudtak együttműködni a csoportok?*
- *Hogyan segítették egymást a résztvevők?*
- *Milyen mértékben volt jelen a kreativitás?*
- *Mennyire dolgoztak a résztvevők és/vagy a csoportok önállóan?*
- *Tettek-e fel releváns kérdéseket?*
- *Igazságos, reális volt-e az egymás teljesítményére adott visszajelzés?*
- *Jól érezték-e magukat?*
- *Önmagához képest ki mennyire fejlődött?*
- *Mennyire elégedett a foglalkozásvezető a foglalkozás menetével?*

A zárókör

A zárókör sokak szemében felesleges időtöltés, szükségtelen lelkizés. Pedig fontos része a foglalkozásnak, amit nem érdemes kihagyni. Minden folyamatnak megvan a maga íve, és ennek a lezárás éppen úgy része, mint a ráhangolódás. Ahhoz hasonlóan, ahogyan a sportedzések szerves része a bemelegítés és a levezetés, és elhagyásuk komoly sérüléseket okozhat, a foglalkozásokon is veszteséggel járhat a kiiktatásuk.

A foglalkozás résztvevői szempontjából a reflexió és a záró beszélgetés azért fontos, hogy meg tudják fogalmazni, pontosan mit éltek át, milyen élményeik voltak, és mi következik mindebből számukra. A reflexió kör azonban nemcsak a fiatalok, hanem a foglalkozásvezetők számára is hasznos. Képet kaphatunk arról, mit értettek meg a résztvevők a gyakorlatokból, mit éreznek, mit gondolnak, mit tapasztaltak. Ezek a visszajelzések nagyon fontosak, mert általuk kiderül, mi működött és mi nem, legközelebb mit tegyünk másként, és hogyan folytassuk a foglalkozást.

Tanácsok és tippek a reflexióhoz

- ① **Ne kommentáljuk, és ne minősítsük** a résztvevők visszajelzését, véleményét, ehelyett teremtsünk olyan légkört, amelyben a fiatalok elhiszik, nincs jó vagy rossz válasz.
- ② **Ne akarjunk mindenáron valamilyen konkrét választ kicsikarni** a résztvevőkből, és ne sugalljuk se a viselkedésünkkel, se a kérdéseinkkel, hogy van egy mondat, amit hallani szeretnénk.
- ③ **Kerüljük a hegyi beszédeket**, és ne fogalmazunk meg tanulságokat a résztvevők helyett.
- ④ **Vegyünk komolyan minden választ**, mert ez a legbiztosabb módszer arra, hogy a diákok is komolyan vegyék azt, amit mondanak.
- ⑤ **Bátorítsuk** a ritkán megszólalókat, és tartsuk féken a hangadókat.
- ⑥ **A foglalkozás végén mi is adjunk visszajelzést** a csoportnak a teljesítményükről, a hangulatról, a megvalósulásról, és szükség esetén térjünk ki arra is, hogy mit tehetne a csoport azért, hogy legközelebb még jobban menjen a közös munka.
- ⑦ **Mindig köszönjük meg a hozzászólásokat!**

HOGY ÉRZED MAGAD MOST?

3 perc

azonnal visszajelzést kapni
a csoport pillanatnyi
hangulatáról

nem szükséges

-
- ① Ez a gyakorlat a foglalkozás bármelyik pontján bevethető, használjuk bátran az egyes gyakorlatok után is.
 - ② Kérjük meg a résztvevőket, hogy mutassák meg, mennyire érzik jól magukat vagy mennyire élvezték az előző gyakorlatot. Ehhez mindannyian nyújtsuk ki a karunkat maguk elé:
 - ha nem érzik jól magukat vagy nem élvezték az előző gyakorlatot, akkor nyújtsák ki a kezüket alacsonyan (a kézfejük a derekuk magasságában legyen)
 - ha közepesen érzik jól magukat, vagy közepesen tetszett a gyakorlat, akkor nyújtsák ki a kezüket maguk előtt mellmagasságban
 - ha nagyszerűen érzik magukat, vagy nagyon tetszett a gyakorlat, akkor emeljék fel a kezüket kinyújtott karral a fejük fölé
 - ③ Az egész csoport egyszerre mutassa meg a kézjelekkel, hogy hogyan érzi magát.

PLUSZ -MÍNUSZ

15 perc

a pozitív és negatív
élmények összegyűjtése

firkapapír, toll

Fontos, hogy a visszajelzés legyen anonim, a nevüket tehát ne írják rá a lapokra.

- ① Osszunk ki a résztvevőknek firkapapírt, és kérjük meg őket, hogy hajtsák félbe. A lap egyik felére írjanak egy pluszjelet, a másikra pedig egy mínuszt.
- ② Kérjük meg a résztvevőket, hogy gondolják végig a foglalkozáson történeteket. A pluszjel alá írják azokat a dolgokat, gyakorlatokat, élményeket, amelyeket élveztek, amelyek elnyerték a tetszésüket. A mínuszjel alá írják azokat a dolgokat, amiket kevésbé élveztek vagy másképp csinálnának.
- ③ A gyakorlat végén gyűjtsük össze a résztvevők lapjait.

MADZAG

15 perc

visszajelzés a
foglalkozásról

egy gombolyag spárga,
olló

- ① Ülünk körbe. Mondjuk el a résztvevőknek, hogy egy gombolyag spárgát fogunk körbeadni, amelyből vágjanak maguknak egy tetszés szerinti hosszúságú darabot aszerint, hogy hogyan érzeték magukat a foglalkozáson.
- ② Egyenként, résztvevőről résztvevőre adjuk tovább a spárgát és az ollót. Mindenki vágjon belőle, és indokolja meg, hogy miért pont akkora darab spárgát vágott le.

ÉLŐ KÉPREGÉNY

15 perc

a foglalkozáson történtek
felidézése

elegendő tér

-
- ① Kérjük meg a résztvevőket, hogy sorakozzanak fel egymás mellett tornasorszerűen. Innen fogunk majd lépéseket tenni előre.
 - ② Minden lépés a foglalkozás egy-egy stációját szimbolizálja. Kérjük meg a résztvevőket, hogy tegyenek egy lépést előre, majd egy mozdulatban jelenítsék meg, hogyan érezték magukat, amikor megérkeztek a foglalkozásra. Kérjük meg őket, hogy tartsák meg a mozdulatot 10 másodperc erejéig.
 - ③ Kérjük meg a résztvevőket, hogy tegyenek egy újabb lépést előre, és jelenítsék meg egy mozdulatban, hogyan érezték magukat a foglalkozás első részében? Tartsák meg a mozdulatot 10 másodpercig.
 - ④ Folytassuk a lépegetést, most a foglalkozás második részét kell megjeleníteniük a résztvevőknek a már ismert módon.
 - ⑤ Végül kérjük meg a résztvevőket, hogy tegyenek még egy lépést előre, és jelenítsék meg egy mozdulatban, hogyan érzik magukat most. Kérjük meg őket, hogy tartsák meg a mozdulatot 10 másodpercig.

Figyeljünk arra, hogy a résztvevők előtt legyen 4-5 lépésnyi szabad tér.

GRAFIKON

10 perc

saját élmények
feldolgozása

firkapapír és toll

-
- ① Kérjük meg a résztvevőket, hogy rajzoljanak egy koordináta-rendszert, amelyben a vízszintes tengelyen az időt, a függőlegesen pedig a jókedvet ábrázolják.
 - ② Kérjük meg a résztvevőket, hogy ábrázolják a grafikonon, hogyan érezték magukat a foglalkozás során. Mikor élvezték nagyon a játékot, és mikor kevésbé?
 - ③ Ha van rá időnk, beszéljük meg, kinek melyik élmény jelentette a csúcspontot, és melyik a mélypontot?

EMLÉKFÜZET

10 perc

a foglalkozáson történtek
közös felidézése

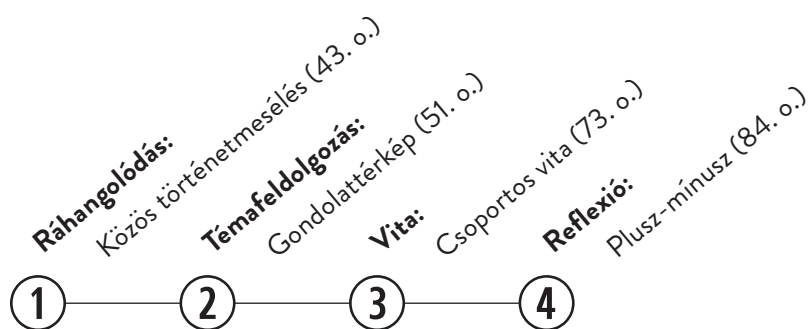
nem szükséges

-
- ① Mondjuk el a résztvevőknek, hogy van egy képzeletbeli emlékfüzetünk, amelyet erről a foglalkozásról hazaviszünk.
 - ② Kérjük meg a résztvevőket, hogy mindannyian hagyjanak egy-egy emléket a füzetünkben azzal, hogy elmondják, mi volt számukra a foglalkozás legemlékezetesebb pillanata.
 - ③ Hallgassuk meg a válaszokat.

ÚTVONALTERVEK VITAFOGLALKOZÁSOKHOZ

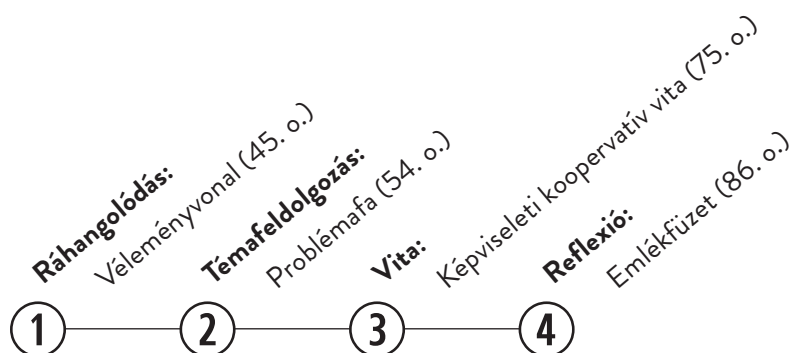
Most, hogy megismertük a közösségi vitafoglalkozás elemeit, magunk is összeállíthatunk ezekből saját foglalkozásterveket. Segítségként mutatunk két lehetséges útvonaltervet.

VITAFOGLALKOZÁS KEZDŐKNEK

Összesen: 85 percnyi foglalkozás

VITAFOGLALKOZÁS HALADÓKNAK

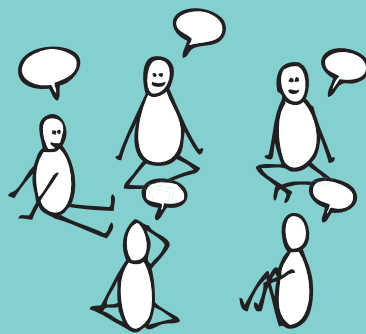
Összesen: 105 percnyi foglalkozás

Saját útrónaltervek

3. FEJEZET

EGYÜTT GONDOLKODUNK

Kidolgozott foglalkozástervek

A VITÓK
LÉNYEGE
NEM a
győzelem,
HANEM AZ
előrehaladás.

- JOSEPH JOUBERT

Az előző fejezetben az építőkövekről volt szó: azokról az elemekről, amelyek szerintünk egy készségfejlesztő vita foglalkozás összetevői (csak a gyors felsorolás kedvéért: ráhangolódás és előzetes ismeretek feltérképezése, témafeldolgozás, megvitatás és reflexió). Most lássuk magát az építményt!

Rengeteget gondolkodtunk – őszintébben: vitatkoztunk –, milyen témákat helyezzünk az itt következő kidolgozott foglalkozástervek középpontjába. Általános társadalmi problémákat? Szűkebb, helyspecifikus közösségi ügyeket? Vagy maradjunk közel az iskolához, és válasszunk feldolgozandó konfliktusokat az iskolaévek bőséges témakínálatából? Végül a sokszínűség mellett döntöttünk, mert így lehetőségünk van megmutatni azt a változatososságot, ami a közösségi vita alkalmazhatóságát jellemzi. Gyakorlatilag csak a fantáziánk és a bátorságunk szabhat határt annak, hogy hogyan kombináljuk a témákat és módszertani elemeket.

És ha már szó volt bátorságról: a témák kiválasztásakor és a foglalkozástervek összeállításakor még egy fontos szempont vezetett minket. Merjünk az igazán nehéz témák mélyére ásni! Ne csak kerülgessük a forró kását! Helyette legyen bátorságunk beszélni azokról a témákról, amelyekről valóban érdemes. Amelyeknek van igazi tétje. Iskolai zaklatás, sokat kritizált iskolai közösségi szolgálat, alkoholfogyasztó tinédzserek, szegénység – olyan témák, amelyeknek valóban van súlya, s jobb szembenézni velük, mint úgy tenni, mintha nem léteznének.

Végezetül egy fontos tanácsot szeretnénk adni mindazoknak, akik e foglalkozásterveket olvassák, kipróbálják: véletlenül se tekintsék ezt a fejezetet foglalkozás-bibliának. Sokkal inkább úgy kezeljék, mint a kedvenc szakácskönyvüket. E foglalkozástervek csak lehetséges útvonalai az említett témák feldolgozásának, de semmiképp sem szeretnénk azt a látszatot kelteni, hogy ez lenne az egyetlen üdvözítő út. Merítsenek belőle inspirációt, alakítsák, formálják saját tapasztalatuk, foglalkozásvezetői stílusuk és legfőképp: a csoport igényei szerint. Pont ahogyan a gasztronómia tapasztalt szerelme se is bánik egy recepttel: elképzeli, átgondolja, kombinálja az összetevőket, fűszereket. S ha e finomhangolás, egyéni átalakítás következtében új receptötletek születnek, az azt jelenti, hogy jól dolgoztunk.

CSAK AZ ÖKÖR ISZIK MAGÁBAN

Az osztályfőnökök egyik rémálma: az „ottalvós” osztálykirándulás. Nemcsak a rengeteg szervezési feladat és az óriási felelősség miatt, hanem mert minden tiltás és rábeszélés ellenére elkerülhetetlennek tűnik, hogy az esti együttlét alatt előkerüljenek a fiatalok által becsempészett alkoholos italok. A részegségre és a tettenérésre leggyakrabban adott válasz a büntetés, vagy ami talán még rosszabb: az elkendőzés, a tekintet elfordítása.

Akárcsak számos más iskolai konfliktusban, itt is a közösségi együttélés betegségeinek szimptomáival állunk szemben: tudunk-e szabályokat betartani, döntésekért felelősséget vállalni, konfliktust kezelni? Az nem lehet vita tárgya, hogy egy tinédzser fogyaszthat-e alkoholt iskolai rendezvényen (nem fogyaszthat). De az kérdés, hogy hogyan gondolkodjunk minderről, vannak-e következmények, tudjuk-e felnőttként kezelni a helyzetet, van-e működőképes megoldási javaslatunk? Ebben a foglalkozásban ehhez mutatunk egy lehetséges útvonalat. Engedjük ki a szellemet a (boros)palackból, és nézzünk farkasszemet az osztályfőnökök rémével!

A foglalkozás vázlatos áttekintése

GYAKORLAT	TÍPUS	IDŐ
Szabályalkotás	Ráhangolódás	20 perc
Jelenetek egy táborból	Témafeldolgozás	25 perc
Kétsarkos vita	Vita	25 perc
Foglaljuk össze	Reflexió	20 perc
Közmondások	Ráhangolódás	15 perc
Kerekasztal vita	Vita	60 perc
Összegzés	Reflexió	15 perc

SZABÁLYALKOTÁS

20 perc

egy elképzelt kirándulás
házirendjének megalkotása

csomagolópapír, filctollak

-
- ① Mondjuk el a fiataloknak, hogy most mindannyian egy képzeletbeli diáktábor résztvevői vagyunk. Az a feladatunk, hogy közösen megalkossuk a tábor házirendjét: mik azok a szabályok, amelyek egy táborban szabályozzák a közösség működését?
 - ② Egy csomagolópapírra gyűjtsük össze közösen az elképzelt tábor szabályait. Ha nem halad az ötletelés, segítsünk kérdésekkel: *Mikor legyen takarodó? Hogyan szabályozzuk a programokon való részvételt, az egymáshoz való viszonyt, vagy a telefonhasználatot? Hogyan szabályozzuk a dohányzást és alkoholfogyasztást? Hogyan kezeljük a szabályok megszegését?*
 - ③ Beszéljük meg a tábori házirendet. Mennyire reálisak a közösen meghatározott szabályok? Milyen lehet egy ekképp szabályozott tábori élet? Egyáltalán miért van szükség szabályokra egy ilyen helyzetben? Csak megszokásból vannak, vagy tényleg van funkciójuk? Jelent-e különbséget, hogy mi hozzuk a szabályokat vagy másoktól kapjuk őket?

Ha a fiatalok elképzelései eltávolodnának a valóságtól, húzzuk vissza őket a realitások talajára.

Itt most nem cél, hogy a törvényi kereteket feszegetjük, tehát a törvényeket (pl. azt, hogy 18 év alattiak nem fogyaszthatnak alkoholt) vegyük alapul.

JELENETEK EGYTÁBORBÓL

25 perc

megvizsgálni azokat az okokat, amelyek mindenki által ismert szabályok megszegéséhez vezetnek

a jelenetek kinyomtatott leírásai, elegendő tér a játékhoz

- ① Alkossunk négy kicsoportot.
- ② Mondjuk el a résztvevőknek, hogy a tábori életből fogunk néhány jelenetet eljátszani, ehhez egy kártyán kapnak majd egy szituációt, amit ki kell dolgozniuk.
- ③ Osszuk ki a jelenetek kártyáit. Kérjük meg a résztvevőket, hogy gondolják végig a szituációt és azt, hogy mik lehetnek a szereplők reális reakciói.
- ④ Hagyjunk időt a csoportoknak a jelenetek kidolgozására és esetleg az elpróbálására is.
- ⑤ Ha minden csoport készen áll, akkor indulhat a szerepjáték az első jelenettel (figyeljünk rá, hogy a történetet a megjelölt sorrendben játsszuk el). Kérjük meg a csoportokat, hogy a jelenetet egy tapssal indítsák, és egy tapssal jelezzék, ha véget ért.
- ⑥ Beszéljük meg a látottakat, és a jelenetből összeálló történetet. Mennyire volt hihető a szereplők reakciója? Mennyire volt valóságos maga a történet? Van-e valami, amit másképp csináltak volna? A beszélgetést tereljük vissza a szabályok kérdéséhez: mi az oka annak, hogy kialakulhat egy ilyen szabályszegési szituáció?

Ha a csoport nyitott, nyugodtan ássunk a téma mélyére!

JELENETEK EGY TÁBORBÓL

- 1 A tábor első napján egy csapat diák beszélget, ismerkednek egymással. Szóba kerül, hogy mi mindent szeretnének majd csinálni a táborban, és hogy kinek mik a tervei.
- 2 A tábori vacsora után a fiatalok egy csoportja beszélget. Egyikük elmondja, hogy hozott magával pálinkát, felajánlja, hogy közösen igyák meg. Néhányan örülnek, de vannak olyanok is, akik félnek a lebukástól. Mi történik ezután, hogyan folytatódik a beszélgetés?
- 3 Néhány fiatal a tábor egy félreeső részén elővesz egy üveg pálinkát, amit az egyik résztvevő csempészett be a táborba. Felbontják, inni kezdenek. Nem lesznek részegek, de amikor éppen újratöltik a poharakat, néhány tanár rajtakapja őket. Hogyan folytatódik a jelenet? Mit mondanak egymásnak a tanárok és a diákok?
- 4 A tanárok szobájában vagyunk a táborban. Éjjel van, de senki sem alszik: néhány perccel ezelőtt egy csapat diákot alkoholfogyasztáson kaptak a tábor egy eldugott részén, s a tanárok most épp arról beszélgetnek, hogyan kezeljék a helyzetet. Mik lehetnek a tanárok dilemmái? Milyen álláspontok és érvek hangozhatnak el?

KÉTSARKOS VITA

25 perc

vitázás, érvelés és cáfolás
gyakorlása

szivacsabda, stopper

-
- ① Kérjük meg a résztvevőket, hogy álljanak fel. Jelöljük ki a terem két sarkát, az egyik az „egyetértek” a másik a „nem értek egyet” véleményt jelképezi majd.
 - ② Kérjük meg a résztvevőket, hogy gondolják végig a saját álláspontjukat azzal az állítással kapcsolatban, amit most hallani fognak:

A szabályok azért vannak, hogy megszegiük őket.

Ha véletlenül az egyik oldalra senki sem állna, akkor kérjünk néhány bátor vállalkozót, hogy próbálja meg képviselni az álláspontot. Ha nem megy, akkor mi magunk vállaljuk ezt a feladatot.

- ③ Miután mindenki választott a két álláspont közül (köztes lehetőségek nincsenek), és elfoglalta helyét a teremben, indítsuk el a vitát.
- ④ A vitát kezdjük az állítással egyetértők: kérdezzünk meg néhány résztvevőt ezen az oldalon, miért ezt az álláspontot választotta? Ezután adjuk át a szót az ellenzőknek: reagálhatnak és ellenérveket mondhatnak az elhangzottakra.
- ⑤ Folyamatosan moderáljuk a vitát, figyeljünk rá, hogy mindkét oldalnak egyenlő lehetősége legyen álláspontja kifejtésére, és egy résztvevő se dominálhasson a beszélgetésben. Időnként összefoglalhatjuk az elhangzottakat, kiemelhetjük a főbb ütközési pontokat, hogy a vita ne váljon parttalaná.
- ⑥ Ha a csoport kevésbé tapasztalt a vitázásban, akkor segíthet a mikrofontechnika: mindig csak az beszélhet, akinél a labda van, és miután befejezte mondanivalóját, a labdát át kell adnia az ellentétes oldalra annak, akinek a véleményére kíváncsi.
- ⑦ Ha elfogytak az érvek, zárjuk le a vitát, és beszéljük meg az elhangzottakat.

Felpörgeti a vitát, ha alkalmazzuk a 65. oldalon bemutatott kézjeleket.

FOGLALJUK ÖSSZE!

20 perc

a foglalkozás első
részének lezárása

nem szükséges

-
- ① Ülünk körbe. Emlékeztessük a csoportot, hogy mi minderről volt szó mindeddig.
 - ② Kérdezzük meg a résztvevőket, hogy mit gondolnak most a tábori konfliktusról? Másképp vélekednek-e a helyzetről?
 - ③ Vessük fel a felelősség kérdését! Ki mennyire felelős a kialakult helyzetért? Mik a diákok motivációi? És mi van azokkal, akik nemet mondanak a közös ivásra? Egyáltalán lehet-e nemet mondani egy ilyen helyzetben?

[Szünet]

KÖZMONDÁSOK

15 perc

ráhangelődés a témára

nem szükséges

- ① Üljünk körben.
- ② Kérjük meg a résztvevőket, hogy gondolkodjanak el olyan közmondásokon és szólásokon, amelyek valamilyen módon kapcsolódnak az alkoholhoz.
- ③ Hagyjuk, hogy a résztvevők felsorolják azokat a mondásokat, amelyeket ismernek. Mindegyik esetében kérdezzük meg, hogy az adott mondás vajon mit jelenthet?
- ④ Ha a résztvevők kifogytak az ötletekből – vagy esetleg nem ismernek ilyen mondásokat –, olvassunk fel néhányat az alábbi közmondások és szólások közül, és próbáljuk meg őket közösen értelmezni. Mit jelentenek a fiatalok számára ezek a mondatok? Valamilyen népi bölcsességet takarnak, vagy ma már nem érvényesek?

Borban az igazság.

Bort iszik és vizet prédikál.

Sokat tud a bor.

Többen halnak borban, hogysen tengerben.

Van bor, van bolond.

Üres hordó jobban kong.

Könnyű a pohár mellett vitézkedni.

Józan amit gondol, részeg arról papol.

Nincs rossz bor, csak rossz borivó.

- ⑤ Ha marad időnk, ráadás feladatként alkossunk két csoportot, és próbáljunk meg minél több szinonimát gyűjteni a „részeg” kifejezésre.

KEREKASZTAL VITA

60 perc

sok szempontúság
megélése, vitázás
gyakorlása

kinyomtatott
szerepkártyák

-
- 1 Kérjünk öt önként jelentkezőt a következő szerepjátékhoz. Egy kerekasztal vitát fogunk játszani, amelyben különböző gondolkodású és háttérű szereplők vitáznak a következő témáról:

Hogyan kezeljük a fiatalok alkoholfogyasztását?

- 2 A vita leendő résztvevői húzzanak egy-egy szerepkártyát. Azok a résztvevők, akik a vitában nem vesznek részt, nagyjából egyenlő számban csatlakozzanak a vita szereplőihöz, és ötletekkel segítsék a felkészülését.
- 3 Ismertessük a vitázók feladatát: figyelembe véve a szerepkártyán leírtakat, egy megoldási tervet kell kidolgozniuk a vita témájában szereplő kérdésre. Kinek és mit kellene tennie annak érdekében, hogy ne alakulhassanak ki alkoholbotrányok a táborokban, osztálykirándulásokon, iskolai rendezvényeken?
- 4 Rendezzük be a teret a vitához: készítsünk elő asztalt és székeket a vitázóknak, plenáris elrendezésben pedig nézőteret a közönségnek.
- 5 Játsszuk le a vitát: a moderátor irányítsa a beszélgetést úgy, hogy minden megszólaló számára biztosítja az egyenlő megszólalási lehetőségeket, kiemeli a főbb különbségeket, ütközőpontokat. A moderátor bátoríthatja a közönséget is a bekapcsolódásra.
- 6 30 perc elteltével zárjuk le a vitát: adjuk meg az összefoglalás lehetőségét minden szereplőnek.
- 7 Értékeljük a vitát: beszéljük meg közösen a javaslatokat. Van-e köztük olyan, amely megoldást jelenthet a problémára? Mi lenne az a megoldás, ami a csoport szerint valóban elfogadható lenne?

Fontos, hogy a megoldási javaslat legyen megvalósítható.

Ha a csoportban nincsenek igazán rutinos vitázók, akkor a moderátor szerepét átvállalhatjuk.

KEREKASZTAL VITA - SZEREPKÁRTYÁK

- 1 ISKOLAIGAZGATÓ** Fontos számára az iskola jó hírnevének megőrzése. Szerinte az iskolának nem feladata, hogy tudatosságra nevelje a diákokat az alkoholfogyasztás terén, de feladata viszont a diákok biztonságának biztosítása, és az, hogy a törvényeket betartsák.
- 2 SZÜLŐ** Fontos számára, hogy a gyermekét az iskolában és az iskolai programokon biztonságban tudja. Ugyanakkor szerinte nem lenne szabad nagy ügyet csinálni abból, ha egy osztálykiránduláson előkerül egy üveg bor. Szerinte nem lenne szabad álszent módon kezelni az ügyet, hiszen a diákok azt látják, hogy a körülötük lévő felnőttek is fogyasztanak alkoholt, néha osztálykirándulás alatt is.
- 3 DIÁK** Szerinte a tiltás és a szigorú büntetés nem megoldás, mert a diákok szemében nincs visszatartó ereje, sőt, inkább olaj a tűzre. Szerinte a legnagyobb probléma a közösség befolyásoló ereje, mert egy ilyen helyzetben aki nemet mond a közös ivásra, azt kiközösíthetik.
- 4 TANÁR** Csalódott, mert úgy érzi, hogy a diákok visszaéltek a bizalmával, amikor egyszer az osztálykiránduláson iváson kapta őket, pedig előtte megbeszélték, hogy ilyesmi nem fordulhat elő. Szerinte a tanárok eszköztelenek a problémával szemben, az ő dolga, hogy tanítson és nem az, hogy rendőrt juttasson.
- 5 MODERÁTOR** Nem érintett az ügyben, álláspontja semleges, kérdéseivel teret ad a vitának, és mindig figyel arra, hogy mik a legfontosabb véleménykülönbségek, ezekre felhívja a figyelmet. A vita előtt egyeztet a résztvevőkkel a javasolt megoldási tervekről.

ÖSSZEGZÉS – REFLEXIÓ

15 perc

a foglalkozás összegzése

nem szükséges

- ① Ülünk körbe.
- ② Foglaljuk össze együtt a foglalkozás tanulságait. Ehhez először elevenítsük fel közösen, hogy mi minden történt a csoporttal: szabályokat alkottunk, eljátszottuk egy tábor néhány jelenetét, vitáztunk a szabályok értelméről, megoldásokat kerestünk a fiatalkori alkoholfogyasztás problémájára.
- ③ Beszélgessünk a résztvevőkkel arról, hogy szerintük mik a probléma mögött rejlő valódi okok, és hogy mik lehetnének a megoldási lehetőségek?
- ④ Kérdezzük meg a résztvevőket, hogy mi az a gondolat, amit tanulságként megfogalmaznának és erről a foglalkozásról magukkal visznek.

Mivel érzékeny témáról van szó, nagyon figyeljünk arra, hogy a beszélgetés ne váltson át személyeskedésbe, bűnbakkeresésbe. Igyekezünk valódi válaszokat kapni a fiataloktól, és vegyük észre, ha csak azt mondják, amit szerintük mi hallani szeretnénk. Ez a foglalkozás egészére, de a reflexióra fokozottan igaz.

HASZNOS

Tanulmány

Elekes Zsuzsanna – Paksi Borbála: Drogok és fiatalok. Középiskolások droghasználata, alkoholfogyasztása és dohányzása az évezred végén Magyarországon

Cikk

Kamaszok az éjszakában – Tömény probléma (2011.07.28.). http://magyar-narancs.hu/lokal/kamaszok_az_ejszakaban_-_tomeny_problema-76601

NEM LEHET MINDENKIT SZERETNI!?

Azt gondolhatnánk, alapvetően pozitív dolog egy közösség tagjának lenni. De vannak, akik számára ez inkább mindennapi tortúrát jelent, főleg, ha egy olyan közösségről van szó, amit nem mi választottunk, amelynek kereteit, íratlan törvényeit nem tudjuk befolyásolni. Mint amilyen egy osztályközösség. Akik napi szinten megalázásnak, lelki vagy fizikai bántalmazásnak vannak kitéve egy közösségben, ezerszer inkább választanák a magányt. Mert egy közösségben tagnak lenni, ill. egy közösséghez tartozónak érezni magunkat szemmel láthatóan nem ugyanaz az élmény.

Nem egy kutatás igazolja az iskolai erőszak és zaklatás (angolszász szakki-fejezéssel: bullying) létezését, léptékét és rendkívül súlyos következményeit. Klikkek, nagymenők és kirekesztettek, áldozatok és szemtanúk: mindennapos szereplői az iskolai életnek. Mindez az iskola nyilvánossága előtt történik, a zaklatás szinte sohasem elszigetelt.

Ebben a foglalkozásban az iskolai klikkesedés és szekálás témáját dolgozzuk fel: megvizsgáljuk a mögöttes okokat, boncolgatjuk az elkövetők, áldozatok és szemtanúk felelősségét. Ez a foglalkozás nagy módszertani felkészültséget, nyitottságot és őszinteséget követel, ugyanakkor egy jól működő csoport vagy osztályközösség számára elengedhetetlen lenne, hogy feldolgozzuk a napi együttélés szemünk láttára lezajló drámáit. Bevállalós téma, bevállalós foglalkozásvezetőknek.

A foglalkozás vázlatos áttekintése

GYAKORLAT	TÍPUS	IDŐ
Állj oda...	Ráhangolódás	5 perc
Csoportosulj!	Témafeldolgozás	20 perc
Feldolgozás	Reflexió	15 perc
Törésvonalak	Ráhangolódás	20 perc
Véleményvonal	Vita	20 perc
Ki mit veszít?	Reflexió	10 perc
Barátom barátja mesélte...	Ráhangolódás	5 perc
Amanda története	Témafeldolgozás	30 perc
Szemtanúk	Témafeldolgozás	10 perc
Négysarkos vita	Vita	25 perc
Gyűrj össze egy papírt!	Reflexió	20 perc

ÁLLJ ODA...

5 perc

felkészülés a témára

nem szükséges

- ① Képzeljük el, hogy a terem közepén egy képzeletbeli választóvonal van. Mondjuk el a résztvevőknek, hogy állításokat fognak hallani, s a feladatuk, hogy aszerint álljanak a vonal egyik vagy másik oldalára, hogy igaz-e rájuk az állítás vagy sem.
- ② Olvassuk fel az alábbi állításokat. Minden kijelentés után hagyjunk időt a résztvevőknek, hogy kiválasszák a megfelelő oldalt. Ha ez megtörtént, akkor kérjük meg a résztvevőket, hogy nézzenek körül: ki hol áll most?

Szeretem a gombát.

Szívesen hallgatok rockzenét.

Nem szeretem az okostelefonokat.

Szeretek tanulni.

Kistelepelesen lakom.

Jobban szeretem a mozit, mint a színházat.

Szeretek diszkóba járni.

Számomra fontos a divat és a jó megjelenés.

- ③ A gyakorlat lezárásaként kérdezzük meg a résztvevőket, hogy meglepődtek-e azon, egyes mondatoknál ki hova állt.

CSOPORTOSULJ!

20 perc

saját élmény az
azonosságról és mászágról

színes filctollak,
etikett címkék

- ① Készítsük elő a matricákat. Az etikett címkék egy részére rajzoljunk piros négyzetet (kb. a csoport felének megfelelő darabszámban), másik részére kék háromszöget (ugyanannyit, mint piros négyzetet). Készítsünk több kakukktójást is: 1 piros háromszöget, egy kék háromszöget piros négyzetben, és hagyjunk egy matricát jelöletlenül.
- ② Kérjük meg a résztvevőket, hogy álljanak körbe, és mostantól már ne beszéljenek, illetve a gyakorlat teljes ideje alatt maradjanak csöndben. Kommunikációs segédeszközöket nem használhatnak. Ezután kérjük meg a résztvevőket, hogy csukják be a szemüket, miközben mi egy matricát ragasztunk majd a homlokukra. Nyugtassuk meg őket, hogy ennek a műveletnek nem lesz semmilyen maradandó következménye...
- ③ Minden résztvevő homlokára ragasszunk óvatosan egy-egy jelet. Ne sorban haladjunk a ragasztáskor! Mindenki kapjon matricát, nagyjából egyenlő arányban legyenek a kék háromszögek és piros négyzetek, s alaposan fontoljuk meg, hogy kik lesznek a kakukktójások: olyan résztvevőket válasszunk, akik magabiztosan tudják majd kezelni azt a helyzetet, hogy „mások”, mint a többiek (tehát stabil helyük van a csoportban).
- ④ Kérjük meg a résztvevőket, hogy nyissák ki a szemüket, és adjuk a következő instrukciót:
A feladat az, hogy csoportosuljatok!
- ⑤ Azt fogjuk tapasztalni, hogy a résztvevők azonnal a homlokukon található jelek szerint kezdenek csoportokat alkotni. Akkor oldották meg a feladatot, ha az alábbi kritériumok teljesülnek: →

- A csoportalkotás nem a homlokokon történő jelek szerint történik, a csoport képes ezektől elvonatkoztatni (felismerik, hogy ők egy csoport).
- Minden résztvevő a helyzetét, pozícióját maga választotta, nem pedig a többiek erőltették rá. Ha ebben bizonytalanok vagyunk, akkor olykor megkérdezhetünk egy-egy résztvevőt, hogy a helyén érzi-e magát? Ha nemmel válaszol vagy bizonytalan, akkor a megoldást ne fogadjuk el.
- Minden résztvevő egyenlő a csoportban, senkit sem állítanak rivaldafénybe (pl. egy kör közepébe), és senkiről sem feledkeznek meg.

Az első néhány sikertelen próbálkozás után számítsunk rá, hogy egyre frusztráltabb lesz a légkör.

- ⑥ Ha a résztvevők olyan csoportosulást alakítanak ki, ami nem felel meg a kritériumoknak, adjuk ki újra az instrukciót: *A feladatotok az, hogy csoportosuljatok!* Ne segítsünk, csak ezt a mondatot ismételjük.
- ⑦ Ha 10 perc elteltével a résztvevők még mindig nincsenek közelebb a megoldáshoz, illetve ha azt tapasztaljuk, hogy a csoport kezdi feladni, akkor érdemes segítséget adni. Ennek több formája lehetséges: megengedhetjük a résztvevőknek, hogy beszéljenek, felajánlhatjuk, hogy kérdezzenek.
- ⑧ Ha adtunk segítséget, akkor hagyjuk a csoportot tovább próbálkozni.
- ⑨ Ha elfáradtak, állítsuk le a gyakorlatot 15 perc után, és beszéljük meg a történeteket a következő gyakorlatban leírtak szerint.

FELDOLGOZÁS - REFLEXIÓ

15 perc

az előző feladatban
átélték kibeszélése, a
tanulságok levonása

szivacslabda

-
- ① Ha a résztvevőknek nem sikerült megtalálniuk az előző gyakorlatban a megoldást, készüljünk fel rá, hogy sok feszültség lesz bennük. Ha szükséges, ismerjük el előttük is, hogy ez rendben van, és hogy nem volt könnyű a feladatuk. A feladat megoldását csak a reflexió legvégén áruljuk el, előtte mindenképp dolgozzuk fel a résztvevők élményeit!
 - ② Kérdezzük meg a résztvevőktől, hogyan érezték magukat a gyakorlatban. Használjunk egy labdát „mikrofonként”: mindig csak az beszélhet, akinél a labda van.
 - ③ Beszélgetés közben szenteljünk külön figyelmet a „kakukktojásoknak”. Kérdezzük meg őket, hogyan érezték magukat, sejtették-e, hogy mi a „baj” velük? Hogyan élték meg azt, amikor a többiek kirekesztették vagy épp bevonták őket?
 - ④ Ha megtörtént az első, érzésekről, érzelmekről szóló kör, akkor elkezdhetjük a tudatosítást. Tegyük fel a résztvevőknek a legfontosabb kérdést:

Szerinted miről szólt ez a feladat?

A kérdés megválaszolásába próbáljunk minél több résztvevőt bevonni, ne elégedjünk meg a szószólók reakcióival.

- ⑤ Ha a csoport megfogalmazta a gyakorlattal kapcsolatos elképzelését (és ez többé-kevésbé egyezett a gyakorlat céljával), akkor kérjük meg a résztvevőket, hogy helyettesítsék a matricán látható jeleket szavakkal. Fogalmazzák meg, hogy az életben mik azok a jelek, amik alapján valakikkel egy csoportot akarunk alkotni, másokat viszont kizárunk? Jegyzeteljük le a válaszokat.

Figyeljünk rá, hogy a résztvevők ne minősítsék egymást, ha ilyet tapasztalunk, hívjuk fel rá a figyelmet.

TÖRÉSVONALAK

20 perc

annak feltérképezése,
hogy mi az, ami
megkülönböztet minket

firkapapír, íróeszköz

Ha a *Csoportosulj!* gyakorlat feldolgozása elhúzódna, ezt a gyakorlatot átugorva lépünk tovább a következő feladatra.

- ① Hozzunk létre 4-5 fős véletlenszerű csoportokat.
- ② Kérjük meg a csoportokat, hogy írják össze azokat a tulajdonságokat, amelyek megkülönböztetik az emberek csoportjait: milyen törésvonalakat ismernek, amelyek alapján egy osztályban különböző csoportok és klikkek alakulnak ki. Írják le ezeket a kategóriákat pl. zenei stílus, társadalmi helyzet, kinézet, sport stb.
- ③ Tíz perc elteltével ülünk újra körbe, és beszéljük meg az összegyűjtött kategóriákat: kérjük meg a csoportokat, hogy osszák meg a gondolataikat olyan módon, hogy egy törésvonalat mond az egyik csapat, majd egyet a második, egyet harmadik és így tovább. Folytassuk addig, amíg a csapatok tudnak újabb szempontokat mondani.
- ④ Kezdeményezzünk beszélgetést a résztvevőkkel arról, szerintük melyik szempont mennyire fontos egy osztályban.

VÉLEMÉNYVONAL

20 perc

az eddig átélt élmények
átültetése egy vitahelyzetbe

szivacsabda,
kinyomtatott kulcsszavak

-
- ① Kérjük meg a résztvevőket, hogy álljanak fel és kezdjenek el sétálni a teremben. Helyezzünk el kinyomtatva két szót a terem két végében:

Kitaszított

Csoport

- ② Tegyük fel a kérdést a csoportnak:

Ha valakit egy osztály nem fogad be, az kinek a hibája?

- ③ Kérjük meg a résztvevőket, saját véleményüknek megfelelően keressenek helyet a két álláspont között. A két szélsőség közti árnyalt véleményeket is választhatnak.

- ④ Kérdezzünk meg néhány résztvevőt, hogy miért éppen az adott helyet választotta? Kezdeményezzünk vitát a különböző álláspontok között: kérjünk cáfolatokat a másként gondolkodóktól, világítsunk rá a főbb ütközési pontokra. Ha valaki közben az érvek hatására megváltoztatná a véleményét, engedjük, hogy más helyet foglaljon el, de kérdezzük meg, mi győzte meg?

- ⑤ Ha a résztvevők kifogytak az érvekből és ellenérvekből, zárjuk le a vitát.

Vita közben érdemes visszautalnunk olyan gondolatokra, amelyek a korábbi feladatoknál már elhangzottak. Például vessük fel itt a *Csoportosulj!* gyakorlat tanulságait is.

KI MIT VESZÍT?

10 perc

összegzés, a tanulságok tudatosítása

szivacslabda

-
- ① Üljünk le egy körben.
 - ② Tegyük fel a résztvevőknek a kérdést:
Szerintetek mit veszít az, akit kitaszít egy közösség?
Hagyjuk a résztvevőket szabadon beszélgetni.
 - ③ Ha már úgy érezzük, hogy a téma kimerült, akkor tegyük fel a második kérdésünket:
Mit gondoltok, mit veszít az a közösség, amelyik kirekeszt magából valakit?

[Szünet]

BARÁTOM BARÁTJA MESÉLTE...

5 perc

ráhangelődés az iskolai zaklatás témájára, saját élmények előhívása

szivacslabda

Nem az a célunk, hogy számonkérjünk vagy hibáztassunk, csak történeteket szeretnénk gyűjteni.

Ha nehezen indul a mesélés, akkor kezdhetjük mi magunk is, megmutatva, hogy milyen típusú példát várunk a résztvevőktől.

-
- ① Üljünk körbe. Kérjük meg a résztvevőket, hogy meséljenek egy történetet, amit hallottak, láttak, amelyben egy diák zaklatott vagy megszegyenített egy másik diákot. Fontos, hogy a történetet úgy meséljék el, hogy a szereplők ne legyenek beazonosíthatóak, minden történetet kezdjenek így:
A barátom barátja mesélte, hogy...
Kérjük meg a résztvevőket, ha fel is ismerik a történet szereplőit, akkor se mondják el, kiről van szó.
 - ② Tereljük a beszélgetést arra a kérdésre, hogy vajon miért lesz valaki áldozat egy közösségben? Miért szokták szekálni, zaklatni egymást a fiatalok?

AMANDA TÖRTÉNETE

30 perc

az iskolai bullying
témájának feldolgozása
egy megtörtént eset
mentén

firkapapír, tollak

① Mondjuk el a résztvevőknek, hogy a következőkben egy lány történetével fogunk megismerkedni, akit Amandának hívnak.

② Olvassuk fel az alábbi történetet:

Amanda 15 éves gimnazista lány, aki Kanadában élt, szülei elváltak. 2012. szeptember 7-én feltöltött a YouTube-ra egy videót, amelyen elmondja, hogy milyen rossz neki az iskolában, mert osztálytársai folyamatosan zaklatják, több alkalommal meg is verték. Létrehoztak egy facebook-oldalt, ahol folyamatosan őt gúnyoló, sértő képeket, videókat és kommenteket osztanak meg, ilyenkor rendszeresen bejelölik a képeken Amandát is. Amanda borzasztóan elkeseredett, az egyetlen dolog, amire vágyott, hogy békén hagyják a többiek, és legyen legalább egy ember, akinek fontos.

Amanda 2012. október 10-én, egy hónappal videója feltöltését követően öngyilkos lett.¹

Beszélgessünk a résztvevőkkel arról, mit gondolnak erről a történetről? Milyennek képzelik el Amandát?

③ Hozzunk létre 4-5 fős csoportokat. Mondjuk el, hogy a megismert történetrészlet nyilvánvalóan nem előzmények nélküli. Kérjük meg a csoportokat, hogy gondolják végig, mik lehetek Amanda halálának előzményei, s írják meg Amanda történetét.

④ Adjunk 10 percet a csoportoknak a munkára, közben folyamatosan sétáljunk a csoportok között. Ha szükséges, segítő kérdésekkel vigyük előre a közös gondolkodást.

¹ forrás: index.hu

Nem az a cél, hogy a résztvevők a valós történetet rekonstruálják, sokkal inkább annak belátása, hogy egy ilyen súlyos következménynek mindig vannak előzményei, további szereplői, felelősei.

- ⑤ Ülünk vissza egy nagy körbe úgy, hogy a kiscsoportok tagjai maradjanak együtt. Minden csoportot kérjünk meg, hogy válasszanak maguk közül egy szószólót, aki elmeséli, szerintük hogyan kezdődött Amanda története.
- ⑥ Hallgassuk meg a történeteket, majd röviden beszéljük meg a feladatot. Nehéz volt-e vagy könnyű elképzelni az előzményeket? Miért? Mik voltak a visszatérő motívumok? Kik a történet további felelős szereplői, akik beavatkozhattak volna? Hogyan?

SZEMTANÚK

10 perc

annak megmutatása, hogy az iskolai zaklatás nem elzártan történik, hanem mindig közönség előtt

csomagolópapír, filctollak

Ha szükséges, beszéljük meg közösen is, mit jelent az, hogy „érintett”.

- ① Tartsuk meg az előző feladatnál kialakított kiscsoportokat, minden csoport kapjon papírt és filctollakat.
- ② Kérjük meg a csoportokat, hogy gyűjtsék össze, kik Amanda történetének érintettjei. Kik azok az emberek, akik látják, hogy mi történik, akiknek tenniük kellene valamit, akik beavatkozhatnak stb. A csoportok az érintetteket bárhogyan megjeleníthetik: táblázatban, gondolattérképen, rajzon stb.
- ③ Míg a csoportok dolgoznak, folyamatosan járkaljunk közöttük, ahol szükséges, segítsük a munkát kérdésekkel.
- ④ Kérjük meg a résztvevőket, ragasszák ki a megoldásaikat egy jól látható helyre, és nézzék meg a többi csoport munkáit, akár egy kiállításon a képeket.

NÉGYSARKOS VITA

25 perc

az eddig elmondottak alkalmazása egy vitahelyzetben, érvelés gyakorlása

szivacs labda, négy A4-es lap

- ① Ülünk le egy körbe, és az előző gyakorlat alapján emeljük ki az Amanda-történet legfontosabb érintettjeit: Amanda, szülők, tanárok és osztálytársak.
- ② Kérjük meg a résztvevőket, hogy gondolják végig, szerintük kinek lett volna a feladata véget vetni Amanda zaklatásának? Saját magának? A szülőknek? A tanároknak? Esetleg az osztálytársaknak kellett volna?
- ③ Kérjük meg a résztvevőket, hogy álljanak fel, és kezdjenek el sétálni a teremben, gondolják végig az álláspontjukat a kérdésben.
- ④ Ezalatt helyezzük el a lapokat a terem négy pontján, és kérjük meg a résztvevőket, hogy álljanak annak az érintettnek a nevéhez, akinek szerintük a leginkább feladata lett volna véget vetni a zaklatásnak.
- ⑤ Ha kialakultak a csoportok (ügyeljünk arra, hogy senki se legyen egyedül, és nem probléma, ha valamelyik oldalt senki sem választja).
- ⑥ Kezdeményezzünk vitát: kérdezzük meg a résztvevőket, hogy miért éppen az adott szereplőt választották. Kérjünk ellenérveket a más véleményen lévőktől. Emeljük ki a főbb ütközési pontokat.
- ⑦ Ha a résztvevők kifogytak az érvekből, zárjuk le a vitát. Beszéljük meg az elhangzottakat, hívjuk fel a figyelmet arra, hogy ez a vita is arra világít rá, sokan sokféleképp reagálhattak és beavatkozhattak volna a történetbe. Kérdezzük meg a résztvevőket még egyszer: ki és mit tehetett volna másként?

A gyakorlathoz készítsük elő egy A4-es lapra felírva az érintettek nevét.

Séta közben jobban megy a gondolkodás...

GYŰRJ ÖSSZE EGY PAPÍRT!

20 perc

élmények tudatosítása,
lezárás

szivacsabba, firka papír

Figyeljünk arra, hogy ne kezdjük újra a vitát.

Az értetlenkedés, humorizálás vagy sokk ellenére is ragaszkodjunk a bocsánatkéréshez.

- ① Ülünk körbe.
- ② Ha úgy érezzük, hogy az előző vitából még maradtak erős érzelmek és érvek a résztvevőkben, akkor hagyjuk, hogy ezeket még egy záró körben kimondják: mindenki mondhat egy mondatot, amit a vitában még megosztott volna, de mások gondolatára már nem reagálhat.
- ③ Adjunk minden résztvevőnek egy papírlapot. Kérjük meg őket, hogy gyűrjék össze. Ha ezzel végeztek, akkor kérjük meg őket arra, hogy simítsák ki a lapot, és kérjenek tőle bocsánatot.
- ④ Kérdezzük meg a résztvevőket:
Mit gondoltok, miért csináltuk ezt?
- ⑤ A válaszok alapján kezdeményezzünk beszélgetést. Ebbe – ha a résztvevők nem tennék – építsük bele a foglalkozás során felmerült tanulságokat. Ha a beszélgetés megakad, mondjuk el a résztvevőknek a feladat lényegét: a lap összegyűrése azt a helyzetet szimbolizálja, amikor valakit nagyon megbántunk. Ha meg is próbáljuk helyrehozni a történeteket (a kisimítással, bocsánatkéréssel), a lapunk már soha nem lesz ugyanolyan. Gondoljunk erre, amikor iskolai zaklatással vagy megszegényítéssel találkozunk.

HASZNOS

Tanulmány

Buda Mariann: Iskolai erőszak, iskolai zaklatás. www.fordulopont.hu/FP-41_buda.pdf
(letöltés: 2014.03.30.)

Domonkos Katalin: Elektronikus zaklatás. www.osztalyfonok.hu/files/Apaczai_%20Konf_Domonkos_Katalin.pdf (letöltés: 2014.03.30.)

Cikk

Bárcsak meghaltál volna :) (2013.01.04.). index.hu/belfold/2013/01/04/cyberbully/

Módszeres alázás: kiből lesz elkövető és kiből áldozat? (2009. 12.18.).
hvg.hu/itthon/20091218_bullying_iskola_eroszak

Beszéljünk az iskolai közösségi szolgálatról másképp!

NEKED IS LEHET HOZZÁKÖZÖD!

A kötelezővé tett iskolai közösségi szolgálat rengeteg vitát váltott ki a közelmúltban, és ma is sok a megválaszolatlan kérdés, feloldatlan bizonytalanság és jogos feszültség a pedagógusokban és diákokban egyaránt. Rengeteg diák kényszermunkának, kötelező rossznak éli meg a közösségi szolgálatot, a tanároknak és az iskolának pedig támogatásra, elegendő időre, erőforrásokra lenne szüksége egy valóban sikeres közösségi szolgálati program felállításához. Félő, hogy e körülmények miatt éppen a közösségi szolgálat lényege vész el, pedig az IKSz-ben pozitív lehetőségek rejlenek mind a diákok, mind az iskolai közösség egésze számára. Ebben a foglalkozásban a vita eszközeivel kicsit új megvilágításba helyezzük a témát, hogy a diákok érdeklődését felkelthessük a közösségi szolgálat és a társadalmi részvétel iránt. Mivel a foglalkozás bevezetésként is szolgál az iskolai közösségi szolgálathoz, ezért olyan csoportoknak ajánljuk, amelyek még csak most készülnek első közösségi szolgálati élményükre.

A foglalkozás vázlatos áttekintése

GYAKORLAT	TÍPUS	IDŐ
Keress valakit!	Ráhangelődés	20 perc
Ötletbörze	Témafeldolgozás	30 perc
Segítünk választani	Témafeldolgozás	30 perc
Az ideális IKSz	Reflexió	10 perc
Közös történetmesélés	Ráhangelődés	5 perc
Ki a hibás?	Vita	40 perc
Jelenetek egy osztályból	Vita	20 perc
Mit veszítesz?	Reflexió	10 perc
Emlék-befőtt	Reflexió, lezárás	15 perc

KERESS VALAKIT!

20 perc

ráhangolódás a témára,
saját élmények, ötletek
felidézése és megosztása

csomagolópapír, filctollak

- ① Ülünk körbe, és ráhangolódásként kezdeményezzünk beszélgetést a csoporttal a segítsérről: kérjük meg a résztvevőket, hogy gondoljanak egy olyan esetre a saját életükből, amikor segítségre volt szükségük. Kérjük meg a résztvevőket, hogy meséljék el egy-két mondatban a történetet, ami eszükbe jutott.
- ② Kérjük meg a résztvevőket, hogy álljanak fel, és kezdjenek sétálni a teremben. Sétálás közben keressenek egy párt, és kérjük meg a párokat, hogy meséljenek el egymásnak egy-egy olyan szituációt, amelyben valakinek segítettek vagy önkéntes munkát vállaltak. Miután a párok mindkét tagja elmondta saját történetét, újra kezdődhet a séta, majd újabb párok kialakítása. Folytassuk addig a gyakorlatot, amíg mindenki legalább 4-5 páros beszélgetésben részt vett.
- ③ Foglaljunk újra helyet a körben, és kérjük meg a résztvevőket, hogy meséljenek arról, milyen történeteket, példákat hallottak egymástól.
- ④ Míg a résztvevők mesélnek, jegyzeteljük jól láthatóan az elmondottakat kategóriák szerint: segítség a családban/baráti körben, segítség az iskolában, önkéntesség.
- ⑤ Ekkor írjunk fel egy új kategóriát: iskolai közösségi szolgálat.
- ⑥ Beszéljük meg a csoporttal a három kategória (segítség – önkéntesség – iskolai közösségi szolgálat) kapcsolatát. Mi bennük a közös, és mi különbözteti meg őket?

Fontos, hogy a párok ne mélyedjenek el a beszélgetésben, a cél, hogy minél több történet elhangzhasson.

ÖTLETBÖRZE

30 perc

az IKSz lehetőségeinek
megmutatása,
gondolattérkép
készítésének gyakorlása

firkapapír, filctollak

Nemcsak emberekre, hanem akár helyszínekre is gondolhatunk, például egy szemetes erdőre vagy egy felújításra szoruló kerítésre, játszótérre stb.

Ha a csoportok nehezen boldogulnak az ötletek gyűjtésével vagy a kérdések megválaszolásával, inspirációként segíthetünk nekik kisfilmek levetítésével. Ilyen például a YouTube-on elérhető *Közösségi szolgálat lépésről lépésre és az Iskolai közösségi szolgálat terepen* című két kisfilm.

- ① Hozzunk létre 4-5 fős kiscsoportokat. Minden csoportnak adjunk papírt és filctollat.
- ② Kezdjük meg az ötletbörzét: kérjük meg a csoportokat, hogy kezdjenek felírni olyan szervezeteket, intézményeket, helyeket, csoportokat, embereket, amelyeknek segítségre lehet szükségük. A csoportok minden elhangzott ötletet jegyzeteljenek le.
- ③ Ezután kérjük meg a csoportokat, hogy rendszerezzék az elhangzott ötleteket, és ötletlistájukról válasszanak ki 5 elemet, amit a legérdekesebbnek, legszimpatikusabbnak tartanak. Fontos, hogy a csoportok konszenzusos döntést hozzanak.
- ④ Kérjük meg a csoportokat, hogy a kiválasztott öt területtel kapcsolatban válaszolják meg a következő kérdéseket:

Mi a probléma?

Miért segítsünk/oldjuk meg?

Hogyan segíthetünk?

Az öt választott célcsoportot (és/vagy területet), ill. a kérdésekre adott válaszokat a csoportok ábrázolják egy egyszerű gondolattérképen (a gondolattérkép részletes ismertetését lásd a könyv 52. oldalán).

- ⑤ Kérjük meg a csoportokat, hogy ismertessék a gondolattérképeket: milyen területeket választottak, és hogyan válaszolták meg a kérdéseket?
- ⑥ Zárjuk le a gyakorlatot egy összegzéssel. Például mutassunk rá a csoportok produktumaiban a hasonlóságokra (volt-e olyan célcsoport, amelyik minden csoportban megjelent), és emeljük ki az egyedi ötleteket, gondolatokat is.

SEGÍTÜNK VÁLASZTANI

30 perc

a meggyőzés gyakorlása
az IKSz példáin keresztül

lapok és tollak a
jegyzeteléshez, kis cetlik

-
- ① Az előző gyakorlatban kialakult kiscsoportokat hagyjuk együtt. Kérjük meg a résztvevőket, hogy a csoportjuk válasszon ki egy olyan célterületet, ahol szívesen végeznének közösségi szolgálatot. Fontos, hogy konszenzusos döntés szülessen a csoportokban.
 - ② Ezután a csoportok beszéljék meg, hogy mit is takarna a közösségi szolgálat a választott területen, és dolgozzanak ki érveket a választás mellett. Ha valakit meg kellene győzniük, hogy csatlakozzon hozzájuk, mit mondanának neki?
 - ③ Kérjük meg a csoportok tagjait, hogy gondolják végig az összegyűjtött érveket, és ezek alapján állítsanak össze egy saját, egyéni érvelő beszédet. A beszédek megtartásához egy perc áll majd rendelkezésükre.
 - ④ Hozzunk létre vegyes csoportokat úgy, hogy minden korábbi kiscsoportot képviseljen valaki az új csoportban.
 - ⑤ Ezután a csoportok tagjai tartsák meg egyperces érvelő beszédüket az új kiscsoportban. Mindenkire kerüljön sor.
 - ⑥ A beszédeket követően osszunk ki kis cetliket a résztvevőknek, és kérjük meg őket, hogy írjanak rövid pozitív visszajelzéseket a csoportjukban elhangzott beszédekről, a cetlit pedig adják át annak, aki a beszédet megtartotta. Jelezzük: minél több szónoknak adnak visszajelzést, annál jobb.

Jegyezzük meg, hogy ezekkel az érvekkel később a csoport minden tagjának feladata lesz, vagyis nem érdemes „potyautasként” viselkedni a csoportban 😊

AZ IDEÁLIS IKSZ

10 perc

az eddigiek
összefoglalása, reflexió

nem szükséges

Ha nagyon szégyenlős a csoport, akkor természetesen álmodozhatnak nyitott szemmel is...

- ① Üljünk mindannyian körbe.
- ② Kérjük meg a résztvevőket, csukják be a szemüket, és képzeljék el, milyen lenne számukra egy ideális közösségi szolgálati élmény. Hol segítenének, mi történne, milyen lenne a tevékenység hangulata?
- ③ Kérjük meg a résztvevőket, hogy egyenként néhány mondatban meséljék el az elképzeltüket.

[Szünet]

KÖZÖSTÖRTÉNETMESÉLÉS

5 perc

témára és egymásra
hangolódás

nem szükséges

- ① Üljünk le körben.
- ② Mondjuk el a résztvevőknek, hogy most egy történetet fogunk elmesélni. Mi mint foglalkozásvezetők indítjuk a mesélést, és úgy kell mesélnünk, hogy a csoport utolsó tagjánál a történetnek be kell fejeződnie – tehát kell, hogy legyen eleje, közepe, vége.
- ③ Mesélés közben mindenki egyetlen (esetleg összetett) mondatot mondhat.
- ④ Indítsuk el a történetet ezzel a mondattal:

Réka sietve reggelizett, mert késésben volt az első iskolai közösségi szolgálatról.

KI A HIBÁS?

40 perc

egy etikai dilemma
feldolgozása, az érvelés
gyakorlása

kis cetlik, tollak

-
- ① Mondjuk el a csoportnak, hogy most egy történetet fognak hallani. A feladatuk, hogy nagyon figyeljenek a történet szereplőire és döntéseikre.
 - ② Olvassuk fel vagy osszuk ki a csoportnak Robi történetét (lásd a gyakorlatleírás végén).
 - ③ Kérjük meg a résztvevőket, hogy önállóan állítsanak fel egy rangsort a történet szereplőiből (Robi, Bálint, osztályfőnök, Robi mamája, idősek otthona igazgatója) aszerint, hogy ki mennyire felelős azért, hogy Robi nem végezte el a kötelező közösségi szolgálatot. Jelöljék 1-gyel azt, aki a legkevésbé felelős és 5-tel azt, aki a leginkább az.
 - ④ Hozzunk létre 4-5 fős kiscsoportokat. Kérjük meg a csoportok tagjait, hogy beszéljék meg az egyéni felelősségrangsort, és állítsanak fel egy közös értékelést a szereplőkről.
 - ⑤ Kérjük meg a csoportokat, hogy mutassák be a szereplőkről adott értékelést: ki mennyire felelős a történetekért, és miért?
 - ⑥ Kezdeményezzünk vitát a csoportok között: az a feladatuk, hogy megegyezzenek egy közös rangsorban. A csoportok képviselőket delegálnak a vitába, akik feladata, hogy meggyőzzék a többieket csapatuk álláspontjáról. Ha elhangzik olyan érv, amelynek következtében az egyik csoport megváltoztatja az álláspontját, akkor ezt nyugodtan megteheti, és a képviselő révén jelezheti. A képviselők a vita közben visszahívhatók és leválthatók.
 - ⑦ Beszéljük meg Robi történetét és magát a vitát. Milyen értékek mentén hoztak döntést a csoportok a felelősség kérdésében? A résztvevők szerint mi lenne az egyes szereplők feladatköre a közösségi szolgálattal kapcsolatban? Ki miben felelős, kinek mi lenne a feladata a résztvevők szerinti ideális esetben?

ROBI TÖRTÉNETE

Robi egy budapesti gimnázium tanulója, jövőre fog érettségizni. Nagyon várja már a középiskolás évek végét, de jelenleg egy nagy gond nyomasztja: hiába figyelmeztették, hogy az érettségi bizonyítvány megszerzéséhez 50 óra kötelező közösségi szolgálatot kell teljesítenie, és le kell adnia az erről szóló igazolásokat, ő mindaddig egyetlen órányi közösségi szolgálatot sem teljesített. Nagy bajban van, hiszen tudja, hogy az érettségi évében erre a feladatra nem igazán lesz lehetősége a rengeteg különóra és vizsga miatt. Persze eddig is tudta, hogy fontos a közösségi szolgálat, az osztályfőnöke többször is figyelmeztette erre. Péntekenként szeretett volna eljárni az idősek otthonába segíteni, de a barátja, Bálint mindig lebeszélte, és inkább kosarazni jártak együtt péntekenként.

Nem volt mit tenni: otthon elmesélte az édesanyjának, hogy mekkora gondja van. Nem kaphat érettségi bizonyítványt, ha nem igazolja a közösségi szolgálatot, így lóttek az egyetemi felvételinek. Robi anyukája az idősek otthonában dolgozik. Hogy megmentse fia jövőjét, másnap a munkahelyén megkérte főnökét, adjon igazolást Robi számára az 50 óra közösségi szolgálat teljesítéséről. Mikor Robinak sikerült megszereznie az igazolást, nagy kő esett le a szívéről, és most már nyugodtan koncentrálhatott a tanulmányaira.

JELENETEK EGY OSZTÁLYBÓL

20 perc

a család problémájának
feldolgozása, érvelés
gyakorlása

sorszámozott cetlik
egytől négyig

-
- ① Kérjünk öt önként jelentkezőt a csoportból. Mondjuk el, hogy most egy jelenetet fogunk eljátszani. Az előző gyakorlatban már megismertük Robi történetét, most is ezt gombolyítjuk tovább:

Robi néhány osztálytársával épp szóbeli érettségi vizsgára vár. A folyosón beszélgetnek. Amikor szóba kerül a közösségi szolgálat, Robi büszkén bevallja, milyen ügyesen oldotta meg a feladatot: kért egy igazolást anélkül, hogy valóban elvégzett volna 50 óra szolgálatot. A jelenetben résztvevő diákok eltérően reagálnak Robi vallomására, és vita alakul ki azzal kapcsolatban, hogy Robi helyesen cselekedett-e.

- ② Az önként jelentkezőket kérjük meg, hogy húzzanak egy-egy sorszámozott cetlit, amelyet ne mutassanak meg egymásnak. Az 1-es számot húzó résztvevő kiáll Robi mellett, és egyetért a döntésével, míg 4-es számot húzó résztvevő egyáltalán nem ért egyet vele. A 2. és 3. sorszámot húzók köztes állásponton vannak, egyikük inkább egyetért Robival, másikkal inkább nem.
- ③ Kérjük meg az öt szereplőt (négy diák és Robi), hogy játsszák el számunkra a jelenetet, amikor Robi bevallja történetét, majd jelenítsék meg a többi szereplő reakcióit. A reakciókat aszerint alakítsák ki, hogy ki milyen sorszámot húzott.
- ④ Beszéljük meg a jelenetet. Néhány segítő kérdés: Milyen érvek hangzottak el Robi döntése mellett, és milyenek el-lene? Mennyire sikerült a résztvevőknek képviselniük álláspontjukat? Világos volt-e a közönség számára, hogy ki hogyan viszonyul Robi bejelentéséhez? Ki hogyan reagálna a valóságban egy ilyen helyzetben?

A gyakorlatot játszhatjuk úgy is, hogy nem adjuk meg, milyen álláspontot képviseljenek a szereplők, hanem rájuk bízunk a döntést.

MIT VESZÍTHETSZ?

10 perc

a történet lezárása,
a közösségi szolgálat
pozitívumainak és nega-
tívumainak átgondolása

cetlik és tollak

- ① Osszunk ki minden résztvevőnek egy-egy cetlit. Kérjük meg őket, hogy a cetli egyik oldalára írják fel: *Mit veszítesz, ha nem végzed el a közösségi szolgálatot?* A cetli másik oldalára pedig ez kerüljön: *Mit veszítesz, ha elvégzed a közösségi szolgálatot?*
- ② Kérjük meg a résztvevőket, hogy a foglalkozás során felmerült gondolatok, érvek alapján gondolják végig a válaszaikat mindkét kérdésre.
- ③ Ha mindenki végzett az írással, gyűjtsük össze a cetliket, és olvassuk fel a válaszokat.

EMLÉK-BEFŐTT

15 perc

a közösségi szolgálat
pozitívumainak
átgondolása

nem szükséges

- ① Ülünk körben.
- ② Kérjük meg a résztvevőket, hogy gondolják végig a foglalkozás során történeteket. Segítségképp emlékeztessük őket arra, mi mindent csináltunk együtt.
- ③ Kérdezzük meg a résztvevőket, hogy ha a foglalkozásról eltennének egy pillanatot egy befőttesüvegbe emlékként, akkor melyik pillanat lenne az, és miért?

HASZNOS

Módszertan

IKSz Módszertani kézikönyv Iskolai Közösségi Szolgálat tevékenységek és projektek megvalósításához, Demokratikus Ifjúságért Alapítvány 2011

Cikk

13+1 Tévhit az iskolai közösségi szolgálatról (2013.12.15.). www.i-dia.org/2013/12/131-tevhit-az-iskolai-kozossegi.html

Galambos Rita: Öntsünk tiszta vizet a pohárba! (2011.09.08.). www.tani-tani.info/ontsunk_tiszta

Matolcsi Zsuzsa: Kinek a dolga a társadalmi érzékenységre nevelés? (2011.09.30.). www.tani-tani.info/kinek_a_dolga

Film

Kisfilmek a közösségi szolgálatról, önkéntességről és társadalmi felelősségvállalásról (2013.12.16.). www.i-dia.org/2013/12/kisfilmek-nagy-temakrol.html#more

MENNI VAGY MARADNI?

Az elmúlt néhány évben érzékeny témává vált a fiatalok elvándorlásának kérdése. A korábbi felfogásban a fiatalok előtt nyitva álló világ elsősorban pozitívumot jelentett, az új lehetőségek tárházát, ahol próbára tehetik magukat, ahol kamatoztathatják tudásukat, feszegethetik határaikat, sikereket építhetnek. Ma a témát átítatja a jövőtől való félelem, frusztráció, rengeteg ellenérzés, személyeskedés, szélsőséges esetben előkerül a hazaárulás vádja is. Miközben tudjuk, hogy nagyon sok fiatal gondolkodik azon, hogy hosszabb-rövidebb időre távozik, de e megfontolások mögött gyakran csak előítéletekre és városi legendákra épülő homályos elképzelések vannak, nem tudatos jövőtervezés vagy valódi érv.

Ebben a foglalkozásban a földrajzi mobilitás, az emigráció és az itthon maradás kérdését járjuk körül statisztikák, személyes példák és történetek mentén. A gyakorlatok segítenek abban, hogy a résztvevők minél többféle megközelítésből feldolgozhassák a kérdést, és kiegyensúlyozottabb képet kapjanak. A cél, hogy kialakíthassák saját álláspontjukat. Értékítélettől és negatív minősítéstől mentesen.

A foglalkozás vázlatos áttekintése

GYAKORLAT	TÍPUS	IDŐ
Véleményvonal	Ráhangelődés	30 perc
Érvlánc	Témafeldolgozás - Vita	50 perc
Mi változott?	Reflexió	10 perc
Azért, mert...	Ráhangelődés	5 perc
Problémafa	Témafeldolgozás	30 perc
Szabad a pálya	Vita	45 perc
Mit javasolnál?	Reflexió	10 perc

VÉLEMÉNYVONAL

30 perc

ráhangelődés a témára

két A4-es lap

-
- ① Olvassuk fel az alábbi két állítást, majd egy-egy lapra felírva helyezzük is el a terem két ellentétes sarkában:

Én soha nem tudnám elhagyni a hazámat.

Bármikor gondolkodás nélkül mennék külföldre, ha tehetném.

- ② Kérjük meg a résztvevőket, hogy saját álláspontjukat végig-gondolva helyezkedjenek el a teremben aszerint, hogy melyik véleményhez érzik magukat közelebb. Azt szeretnénk, hogy egy vonalban (mint egy tornasor) sorakozzanak fel a két ellentétes vélemény között, kifejezve a különböző lehetséges véleményárnyalatokat.
- ③ Kérdezzünk meg néhány résztvevőt, miért éppen az adott helyet választotta a sorban?
- ④ Hozzunk létre négyfős csoportokat úgy, hogy a sor két ellentétes végéről mindig hívjunk 2-2 résztvevőt, akik így egy kics csoport tagjai lesznek.
- ⑤ Adjunk 10 percet a csoportoknak, hogy megbeszéljék, kinek mi az álláspontja a kérdésben, és milyen érvekkel tudja azt alátámasztani. A résztvevők nyugodtan hozhatnak személyes élményeket, érveket, gondolatokat. Próbálják egymást meggyőzni álláspontjukról.
- ⑥ A gyakorlat végén kérjük meg a csoportokat, hogy néhány mondatban foglalják össze, miről szólt köztük a beszélgetés, és kérdezzük meg, sikerült-e közelíteni az álláspontokat?

Ha valaki közben megváltoztatná a véleményét, engedjük, hogy helyet változtasson.

ÉRVLÁNC

50 perc

ellentmondó információk
feldolgozása, érvelés
gyakorlása

a gyakorlathoz tartozó
szövegek kinyomtatva,
szivacsabda

- ① Alkossunk négyfős csoportokat. Minden csoportnak osszunk ki egy-egy példányt a gyakorlat végén szereplő szövegekből. A csoport tagjai más-más szöveget kapjanak.
- ② Miután mindenki elolvasta, esetleg kijegyzetelte saját szövegrészletét, a csoporttagok beszéljék meg az olvasottakat.
- ③ Kérjük meg a csoportokat, hogy az olvasottak alapján dolgozzanak ki 3-3 érvet pro, ill. kontra a tételmondatról:

Jobb itthon maradni, mint külföldön idegenként élni.

- ④ Indítsunk el egy láncvitát: az egyik csoport egy tagja mondjon egy érvet a tételmondat mellett, majd egy labdát passzolva adja át a szó jogát egy másik csapatnak, akiknek egy ellenérvet kell mondaniuk. A labdás passzolgatást folytassuk addig, amíg a csapatok ki nem fogynak az érvekből és ellenérvekből.
- ⑤ Lezárásként beszéljük meg az elhangzottakat.

Szükség esetén ismételjük át a csoporttal a valódi érvek jellemzőit. (Erről lásd a könyv 62. oldalát!)

FORRÁSELEMZÉS

MIÉRT VAGYOK MÉG MINDIG ITTHON?

(...) Már másfél éve kint voltam, és akkor beugrott, hogy valamit kezdenem kellene az életemmel. Diplomám van, érdekel is a szakmám, és különben sem szerettem volna egy pult mögött eltölteni a hátralévő életemet, még akkor sem, hogy ha élveztem és szerettem minden percét. Itt szembesültem azzal, hogy bár toleránsak, mindenki egyenjogú az országban, nem ítélnék bőrszín alapján, azért egy irodai munkánál mégis nagyon megnézik, hogy honnan jöttél, milyen papírod van, és egy kicsit maguk felé hajlik a kezük, előnyben részesítik a briteket. Hiába jelentkeztem rengeteg állásra, sehova nem hívtak vissza.

INDONÉZIA, MAJD MAGYARORSZÁG

Aztán megint szerencsém lett, találtam egy kis céget, ahova heti 8 órára kerestek asszisztentst. Szakmába vágott, és nem kellett egyből otthagynom a pubot, tudtam egymás mellett vinni a kettőt. Nagyon sokat dolgoztam, időm nem volt semmire, de akkor tetszett így. Még azt is megszoktam, hogy a főnököm szeret pucéran mászkálni az irodában. Aztán véletlenül kaptam egy ösztöndíjat Indonéziába, csomagoltam és mentem. Indonézia után itthon landoltam. Ott elköltöttem minden pénzemem és egy baleset miatt gyógytornára kellett járnom, úgyhogy nem tudtam visszamenni Londonba. Ennek másfél éve. Itt ragadtam. Hogy bánom-e? Hiányzik London. Hiányzik az az életvitel is. De most nem megyek vissza. Ki tudja, talán sosem. Sokat gondolkozom azon, hogy élhető-e ma Magyarország. Lett egy munkahelyem, nem keresek sokat, de jól. Többet, mint a saját anyám, ami szomorú. Nem a szakmában dolgozom. Nem szeretem a munkahelyemet, mert nem érdekel a munkakör, és mert egy mult cég. Kizárólag azért vettek fel, mert jól beszélek angolul. Nem tehetem meg, hogy egy hónapban annyit költsek ruhára és könyvekre, mint Londonban hetente. Albérletben lakunk hárman, van saját szobám, de egyedül nem tudnék lakást bérelni itthon sem. Legalább a szoba a sajátom. Nem tudok külföldre menni nyaralni.

MÉGIS, MIT KERESK ITTHON MÉG MINDIG?

Reggel, mikor dolgozni megyek, és mosolyogva végignézek a savanyú arcokon, kinézek a villamos ablakán, meglátom a Dunát, a várat, a Parlamentet, és boldog vagyok, hogy egy ilyen gyönyörű városban élek. Este találkozom a barátaimmal, akiket a végtelenségig szeretek. Belekezdtem valamibe, amiből semmi pénzem nincs, de izgalmas, kreatív, és van jövője. Ez tart itt. Nem tudom hány évembe kerül, mire hasznot hoz majd, mert itthon több minden gátol, mint segít, de megvárom. Ahogy az elején a pubban éreztem, hogy jó helyen vagyok, most is azt érzem, hogy jó úton haladok. Büszke vagyok erre a projektre, és vidáman kelek fel reggelente. Még mindig tudok örülni egy jó könyvnek, egy szép budapesti utcának, a Balatonnak, egy-egy sörözésnek. És ezek segítenek abban, hogy eltereljem a figyelmemet az anyagi problémákról. Hát, ezért vagyok még mindig itt, és még egy darabig leszek is, biztosan. Kíváncsian várom, mi sül ki belőle.

http://hataratkelo.blog.hu/2013/09/12/miert_vagyok_meg_itthon (2013.09.12.)

FORRÁSELEMZÉS

MAGYARORSZÁGON KÉPZELIK EL A JÖVŐT A KALANDVÁGYÓ DIÁKOK

A brit egyetemeken tanuló magyar diákok mindössze öt százaléka térne haza közvetlenül a tanulmányai után, a diplomaszerzés után öt évvel viszont már húsz százalék tervezi a hazautazást, a családalapítást pedig 44 százalék itthon képzei el – írja a hétfői Magyar Nemzet a Milestone Intézet felmérése alapján.

A középiskolás diákokat külföldi továbbtanulásra felkészítő szervezet igazgatója, Zeitler Ádám a Magyar Nemzetnek azt mondta: tapasztalataik szerint a fiatalok jó részét nem kizárólag a jobb megélhetés, inkább a nyelvtanulás, az utazás, a tapasztalatszerzés és a kapcsolatépítés motiválja, ugyanakkor a jövőjét a kalandvágyó diákok jó része távolra tervezi.

Szerinte biztos, hogy a nemzetközi profilú cégeknél és intézményeknél nagy előnyt élveznek a külföldön végzett diákok. A magyar piacra szakosodott cégek viszont még nem feltétlenül nyitottak a külföldön végzett diákokra, ahogy gyakran vállalkozásaik is sokszor indokolatlanul kishitűen csak belföldre fókuszálnak.

Sok az előítélet azzal kapcsolatban is, hogy az idegenben szerzett diploma milyen fizetési elvárásokat von maga után – mondta az intézet vezetője, hozzátéve: a kiutazók hazahozatalában nagy szerepet játszik, hogy mennyire sikerül a magyar munkaerőpiacot lokálisan nyitottá tenni a hazahozott tudás fogadására és itthoni hasznosítására, valamint ezt a munkaerőt az itthoni vállalkozások külföldi piacnyerésére felhasználni.

<http://www.hir24.hu/belfold/2013/05/27/hasznos-lehet-a-fiatalok-elvandorlasi/> (2013.05.27.)

HONVÁGY

Öt éve figyelem a honvágyat. Miképpen dolgozik. Csak vegyük számba mindazt, amitől a helyzet irigylésre méltó és kibukik a lényege: van munkám, hogy megkeressem a paprikás csirkére valót. De minek, ha a hagymának más az íze. Írhatok angolul nagy közönségnek. De minek, ha a szüleim nem tudják a cikkem megkritizálni. Alapíthatok családot az újvilágban. De minek, ha a gyerekeim nem tölthetik a hétvégéket a nagyszülőkkel. Ha nem vághatnak fel a frissen tanult Petőfi-verssel a kortársaik előtt. Ha akcentussal beszélnek a nyelvemet. A “minek” a honvágy nagy kérdése.

Tehát nem az a kérdés, hogy miért nem megyek haza, hanem hogy mikor. És hogy milyen feladattal. Így belegondolva, mindezekre mégsem mástól várom a választ. Pedig jó ötletnek tűnt az a vidám népszavazás.

<http://www.menjekmaradjak.hu/egy-evvel-kesobb-new-yorkbol/> (2013.12.06.)

FORRÁSELEMZÉS

A LÉNYEG: A VÁLTOZÁS

Az itteni életet, ha egy dologgal kellene jellemeznem, akkor az a Változás. Folyamatosan változnak az emberek körülöttem. Ennek egyik oka, hogy a nagyon magas az ingatlanárak miatt az embernek szinte esélye sincs, hogy házat vagy lakást vegyen. Szerencsére az albérletek fizethetők, viszont mindig osztózni kell. A bérlőtársak jönnek-mennek, sőt az is lehet, hogy a tulajdonos úgy dönt, hogy eladja a lakást, akkor három hónapod van, hogy találj magadnak új helyet, új társakkal. Néha nagyon nem egyszerű ehhez alkalmazkodni, főleg ha a lakótársaid, mondjuk nem is európaiak vagy olyanok, akik a higiéniairól és az együttélés udvariassági szabályairól vajmi keveset tudnak. Mindezek ellenére imádom Sydneyt! A sokszínűségével, forgatagával és a vonataival együtt. Az elmúlt hónapokban voltam Canberrában, bár ott csak egy estét, illetve Melbourne-ben egy hosszú hétvégére és azt kell mondanom, hogy ezerszer is inkább Sydney, mint bármelyik másik.

MI KELL AHHOZ, HOGY SIKERES LÉGY?

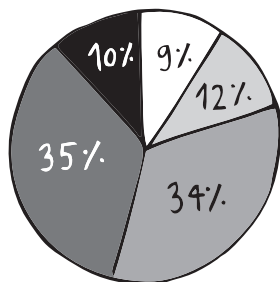
Még itt tartózkodásom elején történt, hogy beszélgettem a Macedóniából hét éve kitelepült főnökömmel az ausztrál életről és karrieréről, aki két gondolatot osztott meg velem. Az egyik, hogy ahhoz, hogy itt sikeres legyél, három dolog kell: tudj angolul kommunikálni (és ezalatt nem a kézzel-lábbal történő jelbeszédet értem), érts a számítógépekhez, legyen jogosítványod. A másik, hogy mielőtt úgy döntenék, hogy végleg hazaköltözöm, fontoljam meg, hogy innen bármikor el lehet utazni Magyarországra, viszont ha egyszer elmentem, akkor nem biztos, hogy újra beengednek.

Itt a minimum kereset 15\$/óra¹. Nekem elsőre e fölötti bért ajánlottak, de nem sokkal, viszont természetesen bejelentve. Az összeg miatt eléggé el voltam kenődve, mert többre számítottam a szakmai tapasztalatom miatt, ezért egy csomó emberrel beszéltem, mit is jelent ez valójában. Szépen lassan engedett a csalódottságom. Főleg azután, hogy kiszámoltam az ittlétem költségeit és rájöttem, hogy napi négy órás munkából, ha jól gazdálkodom, akkor két hét után 1-200\$-t tudok félretenni. Talán ez a legfontosabb különbség, ha összevetem Magyarországot és Ausztráliát. Van életem és van miből élnem.

http://hataratkelo.blog.hu/2014/01/08/valtozas_minden_szinten#more5745414 (2013.12.06.)

¹ 1 ausztrál dollár AUD = 195 Ft

MENNEK VAGY MARADNAK? - INFOGRAFIKA

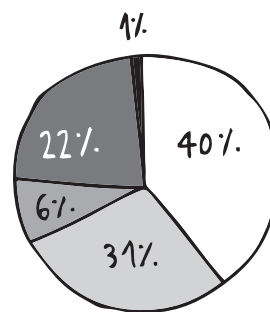

ÖN SZERINT MENNYIRE VALÓSZÍNŰ,
HOGY GYERMEKE KÜLFÖLDÖN FOG
MUNKÁT VÁLLALNI?

- NEM TUDJA
- EGYÁLTALÁN NEM VALÓSZÍNŰ
- NEM VALÓSZÍNŰ
- VALÓSZÍNŰ
- NAGYON VALÓSZÍNŰ

ÖN SZERINT ITTHON VAGY KÜLFÖLDÖN
TERVEZI GYERMEKE A TOVÁBBTANULÁST?

- NEM TANULNA TOVÁBB
- CSAK ITTHON TANULNA TOVÁBB
- CSAK KÜLFÖLDÖN TANULNA TOVÁBB
- MIND MAGYARORSZÁGON, MIND
KÜLFÖLDÖN TOVÁBBTANULNA
- TOVÁBBTANULNA, DE NEM TUDJA HOL

2012-BEN HIVATALOSAN

230 EZER MAGYAR ÁLLAMPOLGÁR
ÉL AZ EURÓPAI ORSZÁGOKBAN.

AZ ELSŐ HAT LEGNEPSZERÜBB

CÉLORSZÁB: NÉMETORSZÁG, EGYESÜLT KIRÁLYSÁG,
AUSZTRIA, OLASZORSZÁG, HOLLANDIA, SPANYOLORSZÁG

Az adatok forrásai:

<http://www.hir24.hu/belfold/2013/05/22/egyre-tobben-hagyjak-itt-magyarorszagot/> (2013.05.22.)

https://jobline.hu/karrierplusz/karrier_plusz/20131028_jobline_kutatas_kulfoldi_munkavallalas (2013.10.28.)

MI VÁLTOZOTT?

10 perc

reflexió az eddig elhangzottakra

nem szükséges

-
- ① Ülünk körbe.
 - ② Kérdezzük meg a résztvevőket, hogy változott-e valami bennük a menni vagy maradni dilemmájával kapcsolatban. Kérjük meg őket, hogy indokolják a választ, akkor is, ha nem változott az álláspontjuk, vagy megerősítést kaptak a véleményükről.

[Szünet]

AZÉRT, MERT...

5 perc

témára hangolódás

nem szükséges

-
- ① Álljunk fel, és alkossunk egy kört. Mondjuk el a csoportnak, hogy egy állítást mondunk majd, s az a feladatuk, hogy ezt megindokolják oly módon, hogy a mondatot azzal kezdik: „Azért, mert...” Mondjuk ki az állítást: *Jobb itthon, mint külföldön.*
 - ② Ha kaptunk erre egy indoklást az egyik résztvevőtől, akkor mondjuk ki újra a mondatot: *Jobb itthon, mint külföldön.*
 - ③ Folytassuk, amíg a csoport ki nem fogy az ötletekből. Nyugodtan feszegessük a határokat, hogy minél kreatívabb megoldások szülessenek, nem probléma, ha egyre több gondolkodási időre van szüksége a résztvevőknek az újabb indoklásokhoz. Figyeljünk rá, hogy ugyanaz az indoklás kétszer nem hangozhat el.
 - ④ Ha úgy érezzük, hogy a téma kifulladt, vezessük be a következő állítást, melyre indoklásokat várunk: *Jobb külföldön, mint itthon.* Folytassuk a gyakorlatot az előzőekben leírt módon.

A játék történhet önkéntes alapon, de játszhatjuk úgy is, hogy annak kell indoklást mondania, akire ránézünk.

PROBLÉMAFA

30 perc

a döntések okainak és
következményeinek
megértése

csomagolópapír, filctoll

Ha szükséges, alkossunk egy közös problémafát egy könnyed témával.

Hívjuk fel a figyelmet, hogy ne álljanak meg egyetlen egyszerű válasznál. Nyugodtan gondolkodjanak az okok lehetséges okain, és az okok okainak okain is...

Ha marad rá idő, készítsünk egy összesített problémafát a csoportok munkái nyomán.

- ① Alkossunk véletlenszerű négyfős csoportokat sorszámok segítségével (minden résztvevő kapjon egy számot 1 és 4 között, az ugyanazon számmal rendelkezők alkossanak egy csoportot).
- ② Magyarazzuk el, hogy mi az a problémafa, és hogyan működik. A problémafa részletes leírását lásd a 55. oldalon.
- ③ Osszunk ki minden csoportnak egy-egy csomagolópapírt, és kérjük meg őket, hogy a papír közepére írják a következő mondatot:

Sok fiatal fontolgatja, hogy elmegy külföldre.

- ④ Kérjük meg a csoportokat, hogy először gondolják végig a jelenség okait: miért szeretnének egyre többen külföldön tanulni vagy munkát vállalni? Az okokat egyenként egy-egy szövegbuborékban jelenítsék meg a problémafa alsó részén.
- ⑤ Ezt követően a csoportok gondolják végig a probléma következményeit, s ezeket is hasonló módon jelenítsék meg a problémafa felső részén. (Gondoljanak a következmények következményeire is!)
- ⑥ Kérjük meg a csoportokat, hogy mutassák be az elkészült problémafát. Minden prezentáció után hagyjunk időt arra, hogy a többiek kérdéseket tegyenek fel.
- ⑦ Vizsgáljuk meg közösen az elkészült ábrákat. Mi az, amire mindegyik csoport gondolt, és melyek voltak az egyedi gondolatok, ötletek? Mennyire helytállóak a csoportok által felrajzolt ok-okozati összefüggések?

SZABAD A PÁLYA

45 perc

az előzőekben szerzett ismeretek, gondolatok, érvek aktív alkalmazása

csomagolópapír, filcek, kinyomtatott beszédtemák, háttérzene

- ① Ebben a gyakorlatban a World Café módszerét alkalmazzuk, melynek részletes bemutatása megtalálható a könyv 79. oldalán.
- ② Helyezzünk el a teremben 4 asztalt egymástól kellő távolságban úgy, hogy kényelmesen lehessen körülöttük ülve beszélgetni. Minden asztal mellé tegyünk annyi, vagy maximum eggyel több széket, mint a teljes csoportlétszám egynegyede. Az asztalokra helyezzünk csomagolópapírt, illetve filctollakat (lehetőség szerint többféle színben). Ha megoldható, a feladathoz készítsünk elő valamilyen kellemes háttérzenét.

- ③ Írjuk le vagy nyomtassuk ki az alábbi kérdéseket egy-egy A4-es lapra.

Mit veszítetek, ha itthon maradok? És mit veszítetek, ha elhagyom Magyarországot?

Az államnak tennie kellene az ellen, hogy a fiatalok elhagyják az országot? Ha igen, mit?

Miért jó ma fiatalnak lenni? És miért nehéz?

Csak fiatalon lehet külföldön új életet kezdeni, felnőttként már nem?

Minden asztalon helyezzünk el egy kérdést tartalmazó lapot írással lefelé fordítva.

- ④ Kérjük meg a résztvevőket, hogy üljenek le az asztalokhoz, mondjuk el nekik, hogy minden asztalnál 10 percet fognak eltölteni és beszélgetni a lapon található kérdésről. Beszélgetés közben folyamatosan firkálhatnak, jegyzetelhetnek a csomagolópapírra. →

Ennél a feladatnál érdemes megfontolnunk külsős vendégek bevonását (például pszichológust, munkaügyi szakértőt, külföldön tanuló egyetemistát, külföldről hazaköltöző munkavállalót stb.). Ezzel megsokszorozzuk a World Café hatását.

- ⑤ 10 perc eltelte után jelezzük a beszélgetés végét, és ekkor mindenki keressen helyet egy másik asztalnál. Fontos, hogy ne az asztaltársaságok cseréljenek helyet forgószínpadszerűen, a résztvevők lehetőleg minden új asztalnál másokkal beszélgessenek.
- ⑥ A beszélgetések alatt járjunk körbe, egy-egy tisztázó vagy provokatív kérdéssel segítsünk, ha elakadt a beszélgetés.
- ⑦ A gyakorlat végén nézzük meg együtt a beszélgetések közben született jegyzeteket.

ÖSSZEGZÉS, TUDATOSÍTÁS

10 perc

reflexió és lezárás

nem szükséges

-
- ① Ülünk újra körbe.
 - ② Kérdezzük meg a résztvevőket, hogy ha valaki tanácsot kérne tőlük a menni vagy maradni dilemmájával kapcsolatban, akkor mit mondanának?
 - ③ Hívjuk fel a résztvevők figyelmét, hogy csak egy javaslatot tehetnek, s ebben nem lehet sem minősítés sem értékítélet.

HASZNOS

Kutatás

Magyar Ifjúság 2012 Kutatási összefoglaló. kutatopont.hu/files/2012/02/magyar_ifjusag_2012.pdf (letöltés: 2014.03.30.)

Radó Péter: Nyelvtudás és kivándorlás (2014. 01.20.). oktpolcafe.hu/nyelvtudas-es-kivandorlas-az-agyelszivargas-mertekerol-2386/

Cikk

Napi Gazdaság: Miért hagyják el a fiatalok Magyarországot? (2013. 10.28.). www.napi.hu/magyar_gazdasag/kiderult_miert_hagyjak_el_a_fiatalok_magyarorszagot.568189.html

HR Portál: Munkaerő-elvándorlás: mit lehet tenni ellene? (2013.04.26.). www.hrportal.hu/hr/munkaero-elvandorlas-mit-lehet-tenni-ellene-20130425.html

Szervezet

Milestone Intézet
www.milestone-institute.org

Engame
www.engage.hu

Mit mondanak rólunk a fogyasztási szokásaink?

MINDEN ELKÖLTÖTT FORINTTAL SZAVAZOL

Gyakran nem is gondolnánk, hogy életmódunk látszólag jelentéktelen szokásai, például az, hogy hol vásárolunk, vagy milyen sampont használunk, milyen következményekkel járnak. A mai, modern gondolkodású állampolgár nem csak közösségi ügyekben választ tudatosan, hanem vásárlóként is tudatosan „fogyaszt”. Ebben a foglalkozásban a tudatos fogyasztás gyakran mellőzött, mégis rendkívül fontos témáját járjuk körbe. A foglalkozás során a résztvevők reflektálnak jelenlegi vásárlási/fogyasztási szokásaikra, és megismerkednek a tudatos vásárlás alapjaival. Nem adunk konkrét definíciót a tudatos fogyasztás fogalmára, ehelyett inkább felvillantunk néhány szempontot a tudatos fogyasztó repertoárjából. A foglalkozás támpontot szeretne nyújtani ahhoz, hogy a fiatalok a már alkalmazott jó gyakorlatokban megerősítést kapjanak, az esetleges új szempontok közül pedig minél többet beépíthessenek saját fogyasztási szokásaikba. Nem titkolt cél, hogy a fiatalok megértsék, ha fontos számunkra saját és mások jólléte, valamint számít a környezet, amelyben élnek, akkor az árcímke mellett mást is érdemes elolvasniuk a következő dezodor megvásárlásakor.

A foglalkozás vázlatos áttekintése

GYAKORLAT	TÍPUS	IDŐ
Buli van	Ráhangolódás	30 perc
Mi fontos?	Témafeldolgozás - Vita	40 perc
Változtatnátok valamin?	Reflexió	20 perc
Találj valakit, aki...	Ráhangolódás	15 perc
Miért fontos?	Témafeldolgozás	20 perc
Tudatos fogyasztók	Vita	45 perc
Bevásárlókosár	Reflexió	10 perc

BULI VAN

30 perc

ráhangolódás a vásárlás,
fogyasztás témájára

papír, toll,
csomagolópapír, filctoll

- ① Alkossunk 2-3 fős (nagyobb létszám esetén akár négyfős) csoportokat.
- ② Mondjuk el a csoportoknak, hogy ők most egy elképzelt születésnapi buli szervezői. A meglepetés megszervezéséhez 25 000 forintból gazdálkodhatnak. Ebből az összegből biztosítaniuk kell egy 10 fős társaság számára mindent, ami egy jól sikerült buli kelléke: ajándékot, ételeket és italokat, esetleg dekorációt.
- ③ Adjunk a csoportoknak 15 percet arra, hogy készítsenek egy részletes tervet és költségvetést: mire fordítják ezt az összeget, mi mennyibe fog kerülni, és hol vásárolnának be?
- ④ Hallgassuk meg a csoportok részletes terveit, s közben jegyzeteljük az elhangzottakat mindenki számára látható helyen.
- ⑤ Beszéljük meg röviden a csoportok választásait, kérdezzünk rá: Miért éppen ezt, és miért éppen ott? Próbáljuk meg együtt feltérképezni, milyen szempontok vezették a csoportokat a bevásárlólista összeállításakor.

Színt vihetünk a gyakorlatba, ha kitalálunk egy konkrét karaktert, akinek a bulit szervezzük.

Ehhez a jegyzethez később még visszatérünk.

MI FONTOS?

40 perc

a vásárlás fontos szempontjainak átgondolása, érvelés és vitázás gyakorlása

négy A4-es lap, nagyobb tér a játékhoz

Magas csoportlétszám esetén is minden véleménycsoportból kérjünk indoklást néhány résztvevőtől.

Fordulatossá tehetjük a vitát, ha menet közben megcseréljük a vélemény-táblákat úgy, hogy a résztvevőknek saját véleményükkel ellentételen kelljen érvelniük.

- ① Egy-egy A4-es papírra írjuk fel, hogy: *Egyetértetek, Inkább egyetértetek, Inkább nem értek egyet, Nem értek egyet*. Az elkészített állításokat helyezzük el a terem négy sarkában, és alakítsunk ki minél nagyobb szabad teret.
- ② Mondjunk hangosan egy állítást (pl. *Jobb hipermarketben vásárolni, mint kisebb boltokban*), majd kérjük meg a résztvevőket, hogy helyezkedjenek el a teremben aszerint, hogyan viszonyulnak az állításhoz (tehát aki egyetért vele, az álljon az *Egyetértetek* mellé).
- ③ Minden résztvevő egy-egy mondattal indokolja választását.
- ④ Alakítsunk ki vitát a csoportok között, felváltva adjunk lehetőséget a különböző vélemények egy-egy képviselőjének álláspontja kifejtésére. Ha az érvek hatására valaki megváltoztatja az álláspontját, csatlakozhat egy másik csoporthoz. (Ez esetben, ha van rá időnk, kérdezzük meg, miért változott a véleménye.)
- ⑤ Ha a résztvevők kifogytak az érvekből és cáfolatokból, ismételjük meg a gyakorlatot egy újabb állítással.
- ⑥ Ezután vegyünk ki a játékból a köztes véleményeket (*Inkább egyetértetek/Inkább nem értek egyet*), és folytassuk a gyakorlatot egy újabb állítással. A résztvevőknek ezúttal a két szélsőséges nézőpont közül kell kiválasztaniuk azt, amelyik közelebb áll a véleményükhöz. Kezdeményezzünk vitát a két nézőpont között.
- ⑦ Ha a vita kifulladt, ismételjük meg a kétsarkos gyakorlatot egy újabb állítással.
Mivel a vásárlási és fogyasztói szokások a lakóhelytől és anyagi helyzettől függően nagyon különbözőek lehetnek,

nyugodtan használjunk más tételmondatokat a gyakorlat-
hoz, amelyeket a résztvevők számára relevánsabbnak tar-
tunk. Néhány ötlet:

Ha egy áru olcsó, az biztos rossz minőségű.

Soha nem vásárolnék használt termékeket.

*Ha egy kozmetikum megvásárolható, akkor biztos nincs benne
veszélyes összetevő.*

Mindig megéri akciós terméket vásárolni.

*Nem baj, ha a gyártó megszegi a jogszabályokat annak érdekében,
hogy a termék árát alacsonyan tartsa.*

Egy ruha minősége kevésbé fontos, mint az, hogy divatos legyen.

A nem márkás termékek ugyanolyan jók, mint a márkások.

Zöldséget, gyümölcsöt nem érdemes hipermarketben vásárolni.

VÁLTOZTATNÁTOK VALAMIN?

20 perc

az eddig elmondottak
összefoglalása

nem szükséges

-
- ① Kérdezzük meg a csoportokat, hogy a vita és a rangsorolt szempontok fényében megváltoztatnának-e valamit a foglalkozás elején készített tervben. Miért?
 - ② Kérdezzük meg a résztvevőket, hogy összességében melyek jelentik a legfontosabb szempontokat számukra a vásárlásnál? És a családjuk számára? Milyen szempontok lehetnek még lényegesek? Vajon mi az oka annak, hogy egyes szempontok háttérbe szorulnak, vagy nem veszik figyelembe őket akkor sem, ha fontosak lennének?

Ha a válasz nem, azt is meg kell indokolni!

Itt fontos lehet, hogy segítsünk a résztvevőknek túllendülni a pusztán anyagi szempontokon...

[Szünet]

TALÁLJ VALAKIT, AKI...

15 perc

a tudatos fogyasztással
kapcsolatos szokások
feltérképezése játékos
formában

a gyakorlathoz tartozó
űrlap kinyomtatva, toll

Szálljunk be mi is a játékba!

Nem elég tudni az illetőről, hogy igaz rá az állítás, meg is kell kérdezni.

- ① Minden résztvevőnek adjunk egy példányt a gyakorlathoz tartozó űrlapból.
- ② A feladat az, hogy a teremben szabadon járálva az űrlap minden rubrikájába írják be valaki nevét a csoportból, akire a rubrikában szereplő állítás igaz.
- ③ Az idő letelte után ülünk körbe, és beszéljük meg az eredményeket. Ne elégedjünk meg azzal, hogy „*Peti nem kér műanyag szatyrot a boltban*”, ehelyett kérdezzünk rá, hogy miért és mióta teszi ezt, hogyan reagálnak erre mások stb.

TALÁLJ VALAKIT, AKI...

Az évszaknak megfelelő zöldséget, gyümölcsöt fogyaszt:

.....

Szerinte nem fontos, hogy mi a vásárolt termék márkája:

.....

Olyan kozmetikumot vásárol, amelyet nem próbáltak ki állatokon:

.....

Nem kér műanyag szatyrot, amikor vásárol:

.....

Megnézi a csomagoláson, hogy mik az adott élelmiszer vagy kozmetikum összetevői:

.....

Megnézi a csomagoláson az adott termék (élelmiszer, kozmetikum) szavatosságát:

.....

Ruha vásárlásakor ellenőrzi a termék összetételét, tisztíthatóságát:

.....

Igyekszik minél kevesebb műanyag palackot használni:

.....

Mielőtt mobiltelefont vagy egyéb műszaki cikket vásárol, tájékozódik a lehetőségekről:

.....

Idegesíti, ha valamit túl sok/túl nagy csomagolásban árulnak:

.....

Reklámokban nem szereplő termékeket/ szolgáltatásokat is szívesen megvásárol:

.....

MIÉRT FONTOS?

20 perc

a tudatos fogyasztással
kapcsolatos szempontok
átgondolása

toll, papír,
a gyakorlathoz tartozó
állítások külön papírokon

Nem probléma, ha többen is ugyanazt választják, de figyeljünk arra, hogy a résztvevők lehetőleg minél többféle választással éljenek.

- ① Tegyük ki a teremben a mellékletben szereplő állításokat.
- ② Kérjük meg a résztvevőket, hogy álljanak fel, sétáljanak körbe, és olvassák el mindegyiket, majd válasszanak ki egyet, amivel egyetértenek, amit fontosnak tartanak.
- ③ Ezt követően írjanak/rögtönözzenek egy 1 perces beszédet, amelyben megpróbálják meggyőzni a hallgatóságot arról, hogy miért fontos számukra az állítás, amelyet választottak.
- ④ Hallgassuk meg a beszédeket. Szükség esetén reagáljunk az elhangzottakra.

MIÉRT FONTOS?

Együnk több, a környékről származó zöldséget, gyümölcsöt, élelmiszert.

Kerüljük a vegyszereket: válasszunk friss élelmiszert, bio- és natúr kozmetikumokat és tisztítószeret.

Vásároljunk tartós, hosszú élettartamú, javítható tárgyakat. Ha elromlott, elszakadt valami, javíttassuk meg.

Ne dőlünk be a reklámoknak.

Nézzünk utána, hogy milyen cégek termékeit vásároljuk: hogyan bánnak az alkalmazottakkal, az állatokkal, környezetbarát-e a működésük stb.

Ha élelmiszert, ruházatot, kozmetikumot vásárolunk, nézzük meg az összetevőit és a szavatossági időt.

Ne vegyünk olyan termékeket, amelyeknek túl sok vagy túl nagy a csomagolása.

Mindig olvassuk el az apró betűs részt is, akár hirdetésről, reklámról, akár valamilyen árucikk (mobiltelefon, cipő stb.) vásárlásáról van szó.

TUDATOS FOGYASZTÓK

45 perc

a tudatos fogyasztói magatartás átgondolása

asztalok, négy A4-es lap, csomagolópapír, filctollak, háttérzene

- ① A következőekben a World Café módszerét alkalmazzuk majd, melynek részletes bemutatása a könyv 79. oldalán olvasható.
- ② Helyezzünk el a teremben 4 asztalt úgy, hogy kényelmesen lehessen körülöttük ülve beszélgetni. Minden asztal mellé tegyünk annyi vagy maximum eggyel több széket, mint a teljes csoportlétszám egynegyede. Az asztalokra helyezzünk csomagolópapírt, illetve filctollakat. Ha megoldható, a feladathoz készítsünk elő valamilyen kellemes háttérzenét.
- ③ Írjuk ki az alábbi állításokat egyenként egy A4-es lapra. Minden asztalra tegyünk egy lapot írással lefelé fordítva.

Minden elköltött forinttal szavazol.

A reklámok károsak.

Egy termék vásárlásakor mindig az ár a legfontosabb.

A legtöbb ember több dolgot vásárol, mint amire szüksége van.

- ④ Kérjük meg a résztvevőket, hogy üljenek le az asztalokhoz, mondjuk el nekik, hogy minden asztalnál 10 percet fognak beszélgetni a lapon található témáról. Beszélgetés közben firkálhatnak, jegyzetelhetnek a csomagolópapírra.
- ⑤ 10 perc eltelte után jelezzük a beszélgetés végét, és ekkor mindenki keressen helyet egy másik asztalnál. Fontos, hogy ne az asztaltársaságok cseréljenek helyet forgószínpad-szerűen.
- ⑥ Az utolsó beszélgető kör végeztével mindenki sétálja végig az asztalokat újra, és nézze meg a csomagolópapírokra került jegyzeteket.

A beszélgetések alatt járjunk körbe. Egy-egy tisztázó vagy provokatív kérdéssel segítsünk, ha elakadt a beszélgetés valamelyik asztalnál.

BEVÁSÁRLÓKOSÁR

10 perc

lezárás, reflexió

nem szükséges

-
- ① Ülünk körbe.
 - ② Kérdezzük meg a résztvevőket, hogy van-e valami, ami a foglalkozás fényében megváltozott, amit vásárláskor másként tesznek majd?
 - ③ Pakoljunk be közösen egy bevásárlókosarat: kérjük meg a csoportot, hogy töltsünk meg együtt egy kosarat tudatosan választott termékekkel. Kérdezzük meg a résztvevőket, hogy mi lenne az az egy termék, amit a kosárba beletennének?

HASZNOS

Kiadvány

Tudatos vásárló leszek! ec.europa.eu/consumers/cons_info/cons_diary2007-2008/agenda_hu.pdf (letöltés: 2014.03.30.)

Cikk

Mit jelent a tudatos vásárlás?. tudatosvasarlo.hu/tve/gyik (letöltés: 2014.03.30.)

Film

A Tudatos Vásárló csatorna videói. video.hu/csatornak/47 (letöltés: 2014.03.30.)

Szervezet

Tudatos Vásárlók Egyesülete, tudatosvasarlo.hu/tve

AKI SZEGÉNY, AZ A LEGSZEGÉNYEBB

Ez a foglalkozás arra világít rá, hogy a szegénység relatív, illetve hogy bármennyire is szegénynek érzi magát valaki, mindig tehet valamit a még szegényebbekért. A foglalkozás középpontjában az a kérdés áll, hogy mivel támogathatjuk a szegényeket, mit tehetünk a szegénység enyhítésére. Ennek végiggondolásához a probléma alapú megközelítést vesszük elő, de nem állunk meg itt, hanem projektötletek formájában elkezdjük a megoldáskeresést. Bár a foglalkozás elsődleges célja a szemléletformálás és elgondolkodtatás, ha a közös gondolkodás során a fiatalok igazán izgalmas ötletekkel rukkolnak elő a szegénység problémájának kezelésére, bátran vágjunk bele a megvalósításba is. Nagy változások is tudnak születni egy csapat lelkes fiatal bolondos ötletéből.

A foglalkozás vázlatos áttekintése

GYAKORLAT	TÍPUS	IDŐ
Ki szegény?	Ráhangolódás	30
Filantropia Társaság	Vita	45
Reflexiókör	Reflexió	15
Asszociációk	Ráhangolódás	15
Projekttervezés	Témafeldolgozás	60
Mindig tehetünk valamit	Reflexió	15

KI SZEGÉNY?

30 perc

a szegénység
meghatározása

toll, papír, csomagoló-
papír, filctoll, a gyakor-
lathoz tartozó szöveg
kinyomtatva

- ① Alkossunk 3-4 fős csoportokat.
- ② Kérjük meg a csoportokat, hogy gondolják végig, mit jelent számukra a szegénység. Szerintük ki számít szegénynek? Készítsenek jegyzeteket az elhangzottakról.
- ③ Hallgassuk meg a csoportok válaszait. Ne kommentáljuk az elhangzottakat, jegyezzük fel a főbb pontokat.
- ④ Ezt követően osszuk ki minden csoportnak 1-1 példányt kinyomtatott mellékletből. Kérjük meg a csoportokat, hogy olvassák el, és gondolják végig újra az eredeti kérdést:
Ki számít szegénynek?
- ⑤ Ismét hallgassuk meg a csoportok válaszait. Változott-e az elképzelésük a szegénység meghatározásáról?

KI SZEGÉNY?

- 1** HIMAL (13 éves) egy nepáli faluban született, 7 testvére van. Pár évig iskolába járt, de aztán a szülei elküldték a közeli nagyvárosba, hogy dolgozzon. Egy városi családnál lakik a konyhában. Ötkor kel, ellátja a ház körüli teendőket, vizet hoz a kútról, majd egész nap dolgozik a városban, a keresete egy részét hazaküldi. Szállásadói azt mondják, ha minden munkát elvégzett, szabadidejében olvashat, de ha van is szabadideje, olyankor már sötét van, és nincs mivel világítson.
- 2** SHIOBHAN (14 éves) az Egyesült Királyságban lakik. Szülei alkalmi munkákat végeznek, minden hónapban nehézséget jelent, hogy kifizessék a számlákat. Iskolába jár, de az osztálykirándulásokra és egyéb programokra nem tud elmenni, mert a családjának nincs rá pénze.
- 3** SENADA (15 éves) Horvátországban él. Szülei nagyon igyekeznek, hogy megéljen a család, és ő is szokott nyáron dolgozni. Osztálytársai csúfolják azért, mert ruhái a kínai boltból származnak. Nem szereti meghívni a társait hozzájuk, mert szegényesebb körülmények között laknak, mint a többiek.
- 4** JUSEF (13 éves) Jordániában él, szülei menekültek, ő már itt született. Iskolába nem nagyon járt, mert kicsi kora óta az utcán él és dolgozik. Kéreget, cipőt pucol, kisebb dolgokat ad-vesz. Tavaly egy balesetben súlyosan megsérült a karja, a megfelelő orvosi ellátást nem tudná kifizetni, most is fájdalmai vannak, és az alsó karja alig mozog.

FILANTRÓPIA TÁRSASÁG

45 perc

a szegénység különböző aspektusainak megvitatása

csomagolópapír, filctollak, a gyakorlathoz tartozó űrlap másolata

-
- ① Alkossunk új 3-4 fős csoportokat.
 - ② Mondjuk el, hogy ők mindannyian a Filantrópia Társaság tagjai. A Társaság 3 szervezetnek ítélheti oda idén a Filantrópia Díjat, amellyel pénzjutalom is jár. Az első helyezett 15 millió, a második 10 millió, a harmadik helyezett pedig 5 millió forintot kap. Az elnyert összeget a szervezetek jövőbeni munkájuk finanszírozására használhatják fel.
 - ③ Osszuk ki a csoportoknak a gyakorlat végén található űrlap egy-egy másolatát.
 - ④ A csoportok feladata, hogy a díjra jelölt szervezetek listáját átböngészve válasszák ki a legjobbnak tartott 5 pályázót, és állítsanak fel köztük egy sorrendet egytől ötig (ahol az első hely a legjobbnak tartott jelöltet jelenti).
 - ⑤ Miután a csoportok elkészültek, következik a rangsorok megvitatása. A csoportok feladata, hogy megállapodjanak egy közös rangsorban az első három helyezetttről. A meg egyezésre a csapatoknak 25 perc áll rendelkezésére. Hívjuk fel a résztvevők figyelmét arra, hogy a cél nem az, hogy a csoportjuk álláspontja nyerjen, hanem, hogy közös megegyezés szülessen.
 - ⑥ Ehhez kooperatív képviseleti vitát fogunk játszani (a vita részletes leírását lásd 75. oldalon): a vitába minden csoport delegálhat egy képviselőt, aki ismerteti a csoport álláspontját, érveit, és elkezdi az egyeztető vitát a többi csoport képviselőivel. Ha szükséges, moderáljuk a vitát, figyelve arra, hogy minden képviselőnek egyenlő lehetősége legyen a megszólalásra. Legyünk következetes moderátorok! Ügyeljünk arra, hogy senki nem domináljon a vitában. Ha a csapatok elakadtak, összegezzük, hol tartanak, miben kell még döntésre jutniuk.

- ⑦ Amikor szükségesnek látjuk (például mert a vitázók kifogytak az érvekből, vagy kompromisszum van születőben), állítsuk meg a vitát, a képviselők térjenek vissza saját csoportjukhoz, és konzultáljanak a folytatásról (például miben tudnak kompromisszumot kötni, mihez ragaszkodnak, milyen további érvek vannak álláspontjuk mellett). A konzultációs idő leteltével a csoport egy másik tagja kerüljön a szószóló szerepébe.
- ⑧ Folytassuk a vitát, amíg a csoportok megegyezésre jutnak, vagy minden résztvevő részt vesz a vitában.
- ⑨ Beszéljük meg a vitát. Mennyire ment nehezen a megállapodás? Mi jelentette a nehézséget? Mik voltak a legnagyobb ütközési pontok a vitában?

A FILANTRÓPIA TÁRSASÁG ÉVES DÍJÁRA PÁLYÁZÓ SZERVEZETEK

- Világháló Alapítvány – szegény családoknak biztosítanak számítógépet és internet-hozzáférést
- Nyaralj Te Is Mozgalom – szegény családok nyaralását teszik lehetővé
- Mindennapi Almák Egyesület – szegény tanulók és családok egészséges étkezését támogatják élelmiszeradományokkal
- Számlagond Társaság – szegény családok közüzemi számlájának kifizetésében segítenek
- Elérhető Egészség Egyesület – egészségügyi (gyógyszer, kezelés, vizsgálat stb.) költségek kifizetésében támogatják a szegény családokat
- Munka és Megélhetés Központ – képzést és tanácsot biztosítanak szegényeknek ahhoz, hogy munkát találjanak
- Kor-Repeta Egyesület – szegény tanulóknak biztosítanak délutáni tanulási lehetőségeket (pl. nyelvtanulás, korrepetálás stb.)
- Klubbársaság – klubok kisnyugdíjasoknak, ahol meleg helységben főtt ételt és társaságot kapnak
- Az Információ Mindenkié Társaság – felvilágosítják és tanácsokkal látják el a szegényeket különböző segélyezési és juttatási lehetőségekről
- Kulturált Kultúra Központ – szegények számára tesznek elérhetővé kulturális eseményeket/termékeket (színház, mozi, koncert, kiállítás, könyv stb.)

REFLEXIÓKÖR

15 perc

összegzés, tudatosítás

nem szükséges

-
- ① Üljünk körbe.
 - ② Kérdezzük meg a résztvevőket, mi volt számukra a legérdekesebb új gondolat a foglalkozás során?

[Szünet]

ASSZOCIÁCIÓK

15 perc

ráhangolódás a
szegénységgel kapcsolatos
kérdésekre

csomagolópapír, filctoll

-
- ① Üljünk körben, és kérjük meg a résztvevőket, hogy egymás után mondjanak egy-egy szót, ami a szegénységről eszükbe jut. A szabad asszociációt nem kell megmagyarázniuk. Az elhangzott szavakat írjuk fel.
 - ② Kérjük meg a résztvevőket, hogy válasszanak egy szót a listáról (nem fontos, hogy a sajátjuk legyen). A választott szót karikázzák be a papíron. Olyan szót – ha lehetséges – ne válasszanak, amit már valaki megjelölt.
 - ③ Kérjük meg a résztvevőket, hogy mondják el, a választott szó hogyan kapcsolódik a szegénység témaköréhez.

PROJEKTTERVEZÉS

60 perc

a probléma alapú
megközelítés gyakorlása

csomagolópapír, filctollak

- ① Kérdezzük meg a résztvevőket, hogy szerintük melyek azok a dolgok, amelyekre a szegénységben élőknek nagy szükségük van. Bátorítsuk őket arra, hogy különböző kategóriákra gondoljanak (pl.: étel, ruházat, munka, oktatás, törődés/figyelem, együttérzés, egészségügyi ellátás, pénz stb.). Az elhangzottakat írjuk fel.
- ② Alkossunk 3-4 fős csoportokat. Kérjük meg a csoportokat, hogy válasszanak a felsoroltak közül egy elemet.
- ③ A csoportok feladata, hogy kidolgozzanak egy olyan projektötletet, amely a választott elem köré épül. Hívjuk fel a résztvevők figyelmét arra, hogy olyan projektet tervezzenek, ami megvalósítható, és a megvalósításért ők maguk is tudnak tenni.
- ④ Hagyjunk időt a csoportok számára az ötlet kidolgozására. Időnként segítő kérdésekkel támogathatjuk a munkájukat. Ki lesz a projekt célcsoportja? Mit szeretnénk a projekttel elérni? Mik lennének a megvalósítás legfontosabb lépései? Be kell-e vonni a projektbe másokat? Mik lehetnek a projekt nehézségei? Honnan tudjuk majd, hogy a projektünk sikeres volt?
- ⑤ Kérjük meg a csoportokat, hogy készítsenek egy színes plakátot a projektjükhöz. Adjanak a projektnek egy frapáns nevet, tüntessék fel a célokat, a megvalósítás lépéseit.
- ⑥ Hallgassuk meg a projektterveket. Minden beszámoló után adjunk időt arra, hogy a többi csoport tagjai kérdezhessenek. Mi magunk is hozzászólhatunk, ha irreális ötlettel találkozunk, hívjuk fel rá a figyelmet. Emeljük ki a projektek erősségeit.
- ⑦ Ülünk körbe, és beszélgessünk el arról, melyik projektet valósítanák meg szívesen.

Ha például az oktatást választották, ne egy átfogó közoktatási reformban gondolkozzanak, helyette lehet a projektjük például hátrányos helyzetű gyerekek korrepetálása.

Dicsérjük okosan: mindig konkrétumokat emeljük ki, ne ragadjunk le az „ügyesek vagytok” általánosságánál.

MINDIG TEHETÜNK VALAMIT

15 perc

az elhangzottak
tudatosítása, reflexió

nem szükséges

-
- ① Ülünk körben. Elevenítsük fel közösen, mi minden történt a foglalkozáson a legelső gyakorlattól egészen mostanáig.
 - ② Beszélgetés közben térjünk ki az elkészült projektervekre és a velük kapcsolatos esetleges tanulságokra. Milyen következtetések vonhatóak le a csoportok ötleteiből: jellemzően ki és mit tehet a szegénység ellen? Elsősorban az egyén felelőssége saját helyzetének jobbítása, vagy egy közösségi problémáról van szó, amit együtt kell megoldanunk? A szerencsésebb helyzetben élők feladata-e, hogy részt vállaljanak ebben?
 - ③ Ha a csoport nyitott rá, beszélgetést kezdeményezhetünk a társadalmi szolidaritásról - kérdezzük meg a résztvevőket, hogy ismerik-e ezt a fogalmat, mit jelent a számukra?
 - ④ Végül kérjük meg a résztvevőket, hogy gondolják végig, mi az, amit személyesen ők is tehetnének a szegénységben élőkért!
 - ⑤ Hallgassuk meg mindenki gondolatát anélkül, hogy ezekre reflektálnánk, vagy visszajelzéseket adnánk.

HASZNOS

Cikk

Tárki: a rendszerváltás óta nem volt ennyi szegény Magyarországon (2013.10.29.).
www.vg.hu/kozelet/tarsadalom/tarki-a-rendszervaltas-ota-nem-volt-enyi-szegeny-magyarorszagon-414815

Roszzabbodó szociális helyzet és a kirekesztettség Magyarországon a válság időszakában. www.magyardiplo.hu/szegenyseg-konferencia-cikkek-hu/267-rosszabbodo-szocialis-helyzet-es-a-kirekesztettseg-magyarorszagon-a-valsagidszakaban (letöltés: 2014.03.30.)

A szegénység teljesen felemészti az embert - interjú Havasi Zoltánnal, a Budapest Bike Maffia vezetőjével (2013.11.14.). www.csaladhalo.hu/interju/szegenyseg-teljesen-felemeszti-embert

Blog

A nyomor széle
<http://nyomorszeleblog.hvg.hu>

Ötletek saját foglalkozástervekhez

4. FEJEZET

VITÁZÓ
KÖZÖSSÉGEK

Esettanulmányok

MINDEN változás
EGY KIS LÉPÉSSSEL
KEZDŐDIK.
TEGYÜK ⁺ meg ⁺ EZT a
kis lépést együtt.

- RON STOLERO

A könyv korábbi oldalain többször is előfordult az az állítás, hogy a közösségi vita pozitív változásokat hozhat nemcsak egyének, hanem egész közösségek életében, mert a módszer nagyszerű és kreatív lehetőségeket rejt magában. Nem lennénk igazi vitázók, ha nem próbálnánk meg bebizonyítani ezt az állításunkat. Erre vállalkozunk e könyv negyedik, záró fejezetében.

A közösségi vita igazi trójai faló. Mi csak megvalósítunk egy ártatlan, egyszeri vitafoglalkozást, netán mi magunk vagyunk egy tréning résztvevői, majd rövid idő múlva egyszer csak ott találjuk magunkat, egy aktív vitaklub élén vagy egy vitaprojekt koordinátoraként, és mire felocsúdunk, már „megfertőztük” az egész iskolát. Tipikus történet, amelyből több tucatnyit mesélhetnénk e könyv lapjain. Látszólag a közösségi vita csak nagyon kis szeletére hat a közösségi életnek: beszélgetünk, vitáztatunk, érvelni tanulunk. Csakhogy a fecsegő felszín alatt sokkal több történik: elveket adunk át, szemléletet formálunk, közösséget kovácsolunk, identitást alakítunk, a vitával egy egész értékrendszert kapunk. Megtanulunk másként gondolkodni. És ez az igazi változás. Mert minden változás először emberi fejekben dől el.

Ebben a fejezetben ilyen változáshozó közösségeket mutatunk be. Négy olyan kezdeményezést, amelyek a vitázás szeretetéből és a közösségi vita módszertanából indult ki, és azt kreatívan értelmezve izgalmas eredményeket ért el. Mind a négy közösség és kezdeményezés nagyon különböző: célcsoportjuk, eszközeik, lehetőségeik, felépítésük, problémáik eltérőek. Amiben megegyeznek, hogy a vitakultúra-fejlesztésben eszközt láttak arra, hogy közösségfejlesztő és egyéni céljaikat elérjék. Bízunk benne, hogy e közösségek bemutatkozói sokak számára adnak inspirációt és bátorítást ahhoz, hogy megtegyék az első bizonytalan lépéseket.

EGY CSEPP A TENGERBEN

Pesterzsébet egyik panelrengetegében áll egy egyszintes, dobozszerű épület, ami a Gyermekjóléti Szolgálat kirendeltségének ad otthont. Ugyanitt minden hétköznap délután pontban kettőkor Benkó Fruzsi és Kovai Cili kinyitják a parkra néző nagy üvegajtót, elhúzzák az ablakok elől a színes függönyöket, jelezve, hogy a Pinceklub fogadásra kész. A babzsák fotelek várják, hogy elfoglalják őket, a nagy pingpongasztal, a többi játék és a számítógépek pedig, hogy megérkezzenek első használói.

A Pince egy nyolcadik éve működő ifjúsági klub, amely délutáni szabadidős elfoglaltságokat nyújt 13 -18 éves kamaszoknak. Látogatói elsősorban a kerületben élő, hátrányos helyzetű roma fiatalok, főleg fiúk. Olyan kamaszok, akik nehezen boldogulnak az iskolarendszerben, többszörös évismétlők, csellengők, kallódók, akikre a környezetük elsősorban mint bajkeverőkre, szabálykerülőkre tekint.

Fruzsi hetente három délutánt tölt ezekkel a fiúkkal. 2008-ban friss diplomás szociális munkásként kezdett itt dolgozni, mert olyan munkahelyet keresett, ahol hasznosítani tudta a nem-formális tanulás terén szerzett korábbi tapasztalatait, és ahol fiatalokkal foglalkozhatott. „Azt szeretem a kamaszokban, hogy nagyon őszinték, nem feltétlenül szóban, de a cselekedeteikben mindenképp. Azt is szeretem bennük, hogy a tekintélyelvűség ellen lázadnak, ezzel én is ugyanígy vagyok. Jól emlékszem, milyen voltam kamaszként, szerintem nagyon jó lenne, ha minden gyerekekkel foglalkozó szakember emlékezne a saját gyerekkorára” - mondja.

A Pinceklub eddigi nyolc éve kalandos történet sok költözéssel, többször is fenyegette a bezárás veszélye. Az évek során nemcsak a helyszínek, hanem a Klub által nyújtott szolgáltatások is változtak, az első években a fiatalok játszani, zenélni, számítógépezni jártak ide. De visszagondolva Fruzsi ma már kritikus ezzel az időszakkal szemben: „Bejöttek, itt voltak, aztán elmentek, és igazából nem történt velük semmi. Nem voltunk túl nagy hatással az életükre, pedig elég nagy bajokba tudtak kerülni. Aztán jött egy generá-

cióváltás, elkezdtek bejárni 13 éves srácok, és ekkor jött a foglalkozások ötlete is. Azt gondoltuk, hogy ha nem csinálunk valamit, akkor ugyanaz fog történni velük is, mint az előző generációval: kábítószerfüggők lesznek, prostitúció, lemorzsolódás, munkanélküliség fenyegeti őket”. Fruzsi és kollégája, Cili vezetésével így indultak az első foglalkozások, először nyáron délelőttönként, majd a tanév megkezdése óta kedd délutánonként tart Fruzsi vita foglalkozást a Pincében. Nincs könnyű dolga. Olyan fiatalokkal foglalkozik, akik szóban nagyon nehezen tudják kifejezni magukat, akik mögött nagyon sok tanulási kudarc és negatív előítélet áll, amelyekkel naponta szembesülnek az iskolában. Komoly hátrányokat és sérüléseket kell ledolgozniuk. A vita foglalkozásokon ezek a fiatalok olyan alapkészségeiket tudják fejleszteni, amelyekre égető szükségük van. Még ha a foglalkozások eredménye sokszor egészen apró, vagy láthatatlan marad, Fruzsinnak meggyőződése, hogy nagyon fontosak ezek az alkalmak. „Ha valamikor bajba keverednek az emberek az életük során, az nagy valószínűséggel a kamaszkoruk idején történik. Amikor ezt túlélve kijönnek belőle, és visszacseng egy félmondat, amit itt hallott arról, hogy ő egy okos és értékes ember, aki lehetne óvónő vagy lehetne bármi – akkor már megérte. Ezt jelenti az értő tanú fogalma: a túlélésedet az garantálja, hogy valamikor volt egy ember, aki visszajelezte, hogy te oké vagy.”

Egy foglalkozás a Pincében

Az amerikai hadseregben tartja magát egy mondás, miszerint egyetlen haditerv sem éli túl az ellenféllel való találkozást. Ez a mondat járt a fejemben, amikor Fruzsi a Pincében zajló vitakultúra-fejlesztő foglalkozásokról mesélt: a hely egyik sajátossága, hogy itt egyetlen foglalkozásterv sem éli túl a gyerekekkel való találkozást. „Igazból sose tudhatod, hogy mi fog történni. Van egy elképzelésed, hogy mit fogsz csinálni, és biztos, hogy nem az fog történni, vagy nem úgy, ahogyan eltervezted.” Ezért Fruzsi általában egy foglalkozásvázlattal készül, de aztán a gyerekek reakcióihoz igazítja az eseményeket.

A Pincében egy foglalkozás három gyakorlatból áll. „A foglalkozás mindig úgy kezdődik, hogy hozok egy tál kekszet, és addig nincs keksz, amíg nem ül mindenki körben. Ekkor jön az első feladat és az első kérdés, ezek után már a figyelmükért és a motivációjukért harcolok” – mondja. A foglalkozás első része a beszélgetés beindításáról szól, de ehhez is kreatív megoldások szükségesek. „Ami máshol működik, például egy „Hogy vagy?” kör, annak itt nincs értelme, mert azt mondják, jól vagyok.” Hogy valódi válaszokat kapjon, Fruzsi fotókat, képeslapokat hoz, hogy a srácok ezek közül válaszszák ki a hangulatuknak megfelelőt. A ráhangoló gyakorlat után

általában valamilyen mozgásos gyakorlat vagy szerepjáték következik.

Részlet a Pince blogjából:

Ma is megtartottuk a szokásos csoportunkat! A mai témánk a korai gyermekvállalás volt. Bemelegítésnek mindenkinek választania kellett a sok képeslapból, amiket Fruzi magával hozott: azt, amelyik a legjobban és amelyik a legkevésbé tetszik. (...) Másodikként a „Hova állsz?” elnevezésű gyakorlatot csináltuk, ahol a fiataloknak el kellett dönteniük, hogy egyetértene-e a következő állításokkal:

Egyszer vagy kétszer leszek csak szerelmes egész életemben. (A többség mellette szavazott.)

Csak akkor akarok gyereket, ha megtaláltam az igazit. (Egy-két kivétellel mindenki erre szavazott.)

Fontos, hogy megtervezzük, hogy mikor lesz gyerekünk. (50-50)

Ha rosszkor jönne, elvetetném a gyereket. (Egy-két kivétellel mindenki ellene szavazott.)

16 évesen jó gyereket vállalni. (Egy-két kivétellel mindenki ellene szavazott.)

Ezt követően összeszedtük az érveket és ellenérveket az utolsó mondattal kapcsolatban. A csoport szerint annak, hogy valaki 16 évesen gyereket vállal, szinte csak hátránya van. Igaz, hogy az ember kap családi pótlékot, de az nagyon kevés, és bár a közhasznú munka esetében előnyt jelent, ha valakinek gyereke van, inkább az a jellemző, hogy 16 évesen nem tudnak elhelyezkedni a fiatal szülők, és így nem tudják anyagilag biztosítani azt, amire egy gyereknek szüksége van, és akár intézetbe is kerülhet a baba. Bár nagy öröm a gyerek és dicsekedni lehet vele, valójában az, aki még maga is gyerek nem alkalmas arra, hogy szülő legyen, és igazából a nagyszülők nevelik fel a korán vállalt gyerekeket. Az is előfordulhat, hogy a párkapcsolat tönkremegy, hiszen még mind a ketten fiatalok, így viszont az egyik fél keveset vagy egyáltalán nem láthatja a gyereket a szakítás után. Az egyetlen nyomós érv amellet, hogy valaki fiatalon vállaljon gyereket az, hogyha már terhes a lány, akkor nem jó elvetetni a magzatot. A gyakorlat kapcsán beszéltünk arról, hogy milyen a jó és milyen a rossz szülői viselkedés, illetve arról, hogy milyen formái vannak a fogamzásgátlásnak.

http://ifjusagiklub.wordpress.com/2013/11/19/ha-kedd-akkor-disputa/?relatedposts_exclude=217
(2013.11.19.)

Ami működik:

Szerepjátékok. Kevesen gondolnák, hogy a beszélgetés, mint egy rendkívül eleminek tűnő gyakorlat, mennyire nehezen megy sok fiatal számára, főleg, ha a kommunikációs és szociális készségek terén komoly hátrányokkal küzdenek. Ha olyan csoporttal van dolguk, amelyben nem működik a beszélgetés, a fiatalok nem tudnak egy témát feldolgozni, különféle szempontokat végiggondolni, akkor jó alternatíva a szerepjáték. A Pincében a legnagyobb sikere a „Mónika show” játéknak van, amikor is egy adott téma

érintettjei leülnek, és beleélve magukat a kapott szerepükbe, megjelenítik egy téma különböző aspektusait azzal, hogy megosztják a véleményüket egymással.

Közelálló témák. A srácokat csak egy olyan téma tudja benntartani a foglalkozásban, ami izgalmas a számukra, ellenkező esetben visszavonulnak vagy kilépnek a helyzetből. A legsikeresebb témák a Pincében a családhoz, a párkapcsolatokhoz kötődnek. Mivel a Pincébe járó fiatalok életében komoly veszélyt jelent a korai terhesség és gyermekvállalás, Fruzsi több foglalkozást is a tudatos családtervezés témájának szánt.

Mozgásos gyakorlatok. Sikeresek lehetnek azok a feladatok, amelyekben szerepet kap a mozgás. A fiatalok számára nehézséget jelent például a pro és kontra érvelés, de egy egyszerű mozgásos megjelenítéssel (pl. egy véleményvonallal vagy egy kétsarkos játékkal) sokkal könnyebben tudják felszínre hozni a véleményüket és az érveket. A klasszikus jégtörő, viccelődő játékokat azonban jobb, ha elfelejtjük, mert a fiatalokkal nagyon nehéz olyan légkört kialakítani, amelyben annyira biztonságban érezhetik magukat, hogy megengedhetik maguknak a „bohóckodást”.

Tanácsok azoknak, akik hátrányos helyzetű fiatalokkal szeretnének foglalkozni:

- ① **Nyílt csoportban gondolkozz!** A csoportmunkának alkalmazkodnia kell ehhez a speciális célcsoporthoz, és ennek az egyik első feltétele, hogy elfogadjuk: a csoport összetétele mindig változni fog. „Amikor először próbáltunk meg foglalkozásokat tartani, volt egy olyan elvárásunk, hogy mindig ugyanazok a gyerekek járjanak a csoportba. Ez egy bevett szabály a szakirodalomban, hogy egy csoport akkor csoport, ha a tagjai állandóak” – mondja Fruzsi a kezdetekről – „De itt ez kivitelezhetetlen. Így az első nagy döntésünk az volt, hogy nyílt csoportot indítottunk. Hozzá kell szoknod, hogy mindig azokkal dolgozol, akik éppen itt vannak.”
- ② **Kérdőjelezd meg a legkézenfekvőbbnek tűnő módszereket is!** A Pincében néha az olyan teljesen ártatlannak tűnő kérések is kudarcba fulladnak, mint hogy a résztvevők vegyenek elő egy papírt és egy tollat. „Van olyan gyerek, akinek ez is egy trauma, mert azonnal az iskolai röpdolgozat és az azzal járó megaláztatások jutnak az eszébe” – mesél Fruzsi a váratlan kudarcokról. „Volt egy csoport, ami azért ment tönkre, mert próbáltuk nagyon demokratikusan elérni, hogy maradjanak csendben, de az egyik gyerek ott találta magát az iskolai szituációban, és nem értette, hogy most nem az iskolában van, hanem itt, ahol minden rendben van, mi csak azt szeretnénk, hogy csendben maradjon. Ez egy olyan diák volt, akit egyszer a suliban kiállítottak az egész iskola elé, mint a legrosszabb

tanulót.” Ami más fiatalokkal egyértelmű és kézenfekvő lenne, az hátrányos helyzetű, marginalizált gyerekek esetében egyáltalán nem az, ezért fenntartásokkal kell kezelni a klasszikus foglalkozásvezetési elveket.

- ③ **Tanuld meg értékelni a legapróbb változásokat is!** „A sikereket nálunk nagyon piciben mérik” – mondja Fruzsi az eddig elért eredményekről. „Tisztában kell lennünk azzal, hogy egy csepp vagyunk a tengerben.” A Pincében ezért a siker fogalma is átértelmeződik. Az eredmények listájába kerül, ha egy foglalkozást sikerül megtartani, ha a srácok tudnak a feladatra koncentrálni. Siker, ha a gyerekek le tudják győzni önmagukat egy foglalkozás során. És vannak valódi sikertörténetek is, például Márké, aki 1,5 éve jár a Pincébe, és ennek eredményeként ma már a Közgazdasági Politechnikum diákja.
- ④ **Őrizd meg a nyitottságod, ne ragaszkodj görcsösen az elvárásaidhoz!** „Képesnek kell lenni arra, hogy elengedd azt, amit előre kigondoltál és jónak tartottál. Itt nincsenek alapok, amikre építhetsz, sosem tudhatod, hogy a gyerek tud-e számolni, írni, ismeri-e azt a kifejezést, amit éppen használsz.”
- ⑤ **Építs kapcsolatokat azokkal, akik hasonló fiatalokkal foglalkoznak!** A kudarcútírásban és a sikerek megélésében is fontos szerepet játszanak azok a szakemberek és szervezetek, akik maguk is súlyos hátrányokkal küzdő fiatalokkal foglalkoznak. Fruzsi szerint, ha ilyen gyerekekkel szeretnénk foglalkozni, fontos követni, hogy mit és hogyan csinálnak azok, akik nagyon jók ebben, mint az Igazgyöngy Alapítvány vagy a BAGázs Egyesület. Másrészt nagyon hasznosak lehetnek a megerősítő külső visszajelzések. „Van egy erős hitem abban, hogy fontos a DIA támogatása és az is, hogy valahányszor elmegyek egy szakmai rendezvényre, megveregetik a vállam azért, amit csinálok, és ez sokat segít akkor, amikor itt vagyok a Pincében, és küzdök a foglalkozásokon.”

NYÁRI TÁBOR - EGY KIS CSAVARRAL

Mindannyiunk életében volt egy olyan tanár, akire felnőtként is emlékszünk, mert hatással volt ránk. Egy magyartanár, aki miatt mi is irodalmat akartunk tanítani, a rettegett szigorú történelemtanár, aki magyarázataival az ókort is élővé tudta tenni, a lelkes matektanár, aki úgy fejtette ki az egyenleteket, hogy még mi is megértettük, valaki a tanári karból, aki felfedezett bennünk valami tehetséget, és bátorított akkor is, amikor mi reménytelenül idétlen tinédzserként semmit nem akartunk, csak túlélni a kamaszkort.

Malatinszky Zita és Valuska Lajos, a Gyomaendrődi Kner Imre Gimnázium tanárai azok közé a pedagógusok közé tartoznak, akikre mostani diákjaik évtizedek múlva is emlékezni fognak. Szerintük a tanítás sokkal több, mint a tananyag átadása, munkájuknak csak egy részét jelentik a megtartott tanórák. Folyamatosan fiatalok veszik körül őket, családi házukban gyakori vendégek az ilyen-olyan ügyben járó diákok. Úgy tanítanak, hogy közben az életre nevelnek, értéket adnak, mintát mutatnak, terelnek. Diákjaik nagyon jól tudják, hogy szinte bármire kaphatók, amiben tanulási lehetőséget látnak, legyen az egy verseny, egy szakkör, egy közös projekt.

Ez így volt 2010-ben is, amikor a Kner-gyerekek kis csapata benevezett egy regionális disputavetélkedőre. Igaz, hogy akkor hallottak életükben először a disputáról, a szabályok nem tűntek egyszerűnek, és a megmérettetés sem látszott könnyen teljesíthetőnek. Ennek ellenére belevágtak, és valószínűleg sem Zita, sem Lajos nem gondolta volna, hogy ezzel a jelentkezéssel valódi lavinát indítanak el. A regionális versenyt később országos és nemzetközi bajnokságok követték, majd ezek kiegészültek saját vitaprojektekkel, táborokkal, vitanapokkal. A háromfős disputa csapat mára egy harmincfős alakulattá nőtt, mely a Kner Imre Disputakör (KID) nevet viseli. A KID az iskolában fogalommal vált, „kidesnek” lenni különleges tagságot jelent egy olyan csoportban, amellyel gyakorlatilag mindig történik valami.

A KID évente több különböző saját vitaprojektet valósít meg, 2013-ban a

DIA pályázati programjában nyertek támogatást egy nyári vitatáborra. Az azóta legendássá vált nyári táborról a résztvevő diákok hónapokkal később is csillogó szemekkel mesélnek. Nem csoda, hiszen az egyhetes együttlét több volt, mint egy klasszikus vitatábor, a diákok biztonságos keretek között az életet játszották el: beleélhették magukat az igazi városirányítók vitákkal, társadalmi problémákkal, komoly következményekkel járó konfliktusokkal, feloldhatatlannak tűnő dilemmákkal terhelt mindennapjaiba. Bár az eseményeket a gyerekek szerepjátéka alakította, a folyamatok mögött Zita és Lajos módszertani felkészültsége, tanári tapasztalata, tréneri intuíciója, kreativitása és folyamatos figyelme tette lehetővé, hogy a tábor életre szóló élményt jelentsen a diákoknak.

Nemcsak a fiatalok, hanem tanáraik számára is rengeteg tanulságot és felismerést hozott az együtt eltöltött hét nap, amelynek története minden fiatalokkal foglalkozó szakember és pedagógus számára tartogat gondolkodnivalót: vajon mi mit tennénk, ha egy szerepjátékban, amelyben a demokratikus működést szeretnénk modellezni a fiatalokkal, egy autoriter játszmában találjuk magukat?

A koncepció: játsszunk várost!

Mivel a táborba már rutinos vitázókat és tapasztalt táborozókat vártak, Zita és Lajos számára egyértelmű volt, hogy ennek a programnak kicsit másnak kell lennie. Újszerű kihívás elé akarták állítani mind magukat, mind a diákokat. „Egyértelmű volt, hogy legyen tábor, de az is, hogy ez most legyen más, tematikus, célirányos. Mindenképp valami olyat akartunk, amiben van valami csavar, egy kis trükk” – mondja Zita a tábor keletkezésének körülményeiről. Így jött a városalapítás ötlete, de a megvalósuláshoz szükség volt arra, hogy a diákok ismereteket szerezzenek arról, hogyan is működik egy igazi város.

Hogy első kézből kapjanak válaszokat erre a kérdésre, a tábort megelőzően a diákok interjúkat készítettek a gyomaendrődi városvezetés tagjaival. „Már akkor tudtuk, hogy az interjúkkal a tábort készítjük elő” – meséli Zita. „Egy virtuális világot akartunk megeleveníteni. Egy számítógépes játékot játszottunk el a valóságban. A helyi önkormányzat bizottságainak munkájára akartuk felépíteni a tábor tematikáját.”

Az interjúk utólag nagyon hasznosnak bizonyultak, a diákok szembesültek a városirányítás nehézségeivel, érdekes problémákra figyeltek fel a bizottságok munkájában, és olyan ismereteket szereztek saját településük működéséről, amelyek a felnőtt állampolgárok számára is relevánsak lennének. Az interjúk eredményességéről Lajos így fogalmaz: „Azt mondták

a gyerekek, hogy most már látják, miért születnek nehezen a döntések a városban, és miért nem elégedett mindenki az eredménnyel: mert a döntéshozók politikai érdekek mentén elbeszélnek egymás mellett. Nem veszik figyelembe, hogy az egyik bizottság munkája valamilyen módon érinti az összes többi bizottság munkáját. Minden interjúalanytól megkérdezték, hogyan lettek képviselők, és kiderült számukra, hogy ez egy tanulási út volt, egyértelmű, hogy az illető azért van ott, mert végigjárt egy utat, és ő az, aki ért az adott szakterülethez.”

A beszélgetések az interjúalanyokat sem hagyták hidegen, a fiatalokkal való találkozásnak köszönhetően egy új kapcsolat alakult ki az iskola és a városvezetés között. „Ilyen típusú kapcsolatra soha nem volt példa. A döntéshozókat az iskolába mindig protokolláris eseményekre hívják, a gyerekeket csak különböző műsorokon és ünnepeken látják. Meglepő volt számukra, hogy a diákok ilyen témákról gondolkodnak, hogy mennyire nyitottak. Kivételesen mindenki nagyon felkészülten jött az interjúra, nem titkolták, hogy ellentétes vélemények vannak, amelyek gyakran nem békülnek ki egymással. Nagyon őszinték voltak.”

Élet Kneropoliszban

Az interjúk tanulságai nyomán Zita és Lajos kidolgozták a tábor programját. Pontosabban: a program vázlatát, amelyet aztán a diákok döntései töltöttek meg tartalommal és eseményekkel. „Az interjúk után elkezdett körvonalazódni, hogy alakítsunk a gyerekekből egy várost és állítsuk őket különböző döntési helyzetek elé. Ez nekünk is izgalmas volt, mert nem tudhattuk előre, hogy milyen város fog létrejönni. Nem lehetett előre megtervezni az eseményeket és azt sem, hogy mi lesz a következő lépés, mert minden azon múlt, mi történik az első napon.” A diákok találták ki városuk paramétereit, viták során döntöttek a város földrajzi adottságairól, arról, hogy kik a lakosok, és hogyan születnek a városszintű döntések.

A viták forгатókönyve a kooperatív vita menetét követte: a diákok kis csoportban ötleteltek, ezután a csoportok prezentálták a javaslatukat, megállapították, hogy melyek a hasonló javaslatok, az egymástól eltérő álláspontokat pedig ütköztették egy vitában. „Addig gyűrtük őket, amíg az egyik álláspontot el nem fogadták” – mondja Zita. A gyürközések végére megszületett Kneropolisz, egy demokratikus berendezkedésű kikötőváros, 750 ezer fős lakossággal, melynek 25%-át az őslakos rakaz kisebbség teszi ki. A táborlakók megválasztották a város tisztségviselőit, így a polgármestert, az alpolgármestereket és különböző bizottságok vezetőit is.

Zita és Lajos mindvégig rengeteg teret és kreatív szabadságot engedett a

diákoknak a játékra, s ennek is volt köszönhető, hogy Kneropolisz élete mindjárt a történet legelején nem várt fordulatot vett. Játék közben a városlakók létrehozta egy pártot, a választások során különböző háttéralkuk köttettek az egyes pozíciókért, s a nyertes polgármesterjelölt kampánybeszédében kikötötte a polgármester vétőjogát a testületben, mely ellen senki nem emelt kifogást.

A választásokról a városi sajtóorgánus, a Kneropolisz Mirror folyamatosan tudósított: „A választásokon egyértelműen egypártrendszer alakult ki. A kérdés csak az, hogy a nagy történelmi egypártrendszerek hibájába esnek-e, vagy sikerül-e innovatív módon demokratikusan viselkedniük?” Nem sikerült. A demokratikus működést ugyanis mindjárt a testület első ülésén hatályon kívül helyezte Kneropolisz vezetése.

Akárcsak az életben, egy banális konfliktuson múlt, hogy a demokrácia kicsúszott a városvezetők kezéből: a testület első feladata egy közös ünnep megszervezése volt, melyhez 10 000 forintos költségvetés állt rendelkezésükre. A polgármester a legdemokratikusabb megoldásnak azt tartotta, ha a város minden lakója megkapja a pénzből rá eső részt, amellyel azt kezd, amit akar, a városvezetés pedig elmehet futballozni. Csakhogy ez a népből és a vezetés egy részéből elégedetlenséget váltott ki, hiszen a feladat egy közösségi élmény megszervezése volt, ráadásul a polgármester kampánybeszédében közösségi programokat ígért, s ezt az ígétét már nem akarta valóra váltani. Az eredmény: a polgármester megvétózta a többségi akaratot, a párt kettészakadt, az alpolgármesterek kiléptek, összeesküvés-elméletek kaptak szárnyra, a sajtót pedig kitiltották a bizottsági ülésről, amiért kritikus cikkekben „indulatokat szított”.

Ezen a ponton a játék már nem játék volt többé, hanem egy közösségi konfliktus. Lajos így emlékszik a kialakult helyzetre: „Tapinthatóvá vált a feszültség. Láttam, hogy a csapat egyik része focizik, a tábor másik felében meg azzal fogadtak, hogy pártszakadás van. Megfogalmazódott bennünk a kérdés, hogy közbelépünk-e, mert a tervünk kicsúszni látszott a kezünkből. Végül úgy döntöttünk, hogy nem avatkozunk be, hagyjuk, hogy történjenek a dolgok, és az esti záróköriben meglátjuk, mire lyukadunk ki.”

Zita és Lajos egy hosszúra nyúlt esti beszélgetés alatt dolgozta fel a diákokkal a kialakult helyzetet, egy elmérgesedett konfliktust, amelynek – akár csak az életben – nem voltak jó vagy rossz szereplői. „Eszméletlen feszültség volt bennük, megsértették egymást, és nagyon rosszul érezték magukat a gyerekek. Próbáltuk velük megértetni, hogy ha egy vezető másként dönt, mint ahogyan azt a közösség elvárja, akkor az nem volt jó döntés. Hiába

gondolja azt a polgármester, hogy a pénz szétoztása a legdemokratikusabb, ha a nép a közösségi élményt hiányolja. A polgármester nem szajkózhajta, hogy jól döntött, ha a döntésével romba dönti a saját államát” – meséli Lajos. „Rájöttünk, hogy igazából nem tudták, mit jelent az, hogy közösségi élmény. Nem azt jelenti, hogy én egyénként jól érzem magam, és hagyom, hogy mások is egyénként jól érezzék magukat, hanem azt, hogy együtt csinálunk valamit. Ők az a generáció, amelynek ilyen típusú közösségi élménye nem nagyon van”.

Az esti zárókör végére a gyerekek megértették, hogy ők is ugyanabba a hibába estek, mint amit az interjúk során is tapasztaltak és tanulságként megfogalmaztak: nem volt valódi párbeszéd, a javaslatokat nem gondolták végig és nem egyeztettek. A beszélgetés abban is segített, hogy el tudjanak távolodni a játéktól, és el tudják választani maguktól saját szerepüket. „A mi feladatunk az volt, hogy megértsék, ez egy játék. Játék közben nem a személyeket támadják, hanem a szerepek szerinti döntést. Nem gondoltuk, hogy ezt 17-18 éves kamaszok nem értik meg. De miután tisztáztuk, a tábor hátralévő részében az esti zárókörökben már tudták értékelnéi a saját szerepüket.”

A konfliktus sikeres feloldása ellenére talán sokan mégis azt gondolják, hogy a helyzet elkerülhető lett volna, ha a diákok kevesebb mozgásteret kapnak, és a tábor keretei, a feladatok behatároltabbak, előre eltervezettek lettek volna. Bár bizonytalan, hogy a krízis elkerülhető lett volna-e, az biztos, hogy a tábor céljait tekintve kevésbé lett volna eredményes. Ebből a konfliktushelyzetből Kneropolisz lakói saját élményeken keresztül értékes tudást és tapasztalatot szereztek, amelyek a konfliktus „megspórolásával” elvesztek volna. „Nagyon érdekes volt, hogy az első délutáni botrányt követően hihetetlen jól működtek a gyerekek” – vonja le az események tanulságát Lajos. „Megállapodás, ötletelés, konszenzuskeresés, összefüggés-kutatás, a lehető legjobb megoldás keresése jellemezte a munkájukat. Ettől kezdve kényszerrel figyeltek arra, hogy tényleg minden szempontot végignézzenek, mert az első nap élénken élt mindenkiben.”

Erre szükségük is volt, hiszen a következő napokban Zita és Lajos összetettebbnél összetettebb kihívások elé állította a városvezetést: dönteniük kellett arról, hogy engedélyezik-e a tengeri olajkitermelést, hogy hogyan kezelik egyes kereskedelmi cégek kivonulásából fakadó munkanélküliséget, meg kellett oldaniuk a hátrányos helyzetű rakaz kisebbséget érintő problémákat. „Sokat töprengtünk azon, hogy mi lett volna, ha ez a konfliktus nem bukkan fel” – mondja Zita. „Szerintem laposabb lett volna a tábor. Nagyon sokat tett hozzá a diákok személyiségfejlődéséhez, vitakultúrájához. Ebben

a konfliktusban legalább azok is felháborodva mondták el a véleményüket, akik egyébként soha nem szólaltak meg.”

Kneropolisz emléke a gyerekekben azóta is élénken él, mindennapi iskolai helyzetek során is eszükbe jutnak az itt megélt élmények. Határozottabbak, együttműködőbbek, véleményformálók saját közösségükben, érdeklődnek a közösségi ügyek iránt (Kneropolisz polgármestere azóta a gimnázium DÖK elnöke lett), és felnőttként várhatóan a közügyekhez is másként viszonyulnak majd. „Megtanulták, hogy mennyire fontos a kommunikáció” – meséli Lajos. „Az egyik résztvevő fogalmazta meg azt a tanulságot, hogy már másképp értékeli egy képviselőtestület munkáját, mert látja, milyen nehéz az a munka, amit a felnőttek végeznek egy ilyen helyzetben, és csak remélni tudja, hogy annyira körültekintően születik meg egy döntés a városházán, mint amennyire körültekintők próbáltak ők is lenni Kneropoliszban.”

Csak egyetérteni tudunk.

Egy hét Kneropoliszban: tábori események napról napra

Első nap: letelepednek az alapítók. A táborlakók elfoglalják a táborhelyet, és megkezdik a város megalapításának előkészületeit.

Második nap: városalapítás. A résztvevők döntenek a város tulajdonságait érintő legfontosabb kérdésekben (földrajzi fekvés, éghajlat, gazdasági jellemzők, lakosság összetétele, politikai berendezkedés).

Harmadik nap: vezetők kerestetnek. A táborlakók meghatározzák a városvezetés tisztségeit (pl. polgármester, alpolgármesterek, bizottságok nevei és vezetői), és megtartják a választásokat. A képviselőtestület megkapja első feladatát: egy ünnepséget kell szervezniük a lakosság számára.

Negyedik nap: gazdaság és energia. A polgármestert különböző gazdasági társulások keresik meg, feladatot adva ezzel a képviselőtestületnek. Egy olajkitermelő cég tárgyalni szeretne a frissen feltárt olajmezőről. Egy kereskedelmi cég az adókedvezmények lejáratá miatt kivonulni kíván a városból. Egy erőmű szerződés hosszabbítás ügyében tárgyalna. A bizottságok dolgoznak, a képviselő testület döntéseket hoz, és tájékoztatja a lakosságot.

Ötödik nap: társadalmi konfliktusok. A polgármestert tájékoztatják, hogy az önkormányzat előző napi döntései következtében emberek ezrei veszítették el munkájukat, az olajcég feljelentésre készül, a rakaz kisebbséget érintő szegregáció és rasszizmus miatt pedig Kneropolisz rossz hírért keltik a nemzetközi sajtóban. A képviselőtestület meghallgatásokat tart és kezeli a válsághelyzetet, lakossági fórumot tartanak.

Hatodik nap: érdekérvényesítés az iskolában. A tábor lakói ezen a napon egy iskola életét játsszák el, ahol épp DÖK-vezető választást tartanak. Kampánybeszédet hangzanak el, megtörténik a választás, majd a táborlakók megszervezik azt a programot, amelyet a megválasztott DÖK-elnök kampányában megfogalmazott.

Hetedik nap: feldolgozás. A tábor résztvevői tanáraik vezetésével értékelték a tábor programját, mindenki elmondhatja, hogy melyik programelem nyerte el a tetszését a legjobban.

Nyári tábor haladóknak – Mire figyeljünk?

Egy Kneropoliszhoz hasonló, szerepjátékra épülő nyári tábor a legtapasztaltabb tanárok és foglalkozásvezetők számára is tartogat kihívásokat. Amit Lajos és Zita szerint mindenképp számításba kell vennünk, ha szeretnénk elkerülni a nagyobb buktatókat:

- ① Olyan táborhelyet válasszunk, amely zárt, ahol a csoport folyamatosan együtt tud lenni.
- ② Csak olyan csoport számára szervezünk hasonló tábort, amelynek tagjai már valamelyest ismerik egymást és minket, s a csoport már rendelkezik egy bizalmi légkörrel.
- ③ Bátran bele lehet vágni egy ilyen táborba, de mindig résen kell lenni. A tábor vezetőjének készen kell állnia arra, hogy váratlan helyzetekre reagáljon. Fontos, hogy megérezze a kritikus pontokat, amikor be kell avatkoznia, ugyanakkor pontosan tudnia kell, hogy mennyire lehet rugalmas és meddig terhelheti a gyerekeket.
- ④ Úgy kell kontrollálni az eseményeket, hogy a diákok ne érezzék, hogy kontrollálják őket, és úgy kell minden pillanatban jelen lenni, hogy már a következő lépést készítjük elő.
- ⑤ Tervezéskor elsősorban irányokban gondolkozzunk, arról döntsünk, hogy milyen típusú helyzetek és problémák elé szeretnénk állítani a csoportot, például gazdasági, szociális, oktatásügyi dilemmák elé.
- ⑥ Mindjárt a legelején egyértelművé kell tenni a résztvevők számára, hogy ez egy szerepjáték, a történetek nem a személyekre, hanem a szerepből hozott döntésekre reagálnak.
- ⑦ Számítsunk rá, hogy sok sztereotípiát kell majd leépítenünk a gyerekekben, hogy rá kell világítanunk olyan előítéletekre, amelyeket észre sem vesznek, mert természetesként élik meg.
- ⑧ A nap végén soha ne hagyjunk feszültségeket feldolgozatlanul!

„NEM UNALMAS EZ A VITÁZÁS”

„Mindenki fogja meg a bögréjét és a székét, kezdünk” - és az eddig a büféasztal körül csoportosuló diákok még felkapnak egy sütit, majd teáscsészéikkel a kezükben rutinos magabiztossággal elfoglalják helyüket a terem közepén kialakított körben. Disputaszakkörön vagyunk a hosszúnevű Petrik Lajos Két Tanítási Nyelvű Vegyipari, Környezetvédelmi és Informatikai Szakközépiskolában. Ma az iskolai rongálás a téma, de előbb egy kis bevezető mókázás következik: megtudjuk, ki milyen szuperhős lenne egy szuperhősökkel teli világban. Miután kiderül, hogy Thor, Batman, Macskanő és Festékhörpintő Hapicbenő is a csapat tagjai, a foglalkozásvezetők kérdésére áttérünk az összefirkált padok, törött lábú székek, összemaszatolt falak világába, hogy megtudjuk, mi áll az iskolai rongálások hátterében. A diákok a téma kapcsán párokban feldolgozzák, hogy kik a rongálás érintettjei, majd megvizsgálják a tanárok és a tanulók szempontjait egyaránt. „A diák unalmában rongál, tehát a tanár abban hibás, ha unalmas órát tart” - mondja egyikük a diákok szempontjainak képviselőjében. „Igen, de miért nem a füzetébe rajzol, ha unatkozik?” - érkezik egy reakció a tanári szempontok közül. A 14-18 éves kamaszok belefeledkeznek a gyakorlatba, szemmel láthatóan magukénak érzik a témát, és nagyon élvezik a vitázást.

A petrikes diákok most ismerkednek a problémaalapú megközelítésmóddal és a cselekvési terv vitával, amelynek lépései szerint először meghatározunk egy problémát, ami érinti a közösségünket, megnevezzük az érintetteket, elemezzük a felek szempontjait, majd ezekre építve megoldási tervet dolgozunk ki, s ezeket vitára bocsátjuk. A cél, hogy a diákok a mélyére ássanak az őket körülvevő problémáknak, képesek legyenek feltérképezni az okokat, és elsajátítsanak egyfajta megoldásorientált gondolkodásmódot. Ez különösen hasznos, ha olyan fiatalokkal van dolgunk, akik a DÖK tagjaként aktívak a diákság ügyeinek képviselőjében és problémáinak kezelésében. A Petrikben évek óta működő disputakezdeményezés egyik erénye és megkülönböztető jegye, hogy a diákönkormányzat életében, a tagok készségfejlesztésében fontos szerepet kap a vitakultúra-fejlesztés. Duschák

Zsuzsa és Kulcsár Anikó ennek az ügynek a zászlóvivői.

Az iskolában a disputa valódi meghonosítói maguk a diákok voltak. „Szerencsés voltam, mert amikor az egyetem befejezése után ide kerültem DÖK-segítő pedagógusként, már adott volt egy jól működő diákönkormányzat, amelynek tagjai korábban jártak disputafoglalkozásokra. Innen jött az ötlet, hogy a diákönkormányzattal szervezhetnénk egy vitaversenyt a Petrik Napon” – mesél Zsuzsa a kezdetekről. „Mivel az egyetemen ilyesmit nem tanultunk, eleinte nekem semmit sem kellett tennem, a diákok jobban tudták, hogy ez az egész miről szól.” Zsuzsa tanári pályájára jellemző az a nyitottság és elfogadás, ahogyan erre a helyzetre reagált: nem okozott gondot, hogy a klasszikus tanár-diák viszonyt felborítva a diákok révén ismert meg egy módszert. „Szerintem a tanári pályához és a fiatalokkal való munkához hozzátartozik a nyitottság” – mondja. „A diákok gyorsan változnak, emiatt nekünk is muszáj velük lépést tartani.”

Látva, hogy a tanulók mennyire élvezik a vitázást, Zsuzsa elkezdte kutatni a módszert, ebben segítségére volt, hogy második diplomáját angol szakon szerezte, így megismerte az angolszász nyelvoktatás kommunikációfejlesztő módszereit, melyben évtizedek óta alkalmazzák a vitakultúra-fejlesztés eszközeit. Később, mint az iskola magyar-angol szakos tanára beépítette a disputa elemeit az óráiba. „10. évfolyamon tananyag a retorika, és sokkal kézzelfoghatóbbá válik a diákok számára, ha érdekes témákról disputázunk, mint ha arról beszélünk, milyen a szónoki szöveg felépítése.” Az igazi fordulatot azonban az jelentette, amikor immár osztályfőnökként Zsuzsa megismertette osztályával a disputát. „Nyelvtanórán kezdtünk vitázni, és az osztályom teljesen rákattant. Borzasztóan élvezték, és minden évben kikövetelték, hogy rendezzünk versenyt az osztályban.” Így kezdődtek a rendszeres disputafoglalkozások, amelyek megtartásában Zsuzsa mostanra támogató segítségre lelt kollégája, Anikó személyében, akivel havonta egyszer közösen vezetik a vitakultúra-fejlesztő szeánszokat.

Profi vitázók a DÖK-ben

A disputát nem véletlenül tartják számon előkelő helyen az érdekérvényesítés tanításának módszertani eszköztárában. A formális vita elsajátítása strukturált gondolkodást, lényeglátást, meggyőző érveket, összeszedettség, kritikus szemléletet, értő hallgatást és nem utolsósorban bátorságot követel meg művelőitől, így aki megtanul a disputa játékszabályai szerint érvelni és vitázni, az jó eséllyel az élet más területein is sikeresen fog helytállni, ha érdekei és álláspontja képviseléről van szó. A középiskolás diákok pedig hol máshol tehetnék próbára e készségeiket, mint a diákönkor-

mányzatban – feltéve persze, hogy adott a diákok kezdeményezéseire és javaslataira nyitott, a DÖK munkáját támogató iskolavezetés.

A Petrikben ezek a szerencsés feltételek biztosítottak, s mindehhez hozzájárult még egy pozitív körülmény: a diákönkormányzat munkáját készségfejlesztő vitafoglalkozásokkal támogatják. Idővel az iskola leglelkesebb vitázói a diákönkormányzat csapatában is szerepeket vállaltak, így a disputa hamarosan a DÖK életének szerves részévé vált, és a rendszeres szakkörök mellett a DÖK felkészítését célzó táborokban, tréningeken is nagy hangsúlyt kapott. Bár eredetileg az iskolai vitamozgalom a versenyek köré szerveződött, mára a versengés kisebb jelentőséggel bír, Zsuzsa és Anikó nagyobb hangsúlyt fektetnek a diákok készségfejlesztésére: „Mindig próbáltam hangsúlyozni, hogy ez nem a versenyszellemről szól, és ma már a disputafoglalkozásokon is látszik, hogy a közös gondolkodás és a kommunikáció fejlesztése a hangsúlyosabb.”

A legnagyobb kihívást a diákönkormányzat számára a diákok mozgósítása jelenti: egy jól működő DÖK is csak félkarú óriás, ha azok, akiknek érdekeit képviselnie kellene, maguk érdektelenek. Emellett a diákok bevonása és a tagok bent tartása a DÖK-ben szintén nem könnyű feladat. Jellemző, hogy év elején és az első gyűlésen még nagy az érdeklődés, ám később alábbhagy a lelkesedés. „Igazából nincs motivációja a diákoknak arra, hogy eljőjenek egy tanórán kívüli programra” – fogalmazza meg elégedetlenségét Ákos, a diákönkormányzat alelnöke. „Azok, akik fenn hordják az orrukát, nem jönnek el délután. Ez szerintem csak akarat és elhatározás kérdése” – teszi hozzá Niki. A diákok motiválatlanságára Zsuzsa és Anikó értékes programokkal igyekeznek reagálni, a DÖK-tagok toborzásában és a csapat összetartásában például hatékony eszköznek bizonyultak azok a felkészítő táborok, amelyekben a tagok részt vehetnek. A jelenlegi friss DÖK-tagok többsége a táborban vált igazán elkötelezetté a diákönkormányzat munkája iránt, és ezek a diákok azóta is nagyon aktívak. A táborok megszervezéséhez Zsuzsa eddig sikeresen szerzett pénzügyi támogatást pályázatok útján, így a diákok egy minimális összegért táborozhattak, ami szintén fontos motivációs tényezőt jelentett számukra. A tábor mellett pedig fontos a rendszeres disputaszakkörben eltöltött közös idő is.

A szakkör alkalmain átlagosan 10-15 diák van jelen különböző évfolyamokból, a 14 éves elsősök és a 18-19 éves végzős tanulók együtt ismerkednek az érvelés tudományával. A foglalkozások témáit a diákok érdeklődése határozza meg, gyakran kerülnek szóba az iskolai élethez kapcsolódó ügyek, például a kötelező közösségi szolgálat vagy a mindennapos testnevelés óra. A foglalkozásokon azok a diákok is aktívan kiveszik részüket a csoportmun-

kából és közös vitákból, akik egyébként a DÖK találkozóin háttérbe húzódnak és nem merik felvállalni álláspontjukat a hangos véleményformálókkal szemben. „Itt a bátortalanok is aktívak, nem fogja vissza őket, hogy nem ők a „vezérhangyák”, sem a megszólalás bajnokai” – mondja Anikó.

A készségfejlesztés, különösen ha a gondolkodási és kommunikációs készségekről van szó, egy hosszú távú közös munka eredménye – olyat, hogy a félénk és inkább egy sarokban megbújó diákból rövid idő leforgása alatt az iskola lehangosabb érdekérvényesítője válik, leginkább csak mozivásznón látunk. De Zsuzsa és Anikó kis lépésekben is valódi eredményeket ért el azzal, hogy a diákönkormányzat tagjaival megismertették a vitázás művészetét, ennek jeleit például a DÖK-tisztségek választásakor is tapasztalhatták. „Az idei diákküldött-közgyűlésen a tavalyihoz képest érezhetően ügyesebbek voltak a gyerekek, ki tudtak állni, meg tudták fogalmazni a véleményüket, javaslatokat tettek” – mondja Anikó. „Tény, hogy az előadásmód és a jelöltek által megfogalmazott programok is jobbak voltak, mint az előző években” – veszi át a szót Zsuzsa. „Általában az szokott történni, hogy a jelölt bemutatkozik, elmondja, mit tett eddig, majd mindenkit megkér, hogy szavazzon rá. De idén emellett problémákat fogalmaztak meg, és azt is elmondták, milyen megoldásokat javasolnának. Nemcsak hangzatos szlogenek voltak, hanem konkrét javaslatok is, például a gyakori kérdések doboz bevezetése, hogy megtudjuk, mi foglalkoztatja a diákokat. Az egyik jelölt pedig azt szerette volna megoldani, hogy minden osztálynak legyen saját terme, ezért végigjárta az iskolát, felmérte a befogadóképességét, és kiszámolta, hogyan lehetne megvalósítani, hogy az osztályok saját osztályteremmel rendelkezzenek.”

A pozitív változásokat a disputázó diákok is megerősítik, akik legfőképp a hangulat és a társaság miatt élvezik a délutáni szakköröket (és persze nem mellékes szempont számukra a süti és a pizza sem...). „Ez egy összetartó csapat, lassan már családként tekintünk egymásra” – mondja Niki a foglalkozásokról. „Nemcsak a saját, hanem más nézőpontjába is beelátunk. Megtanuljuk, hogy mindkettőnek igaza van, csak más szemszögből nézik a dolgokat.” A kilencedikes Ákos szerint pedig, bár magyarórán már jól megy az érdekérvényesítés a tanárral szemben, igazán felnőttként fogják használni a disputaszakkörben tanultaknak: „Tanulságos, hogy felvetünk problémákat, és megnézzük, mi lehetne ezek megoldása is. Nem unalmas ez a vitázás, hanem élvezhető, ha jó vitapartnered vannak. Megtanulunk érvelni, és amikor előadást kell tartani, vagy majd ha felnövünk, ez hasznunkra fog válni” – mondja.

A disputa érezhetően nem csak a diákokra van hatással. „Tanárként engem

is alakított” – mondja Zsuzsa. „Rám nagy hatással volt a módszertanban, ahogyan engem is tanítottak. Jó volt, amikor először tapasztaltam, hogy nem kell ragaszkodni a frontális oktatáshoz, a páros és csoportos feladatokat jól be lehet építeni az órába.” Anikó számára pedig fontos állomás volt a DIA által szervezett módszertani képzés, ahol megismerte a disputát. „A tréning egy nagy lökést adott, és nemcsak a módszer megismerése miatt, hanem az élet más területén is sokat segített abban, hogy bátrabban kommunikálok, és felvállalom a gondolataimat.”

Tipppek disputaszakkör-vezetőknek

Íme néhány tanács és trükk, ami Zsuzsa és Anikó számára már bevált a disputafoglalkozásokon.

- ① **Fektessünk hangsúlyt a megfelelő hangulat megteremtésére!** Egy sikeres foglalkozáshoz sok múlik a „kizökkentésen”: a diákok ne tanóráként éljék meg a foglalkozást, el tudják választani a szakkört a nap többi iskolai élményétől, és így tudjanak koncentrálni a feladatokra. Egy kis ráhangolódás a foglalkozás előtt süttivel és meleg teával, ahol a gyerekek kibeszélhetik a napközben történeteket, értékes idő, amivel sokat tehetünk a foglalkozás sikeréért.
- ② **Használjunk jégtörő, energizáló játékokat!** Nincs könnyű dolga annak a foglalkozásvezetőnek, aki egy nehéz tanítási nap végén szeretné gondolkodásra és vitára sarkallni a tanórákon megfáradt diákcsoporthoz. Ilyenkor jönnek jól a klasszikus energizerek, bemelegítő, vidám játékok, amelyekkel néhány perc alatt feltornázzhatjuk a csapat energiaszintjét. Labdadobálás, egymás mozdulatainak utánzása, színfogó, evolúciós játék – csupa olyan gyakorlat, amelyek Zsuzsáék számára már beváltak.
- ③ **Ügyeljünk a csoportdinamikára, építsük a csapatot!** Ha nyitott csoporttal foglalkozunk, és számítanunk kell arra, hogy időnként felbukkannak új arcok a foglalkozásokon, míg régiak eltűnnek, akkor minden foglalkozásba építsünk be csapatösszerázó elemeket, például névtanulós, rövid ismerkedős gyakorlatokat.
- ④ **Ne féljünk a vegyes korcsoporttól!** Egy családias hangulatú csapatban a kezdő 14 évesek is remekül tudnak együttműködni a 18-19 éves nagymenőkkel, a korkülönbség kifejezetten pozitív hatással lehet a csoport fejlődésére. Hiszen a kisebbek felnéznek idősebb társaikra, és igyekeznek felzárkózni hozzájuk, a nagyobbak számára pedig elismerést és önbizalmat jelent megtapasztalni, mennyi mindent tudnak, és mire képesek a kezdőkhöz képest.

- ⑤ **Soha ne hagyjuk ki a foglalkozás végén a reflexiós kört!** Bár a gyakorláshoz és a vitázáshoz képest időpocsékolásnak tűnhet, a lezáró beszélgetés során valójában nagyon sokat tudhatunk meg a diákoktól. „Eleinte feleslegesnek tartottam, de mivel minden könyvben szerepel, hogy csináljunk záró kört, ezért beépítettem. Rá kellett döbbernem, hogy a diákok sokszor olyan visz-szajelzéseket és gondolatokat adnak, amelyek bennem nem fogalmazódtak volna meg” – mondja Zsuzsa. „A záró kör azért jó, mert egy mondatban összesűríti azt, ami a foglalkozáson történt” – fogalmazza meg a reflexió lényegét Anikó.
- ⑥ **Legyünk rugalmasak!** „Mindig arra kell figyelni, hogy a diákoknak mire van igényük, hiába is próbálnánk rájuk erőltetni valamit” – mondja Zsuzsa, aki szerint a diákokkal és módszerrel szembeni elvárásaink terén is megengedhetjük maguknak a lazaságot. „Érdemes kicsiben, alulról építkezve kezdeni, és később lehet, hogy ebből felépül akár egy hatalmas iskolai rendezvény is. De ha nem, az sem baj, mert akkor is van 10-15 diák, aki ha élvezi a foglalkozásokat, az már hatalmas siker” – mondja.
- ⑦ **„Csinálni kell”** – fogalmazza meg Anikó a rá jellemző lényeglátással és tömörséggel az igazi aranyszabályt. Csak el kell kezdenünk a munkát, és az egyik lépés úgymint hozza majd maga után a következőt.

KREATIVITÁS, AMI KIZÖKKENT

Mindenki, aki szervezett már nyilvános eseményt, tudja: az ördög a részletekben rejlik. A szervezés taposómalmában azonban a legnagyobb kihívás gyakran éppen a kreativitás. A napi szintű problémamegoldás közepette az egyedi, ötletes részletek kidolgozására marad a legkevesebb idő és energia. Pedig sokszor éppen ezek az ötletek határozzák meg rendezvényünk igazi hangulatát, és akár az egész vállalkozásunk sikerét is.

Szerencsés helyzetben vagyunk akkor, ha szervező csapatunk igazán kreatív tagokból áll. Egészen pontosan: művészekből, akik számára természetes közeg a kreatív önkifejezés, az ötletek mozgósítása. Akik a művészet nyelven kommunikálnak, akik számára prioritást jelent, hogy a művészet eszközeivel szólítsák meg és vonják be a közönségüket. Ilyen csapat a 2012-ben alakult Delta Kollektíva is: *Vitapiknik* nevet viselő projektjük egy kreatív ötletekkel teletűzdelt eseménysorozat, amely bizonyította, hogy a vitázás művészetét is lehet művészi eszközökkel színesebbé varázsolni.

A változás jele: Δ . A görög ábécé negyedik betűje a d hangot jelző delta. A matematikában és a fizikában a delta egyúttal a változás jele. Erre a rejtett értelemre utal a Delta Kollektíva neve is: a csoportot olyan fiatalok alkotják, akik hisznek abban, hogy igazán fontos változások kis lépésekben is elérhetők. Ezért folyamatosan olyan módszereket és ötleteket keresnek projektjeikhez, amelyek nagy formátumú társadalmi programok alternatíváiként kisebb léptékben érnek el változásokat, amelyek eredménye hosszabb távon mutatható ki, mégis valódi hatással vannak az emberek életére.

Vita másképp

„Amikor belefogtunk, nagyon sok ötletünk volt, amelyek annyira változatosak voltak módszertanilag, hogy igazi ötletkavalkádról beszélhettünk. Így a projekttervünk is nagyon összetett és sokszínű lett” – mesél Kallós Viola a kezdetekről. Ez nem csoda, hiszen az informális csoportként létrejött Delta Kollektíva tagjai fiatal művészek, festők, az előadóművészetek területén is jártas kulturális munkások, aktivisták.

Bár különböző háttérrel és elképzelésekkel érkeztek a csoportba, mégis

volt egy közös nevező, ami meghatározta a munkájukat. Szalipszki Judit, a csoport egyik alapítója erről így fogalmaz: „Azt gondoljuk, hogy a művészetnek feladata, hogy a társadalmi változásokat elősegítse és reflektáljon rájuk. A művészet egy eszköz, a művészek pedig ágensei lehetnek a változásnak.” Ezt az elvet akarták életre kelteni egy rendhagyó vitaesemény keretei között, így született meg a *Vitapiknik* ötlete, amelynek középpontjába egy provokatív téma került: a túlélés művészete. Ezzel a témafelvetéssel egy speciális, de sokakat érintő problémát sikerült eltalálniuk. „Nem igazán lehet megélni képzőművészként, és szeretnénk volna, ha erről szó esik. Magunk számára is folyamatosan feltesszük a kérdést, hogy ez így van-e rendjén? Rendben van-e, hogy alkalmazott művészeti munkákból – például tetoválásból –, vagy valami teljesen másból kell fenntartania magát a művészeknek?” – mondja Jutka.

A *Vitapiknik* végül több volt, mint egy klasszikus nyilvános vitaesemény vagy pódiumbeszélgetés. A Delta Kollektíva még a rendezvényt megelőzően közös gondolkodásba szeretne volna bevonni a művészvilágot és a téma iránt érdeklődő fiatalokat. Ennek érdekében meghirdették a *Felhívást túlélésre*: arra keresték a választ, hogy ki, milyen stratégiákkal vészeli át a nehézségeket, kinek mit jelent a túlélés művészete. „Úgy láttuk, hogy a napi szintű problémákon túl van egy bizonytalan helyzet a kulturális közegben, és általánosságban a társadalomban is. Erre szeretnénk volna felhívni a figyelmet” – meséli Jutka a projektről. A beérkezett pályaművekből kiállítást rendeztek a *Vitapiknik*nek otthont adó budapesti közösségi kultúrintézményben, az elhagyott nagyáruházban kialakított MŰSZI-ben.

A rendezvényen a szervezők további kreatív eszközökkel érték el, hogy a jelenlévők egy inspiráló, gondolatébresztő közegben beszélgethessenek. Különböző művészeti területeket képviselő előadókat kértek fel arra, hogy prezentációk keretében beszéljenek arról, mit jelent számukra a túlélés. A world café eszközeivel alkalmi asztaltársaságokat hoztak létre, ahol a személyes hangvételi beszélgetéseket meghívott vendégek moderálták. Olvasókat rendeztek be, hogy a csöndesebb résztvevők elmélyülhessenek a témában, az ételeket pedig a túlélő ételekre specializálódott ínségeledelbűfé szolgáltatta. „Ezek a különböző impulzusok olyan ötleteket hoztak a beszélgetésekbe, melyek eleve kicsit provokatívak voltak, kizökkentették az embert a megszokott gondolkodási sémákból. A célunk az volt, hogy felpiszkáljuk az érdeklődést, és kialakuljon egy őszintébb, nyitottabb tér a beszélgetéshez” – mondja Viola. Az eredmény egy inspiráló, nyitott, elgondolkodtató közeg lett, ahol „ahogy az emberek vándoroltak az asztaltársaságok között, kicserélődhettek a gondolatok.”

Vitapiknik vízibiklin

A Delta csapatát felkérték a Bánki-tó Fesztivál szervezői, hogy a fesztivál keretei között rendezzenek egy második Vitapikniket. A fesztivál speciális körülményei újabb lehetőséget adtak számukra, hogy mozgósítsák kreatív ötleteiket, és a world café beszélgetéseket zárt térből áthelyezzék egy tópartra. A beszélgetések ezúttal nem asztalok mellett zajlottak, hanem stégeken és vízibiklikken – ezek voltak a tóparti vitapiknik állomásai, melyek mind egy-egy életstratégiát jelenítettek meg. A beszélgetéseket a szervezők ezúttal is jegyzetelték, ám a vizes közegre való tekintettel papír helyett fóliákra. „Szerettünk volna valami lazább környezetet találni, és a fesztiválókat vicces eszközökkel próbáltuk bevonni. Például azzal, hogy kis túlélőcsomagokat állítottunk össze számukra hasznos és játékos tárgyakkal. Azt tapasztaltuk, hogy a beszélgetések végül ugyanolyan jól működtek egy vízibiklin a tó közepén, mint a MŰSZI-ben rendezettebb körülmények között.”

Mit tanulhatunk a túlélésről a Delta csapatától? A szervezők erről így mesélnek: „Bár jegyzeteltük a beszélgetéseket, nem mondanánk, hogy lett konklúziója az eseménynek, nem született egy állásfoglalás, amit zászlóra tűzhattünk volna. De nem is ez volt a cél. Arra törekedtünk, hogy a résztvevők különböző stratégiák és megközelítések tárházát láthassák. Hiszen mindenkinek van egy sajátos gondolkodásmódja, és ha látja, hogy nagyon más megoldások is léteznek, az inspirálhatja, anélkül, hogy a saját pozícióját fel kellene adnia.”

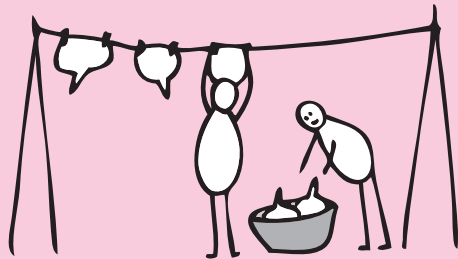
Bár a túlélés művészete mindenkinek mást jelent, a *Vitapiknik* történetét hallgatva az a benyomásunk támad, hogy talán éppen ez – a gondolatok cseréje, más megoldások megismerése, egymás inspirálása egy vitában – lehet a túlélés egyik eszköze. A problémák szőnyeg alá söprésével az esélyét is elveszítjük a továbblépésnek. A Delta Kollektíva álláspontja ezzel kapcsolatban nagyon is lényegre törő: „Az a veszélyes a mai közbeszédben, hogy ha egy csoportnak van egy problémája, akkor nem az a tendencia, hogy megnézzük, számukra miért nem működik valami, és támogatjuk őket abban, hogy kiálljanak az érdekeikért. Ehelyett állandóan megkérdőjelezzük őket, mondván: kit érdekel, hogy nekik éppen mi a problémájuk? Ezzel mindenki problémája marginalizálható” – mondja Viola. Ebből a szempontból a *Vitapiknik* kétségkívül teljesítette küldetését, hiszen témává tett egy látszólag marginális, mégis mindannyiunkat érintő ügyet. „Azt éreztem, fontos, hogy másképp beszéljünk azokról a problémákról, amik az emberek mindennapi életében intenzíven vannak jelen, csak nincs olyan tér a megosztásra, amiben jó lenni. Szükség van ilyen alkalmakra” – mondja Jutka konklúzióképpen.

Tippek kreatív projektekhez:

- ① **Figyelj a részletekre!** „Nem mondom, hogy mindent ennek kell alárendelni, de az apróságok adnak egy alaphangulatot az eseménynek” – mondja erről a *Vitapiknik* egyik szervezője.
- ② **Teremts kellemes, informális környezetet a beszélgetéshez!** Ez fontos ahhoz, hogy kialakuljon egy őszinte, nyitott légkör az egymásra figyeléshez.
- ③ **Válassz provokatív hívószavakat az esemény kommunikációjához!** Ez nemcsak figyelemfelkeltő, és segít a közönség bevonásában, hanem beindítja a gondolkodást is. „Már a bevonás szintjén érdemes valami kizökkentő üzenettel megszólítani a célközönséget” – tanácsolják.
- ④ **Ha szűkös a költségvetésed, gazdálkodj vele kreatívan!** A *Vitapiknik*en több meghívott szakember is részt vett, akiknek a szervezők nem tudtak tiszteletdíjat fizetni. Ezért köszönetképpen olyasmit adtak, ami értékes, de nem kerül pénzbe: időt. „Időbankókat készítettünk: összegyűjtöttük, hogy mi mindenhez értünk, és minden meghívott vendég ezek alapján választhatott egy szervezőt, akit „kikölcsönözhetett” – meséli Jutka.
- ⑤ **A legőrültebb ötletek is jók lehetnek valamire.** Az igazi ötletbörze lényege, hogy szabad teret adunk a kreativitásnak. Ilyenkor egészen hajmeresztő ötletek is előkerülhetnek, de lehet, hogy a végén pont ezek jelentik a megoldást. Jutka így mesél erről: „Volt néhány ötlet, amit csak viccből dobtunk be, végül mégis ezek lettek a befutók. Ilyen volt például a vízi-biciklizés. Sose lehet tudni, melyik ötlet lesz jó a végén.”
- ⑥ **Vonj be minél többféle tudású résztvevőt a szervező csapatba!** „Egy jó ötletelés legfontosabb kritériuma, hogy olyan emberek vegyenek részt benne, akik különböző tapasztalatokkal rendelkeznek. Mi nagyon szerencsés helyzetben voltunk, hogy ennyire különböző területekről érkeztek a csapat tagjai, mert amikor összedobtuk, amink volt, abból egy sokszínű dolog született” – mondják a Delta tagjai. És nem csak a projekt szempontjából gyümölcsöző, ha a szervezők különböző háttérű emberek: „Minket az vitt előre, hogy nagyon sokat tanultunk egymástól, rengeteg újdonságot tudtunk mondani egymásnak.”
- ⑦ **Jegyezz meg két kulcsszót: hely és kontextus.** Egy nyilvános esemény szervezésekor mindig gondoljuk végig, kik a célközönségünk, hogyan gondolkodnak, mi foglalkoztatja őket, hogyan érhetjük el őket. „Az esemény céljai és a közeg, amelyben megvalósítjuk, mindig hat egymásra. Végig kell gondolni, hogy mi az a hely, és kik azok az emberek, akik az esemény közegét adják, és mik azok a kérdések, amelyeknek igazán van tétje” – mondja Viola.

Leendő vitaprojektjeim

FÜGGELÉK

JELMAGYARÁZAT A KÖNYVBEN SZEREPLŐ IKONOKHOZ

a gyakorlat célja, a gyakorlat által fejleszthető készségek

a gyakorlat (várható) időtartama, mely változhat a csoport létszámától függően

a gyakorlat megvalósításához szükséges (vagy ajánlott) eszközök listája

a vitaforma előnyei

a vitaforma hátrányai

a több gyakorlatot tartalmazó foglalkozástervekben segítik az eligazodást: azt jelzik, hogy hol tartunk éppen a foglalkozás menetében

AJÁNLOTT IRODALOM

Könyvek, tanulmányok

Crawford-Saul-Mathews-Makingster: *Teaching and Learning Strategies for the Thinking in Classroom*; International Debate Education Association; 2005.

Dilemma, Disputa, Demokrácia. Kézikönyv a vitakultúra fejlesztéséhez. Demokratikus Ifjúságért Alapítvány, 2010.

Disputa óravázlatok. Szóval?! Országos Vitaverseny;
www.szoval.eu/felkeszules/felkeszules-a-versenyre (letöltés: 2014.03.30.)

Hunya Márta: *A disputaprogram*, Budapest; Soros Alapítvány; 1998.

Hunya Márta: *A vitakultúra és a magyar oktatás I, II, és III.*; Új Pedagógiai Szemle; 2002. szeptember-november.

Kiss László: *A közösségi vitázásról...*; Tani-tani Online (2013.07.20.)
www.tani-tani.info/a_kozossegi_vitazasrol

Leles fogyasztók, el nem kötelezett demokraták. Tanulmány a fiatalok demokráciához fűződő viszonyáról; Political Capital; 2013;
www.politicalcapital.hu/wp-content/uploads/PC_BOLL_tanulmany_teljes_FINAL.pdf

Margitay Tihamér: *Az érvelés mestersége*; Typotex Kiadó; Budapest; 2007.

Magyar Ifjúság 2012 Tanulmánykötet; Kutatópont 2013;
www.kutato pont.hu/files/2013/09/Magyar_Ifjusag_2012_tanulmanykotet.pdf

Rybold, Gary: *Speaking, Listening and Understanding 1-5.*; International Debate Education Association; New York; 2006.

Szlankó Bálint: *Miért jó a demokrácia?*; Pesti Kalligram; 2013.

Takács Viktória: *A vitát is tanulni kell*; Család, Gyermek, Ifjúság; 2010/2; 49-52.o.

Trapp-Zompetti-Motiejunaite-Driscoll: *Discovering the World through Debate*; International Debate Education Association; 2005.

Kapcsolódó TED-előadások

Cohen, Daniel H.: *Az érvelés érdekében*; TEDxColbyCollege; 2013.
www.ted.com/talks/daniel_h_cohen_for_argument_s_sake

Heffernan, Margaret: *Merjünk nem egyetérteni*; TEDGlobal; 2012.
www.ted.com/talks/margaret_heffernan_dare_to_disagree

Heffernan, Margaret: *A „szándékos vakság” veszélyei*; TEDxDanubia; 2013.
www.ted.com/talks/margaret_heffernan_the_dangers_of_willful_blindness

Pierson, Rita F.: *Minden gyermeknek szüksége van egy hősrre*; TED Talks Education; 2013.
www.ted.com/talks/rita_pierson_every_kid_needs_a_champion

Robinson, Ken: *A tanulás forradalma*; TED2010; 2010.
www.ted.com/talks/sir_ken_robinson_bring_on_the_revolution

Sandel, Michael: *A demokratikus vita elveszett művészete*; TED2010; 2010.
www.ted.com/talks/michael_sandel_the_lost_art_of_democratic_debate/transcript#t-46000

Stewart, Rory: *Miért számít a demokrácia*; TEDxHousesofParliament; 2012.
www.ted.com/talks/rory_stewart_how_to_rebuild_democracy

Takács Viktória: *Gondolkozz 3D-ben!*; TEDxYouth@Budapest; 2010.
www.tedxyouthatbudapest.com/hu-HU/Video/Takacs_Viktoria_eloadas.aspx

A KÖNYVBEN SZEREPLŐ GYAKORLATOK BETŰRENDES MUTATÓJA

Állj oda.....	104
Amanda története	111
Asszociációk	44, 154
Azért, mert.....	46, 133
Az ideális IKSz	120
Barátom barátja mesélte.....	110
Bevásárlókosár	147
Buli van	139
Csoportosulj!.....	105
Csoportos vita	73
Élő képregény	85
Emlék-befőtt	124
Emlékfüzet.....	86
Érvlanc.....	128
Feldolgozás - reflexió.....	107
Filantrópia Társaság.....	151
Filodemikus vita	70
Foglaljuk össze!	97
Fotóválogatás	42
Gondolattérkép	51
„Gondolkodó kalap” vita.....	74
Grafikon	86
Gyúrj össze egy papírt!	114
Három ujj	41
Hogy érzed magad most?.....	83
Jelenetek egy osztályból	123
Jelenetek egy táborból.....	94
Jövőkerék	53
Képviselési kooperatív vita.....	75
Kerekasztal vita	78, 99
Keress valakit!.....	117
Kétsarkos vita	71, 96
Ki a hibás?.....	121
Ki mit veszít?.....	110
Ki szegény?.....	149
Közmondások.....	98
Közös történetmesélés.....	43, 120

Madzag.....	84
Miért fontos?.....	144
Mi fontos?.....	140
Mindig tehetünk valamit.....	156
Mit veszíthetsz?.....	124
Mi változott?.....	133
Négyszögletes vita.....	72, 113
Nem értek egyet... ..	47
Nyertesek és vesztesek.....	56
Összegzés – Reflexió.....	101
Összegzés, tudatosítás.....	136
Ötletbörze.....	118
Páros vita.....	69
Plusz -mínusz.....	84
Problémafa.....	54, 134
Projekttervezés.....	155
Reflexiókör.....	154
Segítünk választani.....	119
Szabad a pálya.....	135
Szabályalkotás.....	93
Szemtanúk.....	112
Szerepjáték.....	57
Szövegfeldolgozás csoportban (szakértői mozaik).....	58
Találj valakit, aki.....	142
Többoldalú vita.....	77
Törésvonalak.....	108
Tudatos fogyasztók.....	146
Változtatnátok valamin?.....	141
Véleményvonal.....	45, 109, 127
World café.....	79

A YOUTH VOICE PROGRAMRÓL

A Youth Voice egy nemzetközi együttműködés keretében megvalósuló vitakultúra-fejlesztő kezdeményezés, melynek célja, hogy hátrányos helyzetű fiatalok megismerkedjenek a hatékony kommunikáció valamint érvelés technikáival, hogy felnőve a jövőben sikeresek legyenek az érdekérvényesítés és önkifejezés terén. A 2013-ban meghirdetett Youth Voice program keretében összesen 10 közösségben (iskolákban, ifjúsági klubokban) indult el vitakultúra-fejlesztés. A projekt részeként a DIA különböző tevékenységeket valósít meg, melyek részét képezi fiatalokkal foglalkozó szakemberek képzése, közösségi vitafooglalkozások szervezése, helyi kezdeményezésű vitaesemények szakmai támogatása, valamint a közösségi vita módszeréhez kapcsolódó tananyagok, szakmai tartalmak fejlesztése. A Youth Voice eseményekbe Magyarországon 600 fiatal kapcsolódott be. A Demokratikus Ifjúságért Alapítvány mellett a projekt megvalósításában holland (IDEA NL), brit (IDEA UK) és szlovák (Slovak Debate Association) együttműködő partnerek vesznek részt.

A DEMOKRATIKUS IFJÚSÁGÉRT ALAPÍTVÁNYRÓL

A DIA egy független civil szervezet, amelynek célja, hogy a társadalmi részvételt és az aktív állampolgári magatartást erősítse a magyarországi fiatalok körében. Meggyőződésünk szerint modern demokrácia csak felkészült állampolgárok aktív részvételével működhet. Ezért célunk, hogy a közösségi tanulás és az állampolgári részvétel széles körben elterjedt és elismert gyakorlattá váljon az iskolarendszeren belül és azon kívül.

A DIA fennállásának 15 éve alatt számos eredményes kezdeményezést valósított meg, ezek közé tartozik az Év Önkéntes Programja díjjal kitüntetett Önkéntes Fiatalok Napja, a 9 éven át működő, a fiatalok önkéntességét népszerűsítő KÖZÖD! Program, a fiatalok iskolai közösségi szolgálatát szakmailag segítő IKSZ, vagy az országos hírnévre szert tett Szóval?! Országos Vitaverseny. Évről évre több ezer fiatal, több száz pedagógus és ifjúsági szakember kapcsolódik be az Alapítvány változatos tevékenységeibe: képzésekbe, műhelymunkákba, konferenciákba, nyilvános vitaeseményekbe, nyári táborokba, szakmai mentorálásba. A DIA kiterjedt partneri hálózattal rendelkezik a demokráciára nevelés, vitakultúra-fejlesztés, globális nevelés, aktív állampolgárság iránt elkötelezett civil szervezetek és intézmények körében itthon és külföldön egyaránt.

A KÖNYV SZERZŐI

Galambos Rita már francia-magyar szakos tanárként is nagy gondot fordított tanítványai kritikus gondolkodásának és vitakultúrájának fejlesztésére, majd trénerként, tananyagfejlesztőként is két évtizeden keresztül a fiatalok demokratikus készségfejlesztését tekintette egyik legfontosabb feladatának. Független oktatási szakértő, a hazai reformpedagógiai mozgalmak egyik meghatározó személyisége. Jelenleg a DIA stratégiai igazgatója.

Kiss László Roland még középiskolásként találkozott először a formális vitával, iskolája DÖK-elnökeként fiatalon kezdte gyakorolni a hatékony érdekvényesítés technikáit. Otthonosan mozog a modern tanulásfejlesztés terén, gyógypedagógusként igazi szakterülete a hibakutatás és a tanulásban akadályozott fiatalok tanulási technikáinak fejlesztése. *Speckoped* címen tanulássegítő blogot vezet fiatalok és felnőttek számára.

Mikó Gábor tréner, drámapedagógus és szupervízor. Az elmúlt években több tucatnyi középiskolában segített meghonosítani a vitakultúra-fejlesztés módszertanát. A DIA Disputa Programjának egyik első munkatársa, hiszen már 2008-ban, a kezdeti lépések megtételekor is részt vett a megvalósításban. Azóta is évente több száz fiatallal találkozik vitaeseményeken, és mentorként több tucat pedagógust támogatott vitaprojektek megvalósításában.

Takács Viktória hat éve, egy véletlen folytán ismerkedett meg a vita módszertanával, melynek azóta is lelkes támogatója és népszerűsítője. Nem csoda, hiszen a demokratikus részvétel mind elméleti, mind gyakorlati oldala évek óta sokat foglalkoztatja: filozófia és média szakos hallgatóként az állampolgári modellek elméletét kutatta, a DIA munkatársaként pedig a téma gyakorlati oldalával foglalkozhat. Jelenleg a DIA kommunikációs munkatársa.

Vajnai Viktória öt éve kapcsolódott be a DIA vitakultúra-fejlesztő programjába trénerként, tanácsadóként és tananyagfejlesztőként. Azóta a DIA valamennyi disputaprojektje magán viseli szakértelmét, hiszen trénerként részt vett az Alapítvány több módszertani képzésén, szerzője volt a Disputa Program kiadványainak, szakértőként bekapcsolódott három országos vita-verseny megszervezésébe. Mindemellett jelenleg roma hallgatókat oktat a Közép-Európai Egyetemen.

Köszönjük...

...ezt a könyvet azoknak a pedagógusoknak, ifjúságsegítőknél, szakembereknek, akik az elmúlt években elkötelezettségükkel, ötleteikkel, lelkesedésükkel támogattak minket munkánkban, hittek bennünk, a vitázás örömeiben, a pozitív közösségi változás erejében. Köszönjük azt a sok munkaórát, amit saját – nem kis számú – feladataikon túl vállaltak azért, hogy olykor sok nevetés, máskor nehézségek közepette a fiatalokkal megismertessék a vita művészetét. Köszönjük a megerősítő és konstruktív visszajelzéseket, amelyek lehetővé tették, hogy vitakultúra-fejlesztő programjaink évről évre magas szakmai színvonalon valósulhassanak meg. Köszönjük, hogy velünk tartottak és tartanak ma is, mi több: új közösségek bevonásával lehetővé teszik a folytatást.

Többet szeretnél megtudni a közösségi vitáról?

Alig várod, hogy kipróbáld, de nem tudod, hogyan vágj bele?

Saját élményeket szeretnél szerezni a vitáról?

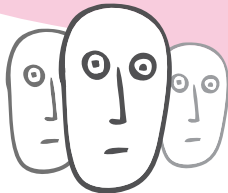
Esetleg szeretnél többet megtudni arról, kik is vagyunk, mit gondolunk,
hogyan dolgozunk?

Írj nekünk:

hellodia@i-dia.org

A tudás

MIATT VAGYUNK
A GONDOLAT-
NÉLKÜLISÉG dz
ELLENSÉGÜNK.

- DAMON HOROWITZ

A hangerő nem menő, a vitázás viszont annál inkább izgalmas szellemi kihívás! Aki elsajátítja a vitázás kultúráját, az megtanul figyelni másokra, okosan érvelni, bátran felszólalni és kiállni egy ügyért – ki ne szeretne ilyen diákokkal találkozni? A Gondolkodjunk 3D-ben! praktikus útmutató mindazoknak, akik hisznek abban, hogy a fiatalok társadalmunk aktív formálói lehetnek.

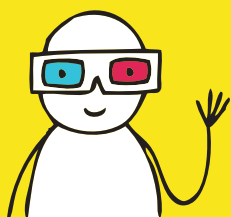
Paul Ágnes, kommunikációs tanácsadó, Organic Communications

Tehát vitára fel, mert vitázni jó! – írják a szerzők, és ha valaki kételkedne ebben, a könyvet olvasva eloszlanak a kételyei. A Demokratikus Ifjúságért Alapítvány eddig is rengeteget tett a vitakultúra fejlesztéséért, és most e hagyományt folytatja ezzel a közösségi vita módszertanát gazdagító tartalmas és izgalmas kiadvánnyal. Köszönet érte!

Szekszárdi Júlia, Osztályfőnökök Országos Szakmai Egyesülete

„A demokrácia a legrosszabb kormányzati rendszer, leszámítva az összes többi, amit eddig kipróbáltak.” Winston Churchill állítása azonban csak akkor igaz, ha a demokrácia nem válik a „többség zsarnokságává”. A demokratikus intézmények léte erre önmagában nem garancia: ezeket nap mint nap demokratikusan is kell működtetnünk. A demokratikus politikai kultúra alapja pedig a versengő érvek konszenzus-orientált ütköztetése: a konstruktív vita. Ennek elsajátításában – a vitakészségek és az önismeret fejlesztésben – nyújt segítséget ez a hiánypótló kötet.

Ambrus Dániel, politikai tanácsadó, az Európai Bizottság Magyarországi Képvisellete

*Nézz más szemmel
a világra!*